

INŠTITUT RS ZA SOCIALNO VARSTVO
SOCIAL PROTECTION INSTITUTE OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA

Spremljanje izvajanja Akcijskega programa za invalide 2007–2013

**Poročilo o uresničevanju
Akcijskega programa za invalide 2007–2013 v letu 2013**

Ljubljana, maj 2014

Naročnik: **Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti, Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja**
Kotnikova 28
1000 Ljubljana

Skrbnica naloge pri naročniku: Saša Mlakar

Št. pogodbe: 41023-1/2014

Izvajalec: **Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo**
Rimska 8
1000 Ljubljana

Skrbnica naloge pri izvajalcu: mag. Barbara Kobal Tomc

Naslov poročila: **Poročilo o uresničevanju Akcijskega programa za invalide 2007–2013 v letu 2013**

Avtorice poročila: Polonca Jakob Krejan, univ. dipl. soc. del.
dr. Polona Dremelj
mag. Barbara Kobal Tomc

Lektoriranje: eStar, Danaja Pečnik, s. p.

Številka delovnega poročila: 6/2014

Datum izdaje poročila: 23. 5. 2014

Številka izdaje: 01

Kopije: Skrbnica naloge na MDDSZ (1-krat tiskana različica, 1-krat CD, e-pošta)
Skrbnica pogodbe na MDDSZ (1-krat tiskana različica)
Arhiv IRSSV (1-krat tiskana različica)
Prosti izvodi z dovoljenjem naročnika

Odgovorna oseba: mag. Barbara Kobal Tomc, v. d. direktorice IRSSV

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

Seznam uporabljenih kratic zakonov in drugih dokumentov

KPI	Konvencija o pravicah invalidov
ReNPJP14-18	Resolucija o Nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018, Uradni list RS, št. 62/13
ReNPK14-17	Resolucija o Nacionalnem programu za kulturo 2014–2017, Uradni list RS, št. 99/13
ZASP	Zakona o avtorski in sorodnih pravicah, Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 68/08 in 110/13
ZDavNepr	Zakon o davku na nepremičnine, Uradni list RS, št. 101/13, 22/14 – odl. US
ZDavS	Zakon o davku od srečk, Uradni list RS, št. 63/13
ZIMI	Zakon o izenačevanju možnosti invalidov, Uradni list RS, št. 94/10
ZPIZ-2	Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, Uradni list RS, št. 96/12, 39/13, 99/13 – ZSVarPre-C in 101/13 – ZIPRS1415
ZVKD-1	Zakon o varstvu kulturne dediščine, Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD39, 90/12 in 111/13
ZUJF	Zakon za uravnoteženje javnih financ, Uradni list RS, št. 40/12, 96/12 – ZPIZ-2, 104/12 – ZIPRS1314, 105/12, 25/13 – odl. US, 46/13 – ZIPRS1314-A, 56/13 – ZŠtip-1, 63/13 – ZOsn-I, 63/13 – ZJAKRS-A, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415 in 101/13 – ZDavNepr
ZUJIK-E	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo, Uradni list RS, št. 111/13
ZZRZI-C	Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, Uradni list RS, št. 87/11

Seznam ostalih uporabljenih kratic

API 2007–2013	Akcijski program za invalide 2007–2013
API 2014–2021	Akcijski program za invalide 2014–2021
CKEDU	Centralna kadrovska evidenca državne uprave
DŠIS	Društvo študentov invalidov Slovenije
DZ	Državni zbor
ESS	Evropski socialni sklad
EU	Evropska unija
EUSE	European Union of Supported Employment
FIHO	Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji
FŠO	Fundacija za šport
IJPP	projekt Integrirani javni potniški promet
INVEST	projekt Inclusive Vocational Education and Specialised Tailor made Training
IRSSV	Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo
IVZ	Inštitut za varovanje zdravja
KUV	kulturno-umetnostna vzgoja
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti
MF	Ministrstvo za finance
MIZŠ	Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
MK	Ministrstvo za kulturo
MNZ	Ministrstvo za notranje zadeve
MZ	Ministrstvo za zdravje
MZIP	Ministrstvo za infrastrukturo in prostor
MZZ	Ministrstvo za zunanje zadeve

NSIOS	Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije
OZN	Organizacija združenih narodov
RCZR	Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo
REHA	Dnevi poklicne in zaposlitvene rehabilitacije
RS	Republika Slovenija
SKLAD	Javni jamstveni, preživitveni in invalidski sklad Republike Slovenije
SKRČP	Službe za kulturne raznolikosti in človekove pravice
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
ŠKUC	Študentski kulturno-umetniški center
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund
URI – Soča	Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča
VDC	varstveno-delovni center
VIZ	vzgojno-izobraževalni zavod
ZDIS	Zveza delovnih invalidov Slovenije
Združenje MS	Združenje multiple skleroze Slovenije
ZDSSS	Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije
ZDUS	Zveza društev upokojencev Slovenije
ZDVIS	Zveza društev vojnih invalidov Slovenije
ZIZRS	Združenje izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v Republiki Sloveniji
ZN	Združeni narodi
ZPIZ	Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije
ZRSZ	Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje
ZŠIS	Zveza za šport invalidov Slovenije
Zveza GNS	Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije
Zveza Sonček	Sonček – Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije
Zveza tolmačev	Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik
ZVKDS	Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije
ZZZS	Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije

Izrazi, zapisani v moški slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralna oblika za ženski in moški spol.

Besedilo je lektorirano.

Pri poročanju o dejavnostih nevladnih organizacij smo za poimenovanje invalidov ohranili izraze, ki so jih invalidske organizacije uporabile v svojih poročilih.

Kazalo vsebine

Uvod	7
Pregled izvajanja dejavnosti v letu 2013 po ciljih Akcijskega programa za invalide 2007–2013	9
1. CILJ: V družbi je treba povečati ozaveščenost o invalidih, njihovem prispevku k razvoju družbe, pravicah, dostojanstvu in potrebah.....	9
2. CILJ: Vsi invalidi imajo pravico, da enakovredno in brez diskriminacije izbirajo, kje in kako bodo živeli, in so polno vključeni v življenje v skupnosti ter sodelujejo v njej.	13
3. CILJ: Invalidom moramo zagotavljati dostopnost do grajenega okolja, prevoza, informacij in komunikacij.....	16
4. CILJ: Na podlagi enakih možnosti in brez diskriminacije moramo zagotavljati vključujoč izobraževalni sistem na vseh ravneh in vseživljenjsko učenje.....	26
5. CILJ: Invalidom moramo zagotavljati dostop do dela in zaposlitve brez diskriminacije v delovnem okolju, ki je invalidom odprto, vključujoče in dostopno.....	33
6. CILJ: Invalidom moramo zagotavljati ustrezno življenjsko raven, finančno pomoč in socialno varnost.....	45
7. CILJ: Invalidom moramo zagotavljati učinkovito skrb za njihovo zdravje.....	49
8. CILJ: Invalidom moramo zagotavljati vključenost v kulturne dejavnosti in sodelovanje na področju dostopnosti do kulturnih dobrin na enakopravni podlagi.....	55
9. CILJ: Invalidom moramo zagotavljati sodelovanje pri športnih in rekreativnih dejavnostih.....	63
10. CILJ: Invalidom moramo zagotavljati enakopravno udeležbo v verskem in duhovnem življenju..	65
11. CILJ: Krepitev delovanja invalidskih organizacij.....	66
12. CILJ: Odkrivanje in preprečevanje nasilja ter diskriminacije nad invalidi.....	69
13. CILJ: Staranje z invalidnostjo.....	72
Raziskave in objave, ki se nanašajo na več različnih ciljev API oziroma na vse cilje.....	76
Zaključki.....	78
Priloga.....	81

Kazalo preglednic

Preglednica 1: Podatki o socialnovarstvenih programih, namenjenih invalidom (po posameznih letih sofinanciranja)	14
Preglednica 2: Število zaposlenih invalidov v organih državne uprave glede na kategorijo invalidnosti	39
Preglednica 3: Število dijakov s posebnimi potrebami, ki jim je bilo zagotovljeno praktično usposabljanje v letu 2013	40
Preglednica 4: Izvedeni strokovni seminarji in strokovna srečanja	40
Preglednica 5: Število opravljenih storitev ZRSZ za invalide in število brezposelnih invalidov, ki so se zaposlili	41

Uvod

Vlada Republike Slovenije (v nadaljevanju: Vlada RS) je na 99. redni seji 30. novembra 2006 sprejela Akcijski program za invalide 2007–2013 (v nadaljevanju: API). Na 82. redni seji dne 13. maja 2010 je API razširila s 13. ciljem »Staranje z invalidnostjo«. Za spremljanje izvajanja API je Vlada RS na 9. redni seji dne 16. maja 2013 imenovala posebno komisijo (sklep št. 01201-5/2013/3 z dne 16. maja 2013). Naloga komisije je, da Vladi RS vsako leto predloži poročilo o izvajanju API za preteklo leto.

V nadaljevanju podajamo končno poročilo o uresničevanju API za leto 2013. Vmesno poročilo je bilo do konca aprila dopolnjeno s popravki in pripombami članov komisije. Nekateri člani komisije svojih poročil niso oddali, zato v poročilu pri področjih, za katera so določeni kot poročevalci, ni podatkov.

Strukturo poročila narekuje API 2007–2013 in temu primerno so poglavja razdeljena po ciljih, tj. od prvega do trinajstega cilja. Na koncu je dodano še poglavje Raziskave, kamor so uvrščene raziskave in objave, ki se nanašajo na več različnih ciljev API. Vsako poglavje je v prvem delu sestavljeno tako, da je najprej naveden cilj, sledijo mu ukrepi in nosilci. Navedeni cilji, ukrepi in nosilci so zapisani enako kot v API. Pri vsakem cilju so navedeni tudi poročevalci, to so organizacije, katerih predstavniki so člani Komisije za spremljanje izvajanja API in so do 20. 3. 2013 posredovali podatke o dejavnostih pri določenem cilju. Pri navajanju poročevalcev so upoštevana veljavna imena ministrstev in javnih zavodov.

V poročilu so navedene novosti oziroma tiste dejavnosti, ki so se izvajale v letu 2013. Dejavnosti so predstavljene po naslednjih kategorijah:

- *sprejeta zakonodaja* – leta 2013 sprejeti zakoni, pravilniki in drugi podzakonski akti oziroma njihove spremembe, ukrepi, sklepi, nacionalni programi in drugi strateški dokumenti ipd.;
- *zakonodaja v pripravi* – omenjeni tipi dokumentov, ki so se pripravljali leta 2013;
- *programi* – dlje časa trajajoče dejavnosti in projekti, ki so se izvajali leta 2013;
- *raziskovalna dejavnost* – raziskave, študije, preizkusni programi oziroma raziskovalni projekti ipd., ki so bili izvedeni oz. so se izvajali leta 2013;
- *dogodki* – enkratne dejavnosti, ki so bile izvedene oz. so se izvajale leta 2013, kot so: konference, kongresi, srečanja, razstave, seminarji, delavnice, publikacije oziroma drugi dogodki;
- *kvantitativni podatki* – podatki, kot npr. število uporabnikov določenih storitev in programov, delež prilagoditev, finančna sredstva, porabljena za določeno dejavnost, ipd.;
- *težave, opozorila, komentarji, predlogi* – morebitne težave in opozorila pri uresničevanju ukrepov ter komentarji in predlogi za prihodnost.

Vsak cilj oziroma poglavje vsebuje le tiste kategorije dejavnosti, o katerih so poročali poročevalci. V primeru, da določena kategorija dejavnosti pri posamičnem cilju ni navedena, to pomeni, da nihče izmed poročevalcev ni poročal o dejavnosti, ki sodi v to kategorijo. Poročevalci so bili naprošeni, da poleg navedbe dejavnosti zapišejo še številko ukrepa, na katerega se dejavnost nanaša, kar je zabeleženo v oklepajih na koncu posamične dejavnosti (v primeru, ko poročevalec ukrepa ni navedel, smo ukrep določili sami).

Zaradi boljše preglednosti so v poročilu ločeni podatki ministrstev in javnih zavodov na eni strani ter nevladnih organizacij na drugi strani. Razumljivo je, da je število dejavnosti obeh vrst organizacij različno glede na cilj in kategorijo dejavnosti; na primer ministrstva in javni zavodi poročajo več o zakonih, nevladne organizacije pa več o dogodkih. Podobno ministrstva in javni zavodi poročajo na primer več pri cilju o zaposlovanju invalidov, ki ga regulira država, nevladne organizacije pa na primer več pri cilju o ozaveščanju, ker so v neposrednem stiku z invalidi.

Poročilo o uresničevanju API 2007–2013 v letu 2013 služi predvsem pregledu novosti in kontinuiranih dejavnosti za invalide in odraža stanje na področju invalidske varnosti v RS. Zaradi nemerljive narave ukrepov, izvedenih za doseganje posameznih ciljev, in težav pri zbiranju podatkov je težko oceniti, v kolikšni meri je posamezni cilj uresničen.

Pregled izvajanja dejavnosti v letu 2013 po ciljih Akcijskega programa za invalide 2007–2013

1. CILJ: v družbi povečati ozaveščenost o invalidih, njihovem prispevku k razvoju družbe, pravicah, dostojanstvu in potrebah

Ukrepi:

- 1.1 priprava in izvajanje učinkovitih dejavnosti za ozaveščanje ključne javnosti: na področju zaposlovanja, samostojnega življenja, izobraževanja, javne uprave, strokovnih delavcev (arhitekti, medicinsko osebje, socialni delavci...). Dejavnosti za ozaveščanje o invalidih in njihovih pravicah bodo usmerjene proti stereotipom, predsodkom in škodljivim praksam, povezanim tudi z enakimi možnostmi moških in žensk ter starostjo;
- 1.2 spodbujanje občil, da pri zagotavljanju širšega medijskega prostora, namenjenega tej temi (npr. usmerjenost v sposobnosti in prispevke invalidov na trgu dela, delovnem mestu ipd.), v skladu z atensko deklaracijo Mediji in invalidi (2003)¹ pri obveščanju splošne javnosti invalide prikazujejo na način, skladen z namenom tega akcijskega programa;
- 1.3 uveljavljanje primerov dobre prakse na vseh področjih (izobraževanje, dostopnost, zdravje, zaposlovanje...);
- 1.4 izdajanje informativnega gradiva in drugih publikacij za ozaveščanje splošne in strokovne javnosti;
- 1.5 uveljavljanje invalidov kot potrošnikov in uporabnikov;
- 1.6 ozaveščanje invalidov o njihovih pravicah in dostopnosti do informacij, možnostih in obveznostih na vseh področjih njihovega življenja.

Nosilci:

Urad vlade za informiranje, Svet vlade za invalide, vsi državni organi, invalidske organizacije, javni zavod Radiotelevizija Slovenija, Slovenska tiskovna agencija, javni zavodi s področja izobraževanja in zdravstva, občila.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

Ministrstvo za zunanje zadeve (v nadaljevanju: MZZ), Ministrstvo za kulturo (v nadaljevanju: MK).

Programi

MK poroča, da so na Direktoratu za medije izvedli javni razpis za izbor kulturnih projektov za razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzorno oviranim, v njim prilagojenih tehnikah, ter za razvoj tehnične infrastrukture. Vsebine so financirali iz proračuna, namenjenega za kulturo (projektni razpis, oznaka JPR-SO-2013), v okviru katerega so izvajali tudi nekatere kulturne projekte za slepe in slabovidne ter gluhe in naglušne osebe. Projekti so bili namenjeni ozaveščanju širše javnosti o problematiki slepih in slabovidnih ter gluhih in naglušnih. Med tovrstne projekte sodi kulturni projekt Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije (v nadaljevanju: ZDSSS) z naslovom »Medijsko-informativna dejavnost ZDSSS – programske vsebine«, ki je bil sofinanciran v skupni višini 39.478,02 evra. Eden izmed ciljev projekta je bil elektronski časopis ZDSSS, ki je dostopen na spletnih straneh ZDSSS. Širšo javnost sta o vsakodnevnih težavah, s katerimi se v vsakdanjem življenju soočajo gluhi in naglušni, ter o njihovih posebnih potrebah ozaveščala dva projekta ZDSSS, in sicer projekt z naslovom »Spletna TV za gluhe in naglušne«, ki je bil sofinanciran v skupni višini 14.535 evrov, ter projekt z naslovom »Prisluhnimo tišini – izobraževalna oddaja«, ki je bil sofinanciran v skupni višini 8.700 evrov. Na Direktoratu za medije je bil v okviru rednega letnega javnega projektnega razpisa za sofinanciranje programskih vsebin medijev v letu 2013 (oznaka JPR-MV-2013; v nadaljevanju: javni razpis za programske vsebine medijev 2013) sofinanciran tudi kulturni projekt podjetja TIPK, d. o. o., z naslovom »Dnevne informativne

¹ <http://cms.horus.be/files/99909/MediaArchive/pdf/European%20Declaration%20on%20media%20and%20disability%20final%20EN.pdf>.

oddaje, prilagojene gluhih, naglušnim, slepim in slabovidnim«, in sicer v skupni višini 7.500 evrov. Omenjene informativne oddaje, ki so bile posebej prilagojene specifičnim potrebam senzorno oviranih oseb, so bile objavljene na spletnem portalu TIPK TV. Projekt je bil med drugim namenjen tudi ozaveščanju širše javnosti o problematiki gluhih, naglušnih, slepih in slabovidnih (ukrepi 1.1, 1.2, 1.4, 1.6)².

Dogodki

MZZ poroča, da so Stalno predstavništvo RS Organizacije združenih narodov (v nadaljevanju: OZN) in ostale mednarodne organizacije, v Ženevi sodelovale pri interaktivni razpravi o pravicah invalidov v okviru 22. zasedanja Sveta OZN za človekove pravice (25. februar–22. marec 2013). V okviru razprave je Slovenija sodelovala tudi pri sprejemu resolucije o človekovih pravicah invalidov, ki sta jo vložili Mehika in Nova Zelandija. Stalno predstavništvo RS OZN v New Yorku se je udeležilo tudi zasedanja Konference držav pogodbenic Konvencije o invalidih, ki je med 17. in 19. julijem 2013 potekalo v New Yorku. Prisostvovalo je tudi dogodku na visoki ravni o invalidnosti in razvoju, ki je potekal 23. septembra 2013 v New Yorku. Ob zaključku so sprejeli sklepni dokument z naslovom »Pot naprej: osebe s posebnimi potrebami ter razvojna agenda do 2015 in naprej«³. Udeležilo se je tudi 2. letnega zasedanja sklada OZN United Nations International Children's Emergency Fund (v nadaljevanju: UNICEF) v New Yorku, kjer je bila v okviru posebnega zasedanja 3. septembra 2013 večja pozornost namenjena delu z invalidnimi otroki (ukrep 1.1).

Kvantitativni podatki

MK je na osnovi Javnega razpisa za senzorno ovirane 2013 ozaveščalo širšo javnost o problematiki slepih in slabovidnih ter gluhih in naglušnih, in sicer v okviru treh kulturnih projektov, financiranih v skupni višini 62.713,02 evra. V okviru javnega razpisa za programske vsebine medijev 2013 pa je sofinanciralo kulturni projekt v skupni višini 7.500 evrov (ukrepa 1.1, 1.6).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MK opozarja, da je prisotno relativno majhno število časopisnih člankov, radijskih in TV-oddaj, ki predstavljajo kulturne in umetniške dosežke invalidov. V posameznih primerih je prisotno pristransko, neobjektivno ali celo negativno poročanje o invalidih. V skladu s tem MK predlaga, da se poveča število oddaj o invalidih in oddaj, ki obravnavajo invalidsko problematiko (ukrepi 1.1, 1.2, 1.6).

Poročevalci nevladnih organizacij:

Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije (v nadaljevanju: NSIOS), Sonček – Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije (v nadaljevanju: Zveza Sonček).

Sprejeta zakonodaja

NSIOS poroča o trenutno veljavni zakonodaji, ki se nanaša na vsebino tega cilja.⁴

Zakonodaja v pripravi

NSIOS poroča o zakonodaji v pripravi, ki se nanaša na vsebino tega cilja.⁵

² MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepa 8.1 in 8.5.

³ http://www.un.org/disabilities/documents/hlmd/a_68_l1.doc.

⁴ Ustava Republike Slovenije, Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirni protokol h Konvenciji o pravicah invalidov, Zakon o izenačevanju možnosti invalidov, Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev, Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020 (ReNPSV13–20), Uradni list RS, št. 39/13.

⁵ Akcijski program za invalide 2014–2021 (v nadaljevanju: API 2014–2021).

Programi

NSIOS poroča, da je Združenje invalidov – Forum Slovenije v okviru svojih rednih programov skrbelo za uresničitev nekaterih ukrepov API v okviru ozaveščanja zainteresiranih na področju samostojnega življenja invalidov. Slednjim je omogočilo, da s pripovedovanjem osebnih zgodb informirajo in ozavestijo splošno in strokovno javnost o svoji problematiki. Zveza delovnih invalidov Slovenije (v nadaljevanju: ZDIS) je izdala redno številko časopisa Glasilo, v katerem je posebno pozornost namenila aktualnim temam (mednarodni dan invalidov, zaposlovanje, aktivno državljanstvo). Hkrati je na svoji spletni strani redno objavljala novice, povezane z ZDIS, društvi in drugo pomembno tematiko. ZDIS je le ena izmed članic NSIOS, ki na svoji spletni strani svojim članom in zainteresiranim ažurno objavlja novosti, pravice in možnosti, jih vabi na različne organizirane dogodke ter si prizadeva za boljši odnos javnosti do invalidov. Svoja glasila, publikacije ali slovarje med drugim izdajajo tudi Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije (v nadaljevanju: ZDSSS), Društvo laringektomiranih Slovenije, Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije (v nadaljevanju: Zveza GNS), Sožitje, Zveza društev vojnih invalidov Slovenije (v nadaljevanju: ZDVIS), Zveza društev civilnih invalidov vojn Slovenije, Društvo revmatikov Slovenije, Društvo gluhoslepih Dlan, Združenje multiple skleroze Slovenija (v nadaljevanju: Združenje MS) itd. (ukrepi 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.6).

Zveza Sonček je izdala štiri številke publikacije Sončnik, s katero ozavešča člane, podpornike in strokovno javnost o dejavnosti organizacije in problemih oseb z invalidnostmi. Posodobili so tudi svoje spletne strani in svoje profile na spletnih družabnih omrežjih (Facebook in Twitter) (ukrepa 1.4, 1.6).

Dogodki

NSIOS poroča, da je Združenje invalidov – Forum Slovenije (v nadaljevanju: Združenje invalidov) pred mikrofoni slovenskih lokalnih radijskih postaj izvedlo mnogo kontaktnih radijskih oddaj, v katerih so slovenski invalidi spregovorili o invalidnostih na neposreden način. Oddaje so omogočile dvosmerno informacijo s poslušalstvom, posnetki oddaje pa se hranijo v arhivu združenja. Združenje invalidov je v okviru opisanega cilja organiziralo tudi okrogle mize in tiskovne konference (omejevanje dostopa zdravil za osebe z MS, predstavitev redkih bolezni in iz njih izvirajočih invalidnosti, Huntingtonove bolezni, ALS in drugo) (ukrep 1.2).

Združenje MS je 25. maja obeležilo 40-letnico delovanja z namenom ozaveščanja slovenske javnosti o bolezni in o težavah, ki jih multipla skleroza povzroča tako obolelim kot njihovim svojcem (pokrovitelj je bil g. Borut Pahor, predsednik RS). Po Sloveniji so se lokalno predstavljale vse podružnice z informativnim gradivom, na lokalnih televizijskih in radijskih postajah so potekali številni pogovori o bolezni in načinih zdravljenja ter osebnih izkušnjah obolelih z MS (NSIOS, ukrepa 1.1, 1.4).

Na mednarodni dan invalidov (3. december) so se v RS zvrstile številne prireditve s pozivi k večjemu vključevanju invalidov v družbo. Predsednik RS Borut Pahor, predsednik državnega zbora Janko Veber in predsednica vlade Alenka Bratušek so pripravili skupni sprejem za invalide in predstavnike invalidskih organizacij s sloganom »Odstranimo ovire, odprimo vrata: za vključujočo družbo in razvoj za vse«, o katerem so poročali tudi slovenski mediji (NSIOS, ukrepi 1.1, 1.2, 1.6).

Kvantitativni podatki

NSIOS navaja, da je Združenje invalidov organiziralo 350 kontaktnih radijskih oddaj, 10 okroglih miz in tiskovnih konferenc na temo invalidnosti in da je ZDIS izdala revijo Glasilo v nakladi tisoč tiskanih izvodov (ukrep 1.2).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS opozarja, da nacionalni radio RS še vedno ne želi sodelovati pri izvajanju ukrepa 1.2, ki govori o spodbujanju občil za zagotavljanje širšega medijskega prostora invalidom. Radio invalidom namreč ne dovoli nastopiti in jim dati možnosti, da spregovorijo o svojih težavah. Invalidi si navsezadnje želijo le uresničevati slogan »Nič o invalidih brez invalidov!« (ukrepi 1.1, 1.2, 1.4, 1.6).

Uresničevanje prvega cilja

MZZ je sodelovalo in uresničevalo prvi cilj na mednarodni ravni z udeležbo na razpravah in zasedanjih in s prisostvovanjem pri sprejemu resolucije o pravicah invalidov. Predsednik države, predsednica vlade in predsednik državnega zbora so v okviru mednarodnega dneva invalidov organizirali sprejem za invalide in invalidske organizacije. Kljub številnim aktivnostim na področju ozaveščanja o invalidih MK opozarja, da bi bilo treba povečati število člankov, oddaj in drugih načinov ozaveščanja širše javnosti o problematiki invalidov.

Največjo vlogo pri ozaveščanju so odigrale nevladne organizacije, ki so prek množičnih medijev seznanjale svoje člane ter splošno in strokovno javnost o novostih in pravicah invalidov. Pri tem so opozarjale na problematiko dostopnosti invalidov do širšega medijskega prostora.

2. CILJ: vsi invalidi imajo pravico, da enakovredno in brez diskriminacije izbirajo, kje in kako bodo živeli, in so polno vključeni v življenje v skupnosti ter sodelujejo v njej

Ukrepi:

- 2.1 zagotavljanje možnosti invalidom, da si lahko sami izberejo prebivališče in se odločijo, kje in s kom bodo živeli;
- 2.2 zagotavljanje enakih možnosti invalidom za oblikovanje in načrtovanje družine in starševstva s posebnim poudarkom na preprečevanju diskriminacije invalidnih žensk;
- 2.3 zagotavljanje dostopnosti do socialnih storitev in programov na domu (vključno s časovno dostopnostjo programov – v vseh delih dneva), v soseski in skupnosti, vključno z osebno pomočjo, nujno za življenje v skupnosti in vključevanje vanjo ter za preprečevanje izoliranosti ali ločevanja od skupnosti, in sicer s pomočjo pluralizacije ter vključevanja nevladnega, javnega in zasebnega sektorja;
- 2.4 spodbujanje deinstucionalizacije, podpore in pomoči v skupnosti;
- 2.5 zagotavljanje storitev pomoči in oskrbe na domu za vse skupine invalidov ter prevozov in širitve teh zmogljivosti, vključno s prilagoditvijo stanovanj;
- 2.6 zagotavljanje neprofitnih najemnih stanovanj za invalide;
- 2.7 družbeno priznanje in uveljavljanje sistema zagovornišva;
- 2.8 spodbujanje inovativnih programov, storitev in pristopov, ki bodo krepili moč uporabnikov.

Nosilci:

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za javno upravo, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji, občine, centri za socialno delo, invalidske organizacije, drugi zavodi in nevladne organizacije, ki delujejo na področju socialne varnosti.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo (v nadaljevanju: IRSSV), MK.

Programi

IRSSV je izvedel raziskavo Analiza posebnih socialnih programov za vključevanje invalidov v družbo⁶ (uresničevanje 24. člena Zakona o izenačevanju možnosti invalidov⁷ (v nadaljevanju: ZIMI)). V okviru naloge so raziskovalci pripravili pregled podatkov o izvajanju socialnovarstvenih programov, namenjenih invalidom, ki jih je MDDSZ financiralo v letih 2007–2012. Z namenom, da bi ocenili kakovost sofinanciranih programov za invalide, so cilje posameznih programov povezali s kriteriji, ki so za potrebe zunanje evalvacije določeni za programe za spodbujanje neodvisnega življenja invalidov. Ob tem so ugotavljali, ali cilji programov sledijo 24. členu ZIMI, ki določa, da posebni socialni programi obsegajo dejavnosti in pomoči, s katerimi se zagotavlja večja vključenost invalidov na vseh področjih družbenega življenja in omogoča njihovo socialno vključevanje. Podatki kažejo, da večina programov sledi ciljem, ki so v skladu s 24. členom ZIMI, saj se nanašajo tako na večjo vključenost uporabnikov na vseh področjih življenja (samostojnost in neodvisnost, krepitev socialnih spretnosti, večja mobilnost) kot tudi na socialno vključevanje uporabnikov (širjenje socialne mreže in socialna vključenost). Ugotavljajo, da so programi socialnega varstva za invalide, ki dopolnjujejo javno mrežo na tem področju, velikega pomena za samostojnost in neodvisnost invalidov (ukrepi 2.3, 2.4, 2.5, 2.8).

⁶ DREMELJ, Polona, MARČIČ, Renata, SMOLEJ, Simona. 2013. Analiza posebnih socialnih programov za vključevanje invalidov v družbo (uresničevanje 24. člena ZIMI). Ljubljana: IRSSV.

⁷ Uradni list RS, št. 94/10.

Kvantitativni podatki

IRSSV je v raziskavi⁶ zbral podatke o socialnovarstvenih programih, namenjenih invalidom, ki jih je od leta 2007 do 2012 sofinanciralo MDDSZ.

Preglednica 1: Podatki o socialnovarstvenih programih, namenjenih invalidom (po posameznih letih sofinanciranja)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Število programov	13	25	48	49	59	17
Število organizacij	12	18	36	38	46	16
Višina vseh pridobljenih sredstev v EUR	2.059.412,41	2.965.962,38	3.622.386,82	4.215.734,27	4.552.029,45	3.266.847,14
Višina sredstev, pridobljenih od MDDSZ, v EUR	260.529,22	410.699,05	562.709,74	560.849,72	804.546,89	593.664,87
Odstotek sredstev, pridobljenih od MDDSZ	12,65	13,85	15,53	13,30	17,67	18,17
Število uporabnikov	2.316	2.950	9.987	11.093	12.898	4.553

Vir: IRSSV (ukrep 2.8)

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS, Zveza Sonček.

Sprejeta zakonodaja

NSIOS poroča o trenutno veljavni zakonodaji, ki se nanaša na vsebino tega cilja.⁸

Zakonodaja v pripravi

NSIOS poroča o zakonodaji v pripravi, ki se nanaša na vsebino tega cilja.⁹

Programi

Zveza Sonček omogoča svojim članom bivanje in oskrbo v stanovanjskih skupinah ter prilagojenih stanovanjih (ukrep 2.4).

Društvo distrofikov Slovenije je, tako kot v preteklih letih, izvajalo program osebne asistencije. Program je namenjen upravičencem, ki imajo zagotovljene bivalne in druge pogoje v svojem bivalnem okolju ter se zaradi starosti ali invalidnosti ne morejo oskrbovati in negovati sami, njihovi svojci pa take oskrbe in nege ne zmorejo ali zanje nimajo možnosti. Gre za različne oblike organizirane fizične pomoči, s katero se upravičencem vsaj za določen čas nadomesti potreba po institucionalnem varstvu. Storitve programa so namenjene tudi tistim invalidom, ki so nastanjeni v domovih za starejše in nimajo svojcev ali stikov z njimi. Oblika in obseg storitev se prilagodi potrebam posameznega upravičenca. V programu so na voljo osebni asistenti, ki nudijo pomoč na naslednje načine (NSIOS, ukrepi 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5, 2.6, 2.7, 2.8):

- osebna nega in pomoč pri vseh osnovnih življenjskih dejavnostih,
- gospodinjska pomoč,
- pomoč pri ohranjanju socialnih stikov, asistenca na delovnem mestu in v izobraževalnem procesu ter
- druga podobna dela.

⁸ Ustava Republike Slovenije, Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirni protokol h Konvenciji o pravicah invalidov, Zakon o izenačevanju možnosti invalidov, atenska deklaracija Mediji in invalidi, Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev, Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020, Zakon o avdiovizualnih medijskih storitvah, Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko.

⁹ API 2014–2021.

Tudi v Združenju MS so za člane, ki so zaradi napredovanja bolezni v celoti odvisni od pomoči druge osebe pri vseh življenjskih opravilih, organizirali osebno asistenco, ki se izvaja v občinah Ljubljana, Kranj, Velenje, Borovnica in Domžale. Z osebno asistenco preprečujejo prezgodnjo nastanitev predvsem svojih najmlajših članov v institucionalno varstvo (NSIOS, ukrepa 2.3, 2.5).

Dogodki

V letu 2013 so se na seji Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij (v nadaljevanju: FIHO) predstavila vsa društva, ki so v tem letu izvajala program osebne asistencije. Na predavanju za svetnike FIHO je bila povabljen tudi direktorica IRSSV, ki je predstavila izsledke raziskave Analiza programov osebne asistencije in izpostavila nujnost čimprejšnje zakonske ureditve tega pomembnega področja (NSIOS, ukrepa 2.3, 2.5).

Združenje MS je med 18. in 20. oktobrom organiziralo poseben seminar za njihove najmlajše člane. Na seminarju so s strokovnjaki s področja ginekologije, poklicne rehabilitacije in zaposlovanja, nevrologije in psihologije odpirali teme, ki najmlajšim obolelim z multiplo sklerozo omogočajo lažje sprejemanje odločitev v njihovem vsakdanu (NSIOS, ukrepa 2.2, 2.5).

Kvantitativni podatki

NSIOS poroča, da program osebne asistencije izvaja 10 društev, ki jih financira tudi FIHO (ukrepa 2.3, 2.5).

Zveza Sonček je v letu 2013 zagotovila bivanje in oskrbo osmim samostojnim stanovalcem v prilagojenih stanovanjih in 46 stanovalcem v 12 bivalnih enotah (stanovanjskih skupinah) v petih mestih v Sloveniji (ukrep 2.2).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS in vanj vključenih 22 invalidskih organizacij s socialnimi programi težijo k spodbujanju neodvisnega življenja invalidov. Izvajanje posebnih socialnih programov je za invalide ogromna pridobitev, saj jim vključitev v programe pravzaprav predstavlja vključitev v družbeno in družabno življenje. Invalidske organizacije med drugim skrbijo za boljšo kakovost življenja invalidov in zagotavljajo tudi tiste potrebe, na katere država ali gospodarstvo pozabljata (ukrepa 2.3, 2.7).

Uresničevanje drugega cilja

Zaradi dolgotrajnega urejanja zakonodaje na področju osebne asistencije k omogočanju neodvisnega življenja invalidov prispevajo predvsem programi nevladnih organizacij. Slednje opozarjajo, da je ponudba tovrstnih programov premajhna glede na povpraševanje, problematično pa je tudi financiranje teh programov. Podatki IRSSV kažejo, da se je število socialnovarstvenih programov, namenjenih invalidom, ki jih sofinancira MDDSZ, v zadnjih letih znižalo za približno tretjino. Posledično je upadlo tudi število uporabnikov teh programov.

3. CILJ: invalidom zagotavljati dostopnost do grajenega okolja, prevoza, informacij in komunikacij

Ukrepi:

- 3.1 dosledno upoštevanje Zakona o urejanju prostora, Zakona o graditvi objektov in Pravilnika o zahtevah za zagotavljanje neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov v javni rabi ter večstanovanjskih stavbah, Slovenskega standarda SIST ISO/TR 9527 – gradnja objektov: potrebe invalidov in drugih funkcionalno oviranih ljudi v stavbah ter Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika;
- 3.2 zagotavljanje dostopnosti vseh krajev v Sloveniji z javnim prevozom vsak dan v tednu oziroma invalidom, ki ne morejo voziti lastnega vozila, zagotavljati določeno število ustreznih cenejših prevozov;
- 3.3 zagotavljanje prevoza v javnem potniškem prometu za psa vodnika slepega invalida;
- 3.4 prilagajanje avtobusov mestnega prometa oziroma linijskih avtobusov in vlakov za gibalno in senzorno ovirane invalide (dostop do avtobusa in vstop vanj, sprejemanje informacij na zaslonu in prek govorno podprte informacije, dostop do objektov javne železniške infrastrukture, ki so namenjeni potnikom) ter izvajanje Direktive Evropske unije št. 2001/85, ki določa tehnične zahteve za prilagojene mestne in primestne avtobuse;
- 3.5 zagotavljanje preureditev taksijev, ki bodo dostopni za invalide, v določenem deležu od vseh vozil, namenjenih za prevoze s taksijem;
- 3.6 zagotavljanje nemotenega vstopa in izstopa gibalno in senzorno oviranim invalidom na letališčih, avtobusnih in železniških postajah (oseba za pomoč pri orientaciji slepih in slabovidnih, klančina oziroma dvigalo za invalide na vozičkih ...) v skladu z Direktivo št. 96/48 o hitrih vlakih, Uredbo o pravicah potnikov v železniškem prometu COM 2004/143, dokumentom Evropske unije za železniški promet COM 617/1999 ter Uredbo (ES) št. 1107/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. julija 2006 o pravicah invalidnih oseb in oseb z omejeno mobilnostjo v zračnem prevozu;
- 3.7 prilagoditev oziroma prireditve gradiva v zvezi z odločanjem na državni in lokalni ravni v lahko berljivi tehniki (npr. gradivo za volitve oziroma gradivo, ki je pomembno za življenje oseb z motnjo v duševnem razvoju);
- 3.8 uporaba slovenskega znakovnega jezika za gluhe ter zagotavljanje branja podnapisov in opisovanja dogajanja na zaslonu za slepe, vsaj pri dnevno informativnih, znanstvenih in drugih izobraževalnih televizijskih oddajah;
- 3.9 zagotavljanje enake dostopnosti do informacij in storitev državne uprave na svetovnem spletu vsem državljanom;
- 3.10 priprava priročnika za oblikovalce javnih naročil s priporočili za večjo e-dostopnost ter izvajanje Direktive Evropske unije št. 1083/2006 o partnerstvu, nediskriminaciji in dostopnosti strukturnih sredstev;
- 3.11 spodbujanje uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije za večjo povezanost in boljše komuniciranje invalidov in funkcionalno oviranih ljudi na področju e-dostopnosti, kar vključuje uporabo interneta, strojne in programske opreme;
- 3.12 oblikovanje usklajevalnega delovnega telesa na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve, ki bo letno redno spremljalo in analiziralo dostopnost okolja;
- 3.13 zagotavljanje dostopnosti turističnih programov za invalide. Spodbujanje turističnih agencij z ukrepi za oblikovanje turističnih dejavnosti za invalide;
- 3.14 zagotavljanje dostopnosti do izobraževalnih institucij;
- 3.15 pri sofinanciranju obnove sakralnih in verskih objektov je treba posebno pozornost nameniti dostopnosti do objektov in obredov;
- 3.16 spodbujanje primerov dobre prakse na ravni občin in upravnih enot – npr. projekt dobre prakse Občina po meri invalida;
- 3.17 vzpostavitev relejnih centrov za senzorno in komunikacijsko ovirane invalide, tj. centrov, ki skrbijo za posredovanje informacij med gluhim/naglušnim in drugimi osebami;
- 3.18 spodbujanje proizvajalcev, da svoje izdelke opremijo z Brajevo pisavo, kar bo senzorno oviranim potrošnikom omogočilo lažji dostop do dobrin;

- 3.19 zagotavljanje varnostnih zahtev za osebe z zmanjšano mobilnostjo na potniških ladjah in hitrih potniških plovilih skladno z Direktivo št. 98/18 o potniških ladjah in hitrih potniških plovilih na notranjih potovanjih.

Nosilci:

Ministrstvo za okolje in prostor, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za zunanje zadeve, Ministrstvo za javno upravo, Ministrstvo za kulturo, Ministrstvo za gospodarstvo, Ministrstvo za promet, Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko, Urad Vlade RS za informiranje, Inštitut Republike Slovenije za rehabilitacijo, Urbanistični inštitut Republike Slovenije, Zavod Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik, invalidske organizacije.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

IRSSV (na osnovi poročila Združenja tolmačev za slovenski znakovni jezik (v nadaljevanju: Združenje tolmačev¹⁰)), Ministrstvo za infrastrukturo in prostor (v nadaljevanju: MZIP), Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (v nadaljevanju: MIZŠ), MK.

Sprejeta zakonodaja

V letu 2013 so bile sprejete spremembe v (MZIP, ukrepa 3.6, 3.19):

- Pravilniku o delih in opremi vozil¹¹ (44. člen razširi termin invalid in voziček);
- Uredbi o izvajanju Uredbe (EU) o pravicah potnikov v avtobusnem prevozu¹² (določa organe, sankcije za kršitve) in
- Uredbi o izvajanju Uredbe 1177/2010/EU o pravicah potnikov med potovanjem po morju in celinskih plovnih poteh¹³ (določa organe, sankcije za kršitve).

MK poroča, da je v Resoluciji o Nacionalnem programu za kulturo 2014–2017 (v nadaljevanju: ReNPK14-17), ki jo je državni zbor sprejel dne 27. novembra 2013, več poglavij, ki posegajo na področje invalidov. MK se z ukrepi iz resolucije povezuje s prednostnimi naložbami EU s področja fizične in informacijsko-komunikacijske dostopnosti do javne kulturne infrastrukture, kulturnih spomenikov in kulturnih dobrin: varstva, promocije, razvoja kulturne dediščine ter mreženja kulturnih in dediščinskih potencialov ter krepitve aplikacij informacijsko-komunikacijske tehnologije za e-upravo, e-učenje, e-vključevanje, e-zdravje, e-socialno varstvo in e-prostor (ukrepi 3.1, 3.8, 3.9, 3.11)¹⁴.

Zakonodaja v pripravi

MZIP je pripravil Predlog sprememb in dopolnitev Zakona o motornih vozilih (šesti in sedmi odstavek 29. člena: več oseb: registracija in uporaba vozila za invalida), vendar je bil umaknjen zaradi drugih določil (uveljavljen naj bi bil v naslednjih mesecih leta 2014) (ukrep 3.2).

V postopku priprave je tudi Osnutek Zakona o javnem potniškem prometu, ki predvideva boljšo dostopnost do javnega potniškega prometa (avtobusi in železnica), med drugim tudi za invalide (informiranje/infoportal, cenovna politika itd.) (MZIP, ukrepi 3.2, 3.4, 3.6).

¹⁰ IRSSV je prosil za poročila o izvajanju API tudi tiste nosilce ukrepov, ki niso vključeni v poročanje. Vsebinsko teh poročil povzemamo v okviru poročanja IRSSV.

¹¹ Uradni list RS, št. 44/13.

¹² Uradni list RS, št. 15/13.

¹³ Uradni list RS, št. 49/13.

¹⁴ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepe 8.3, 8.4 in 8.10.

Programi

IRSSV poroča, da program Zveze tolmačev Klicni center za osebe z okvaro sluha kontinuirano deluje že od leta 2006. Program članom omogoča komuniciranje in pridobivanje informacij v prilagojenih tehnikah s področja državnih organov, organov lokalne samouprave, izvajalcev javnih pooblastil in izvajalcev javnih služb ter storitev javne narave (ukrep 3.17).

MK poroča o dostopnosti naslednjih javnih zavodov:

- Invalidi na invalidskih vozičkih in druge gibalno ovirane osebe imajo urejen dostop do prostorov Službe za kulturne raznolikosti in človekove pravice (v nadaljevanju: SKRČP) MK. Prav tako je omogočen dostop do pisarne pristojnega svetovalca koordinatorja za invalidsko problematiko, za gibalno ovirane osebe je primerno poskrbljeno tudi v glavni stavbi MK (ukrep 3.1).
- V Arhivu Republike Slovenije so v letu 2013 dokončno rešili problem dostopa invalidov do arhivske čitalnice z dvižno napravo in klančino. Edino dvigalo obstaja že vrsto let, vendar ni bilo ustrezno opremljeno za prevoz oseb, temveč samo za gradivo. V letu 2013 so izvedli določena dela in s tem zadostili vsem predpisom za varen dostop v čitalnico (ukrep 3.1).
- Dostopnost Zgodovinskega arhiva Ljubljana ni popolnoma omogočena invalidnim osebam, saj Zgodovinski arhiv Ljubljana ne sme investirati v stavbo, ker je ta v lasti Mestne občine Ljubljana, poleg tega pa je stavba pod kulturno spomeniškim varstvom. Invalidi nimajo dostopa v 1. nadstropje, kjer sta sprejemna pisarna in čitalnica. Problem dostopnosti rešujejo s pomočjo zaposlenih, ki invalidom nudijo dostop do gradiva v predavalnici, ki je invalidom fizično dostopna. Posredovanje informacij o arhivu, arhivskem gradivu ter njegovi dostopnosti in uporabi so uporabnikom omogočili tudi prek spleta (ukrepa 3.1, 3.11).
- Prostor INDOK-centra Direktorata za kulturno dediščino in s tem tudi vse gradivo, ki ga center hrani, so dostopni tudi gibalno oviranim osebam. S projekti digitalizacije dediščine ter javno dostopnostjo podatkov registra nepremične kulturne dediščine in z njim povezanih dokumentov na spletu so povečali dostop do slovenske kulturne dediščine in do informacij o njej tudi gibalno in senzorno oviranim osebam. Knjižnica INDOK-centra Direktorata za kulturno dediščino je vključena v sistem COBISS, kar omogoča vpogled v gradivo in olajšuje medknjižnično izposajo tudi gibalno in senzorno oviranim osebam (ukrepa 3.1, 3.11).

Javni zavodi, gledališča, aktivno skrbijo za neovirano dostopnost svoje infrastrukture invalidom. Hkrati omogočajo invalidom v okviru svojih prostorskih možnosti brezplačen ogled predstav (težava nastane pri javnih zavodih, kjer v dvoranah niso namensko urejeni prostori za invalidske vozičke, kar omejuje število invalidov na invalidskih vozičkih v dvorani na predstavo) (ukrep 3.1).

- V SNG Maribor je z namenom omogočanja dostopnosti v veliki dvorani možna demontaža sedežev v prvi vrsti, operne predstave so opremljene z nadnapisi, v stari dvorani pa je nameščena indukcijska zanka (ukrepa 3.1, 3.11).
- V SNG Drama Ljubljana si invalidi na vozičkih v lastni organizaciji v povprečju letno ogledajo 20 predstav. Društvom oziroma združenjem, v katerih se združujejo osebe s posebnimi potrebami, omogočajo brezplačne vstopnice za ogled predstav (ukrep 3.1).
- O izvajanju ciljev dostopnosti programov do premične kulturne dediščine vsako leto v okviru rednega letnega poročila o uresničevanju ciljev in rezultatov poročajo muzeji, katerim MK financira izvajanje nalog muzejske javne službe. V Direktoratu za kulturno dediščino na osnovi poročil javnih zavodov na področju premične kulturne dediščine ugotavljajo, da se sodelovanje z invalidi iz leta v leto izboljšuje, saj se zaposleni v javnih zavodih trudijo, da bi metode predstavitev razstav prilagodili različnim skupinam obiskovalcev s posebnimi potrebami. Vendar pa je v zadnjem obdobju opazno pomanjkanje sredstev, ki se iz proračuna namenja izvajanju javne službe. V okviru operacije z naslovom V zvezi z dostopnostjo do kulturne dediščine ranljivim skupinam so se v državnih muzejih že v letu 2013 pričeli oblikovati programi javne muzejske službe. Zaposleni v muzejih se bodo v okviru operacije tudi načrtno usposabljali za delo z ranljivimi skupinami. V pomoč pri tovrstnem usposabljanju so bili že v letu 2013 tudi zunanji strokovnjaki, ki se ukvarjajo z dostopnostjo kulture in kulturne dediščine senzorno oviranim osebam. V letu 2013 so bile v okviru obstoječih možnosti uresničene tudi aktivnosti, ki so obiskovalcem invalidom omogočile inkluziven dostop do muzejskih zbirk. Najpogostejše uporabljeni načini so bili: ustrezna tipografija in velikost črk, berljivih tudi za slabovidne,

omogočeno otipavanje nekaterih premetov in poskusna virtualna povečava muzejskih predmetov s pomočjo sodobnih tehnologij (3D-snemanje). Poleg tega muzeji nadaljujejo izvajanje pedagoških in andragoških vsebin, prilagojenih invalidom (vodstva s tolmačem v znakovnem jeziku, možnosti dotikanja predmetov), delavnice, v pomoč pa so tudi avdiovodniki (ukrepa 3.1, 3.11).

- Slovenski etnografski muzej kot bistven dosežek v letu 2013 navaja uspešno potrjen evropski projekt Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam, sofinanciran iz sredstev ESS. Razvojna prioriteta navedenega projekta temelji na enakih možnostih in spodbujanju socialne vključenosti ranljivih družbenih skupin, usmerjena pa je v dvig zaposljivosti ranljivih skupin na področju kulture in v podporo njihovi socialni vključenosti. V projekt, s katerim so pričeli prvega aprila 2013 in ki ga bodo izvajali do konca maja 2015, so vključeni tudi invalidi. Poleg tega bodo s projektom pripomogli k vključevanju invalidov v program dostopnosti do muzejskih zbirk, saj program temelji na inkluzivnem dostopu za invalide (ukrepa 3.1, 3.11)¹⁵.

Vse aktivnosti na področju dela muzejske dejavnosti prispevajo k najširši dostopnosti invalidov do kulturne dediščine ob upoštevanju 2. člena Zakona o varstvu kulturne dediščine¹⁶ (v nadaljevanju: ZVKD-1), ki določa možnosti dostopa do dediščine ali do informacij o njej vsakomur, še posebej mladim, starejšimi in invalidom. MK je tako kot doslej javnim zavodom ob pripravi letnih programov dela dalo priporočila in pobude za oblikovanje programskih usmeritev, ki zagotavljajo uresničevanje pravice dostopnosti muzejev in muzejskih zbirk invalidom, v okviru izvajanja nalog muzejske javne službe v državnih in občinskih/pooblaščenih muzejih (MK, ukrepi 3.1, 3.8, 3.11)¹⁷.

Knjižnična dejavnost sicer že tradicionalno posveča velik delež svojih storitev ranljivim skupinam uporabnikov. Ne gre zgolj za prilagoditve v knjižnicah, kot so vgradnja ustreznih dvigal in klančin, nakup računalnikov z brajevo vrstico in s programskimi prilagoditvami, nakup bralnih lup, zvočnih knjig, bralnikov, indukcijskih zank, izdelavo prilagojenih spletnih strani, omogočanje slepim uporabnikom vstop v knjižnične prostore s psom vodnikom, izposajo očal itd., saj splošne knjižnice že vrsto let izvajajo tudi različne akcije za povečevanje dostopnosti knjižnične dejavnosti na terenu (branje na domu, obisk bolnišnic, domov, bivalnih skupnosti, tečaji informacijskega opismenjevanja posebnih skupin uporabnikov ipd.). Knjižnice sodelujejo tudi z varstveno-delovnimi centri, domovi za starejše občane in osnovnimi šolami s prilagojenimi programi. Nudijo jim različne oblike sodelovanja: izposajo gradiva, dostop do informacij, skupinske ogleda knjižnice, predstavitev knjižničnega gradiva, bralno-pripovedovalne ure, bralno značko, računalniško opismenjevanje, obveščanje uporabnikov o kulturnih prireditvah v knjižnici, prireditveno dejavnost ipd. Knjižnice takšne aktivnosti kot primere dobre prakse predstavljajo tudi na različnih strokovnih srečanjih¹⁸, z namenom, da bi tovrstne prilagojene storitve še bolj približali občanom, pa se povezujejo z različnimi organizacijami in društvi, ki lahko s svojim delovanjem pomembno prispevajo k boljšim pogojem za prost in neomejen dostop do znanja, duhovnih dobrin, kulture in informacij tudi posameznikom in skupinam s posebnimi potrebami (ukrepa 3.1, 3.11).

- Mariborska knjižnica aktivno sodeluje v Svetu invalidov Mestne občine Maribor, ki je posvetovalno telo župana, ter v posvetovalnih skupinah za kulturo, vzgojo in izobraževanje, kar jim omogoča možnost skupnega načrtovanja knjižničnih aktivnosti v sodelovanju s predstavniki različnih invalidskih društev (ukrepi 3.1, 3.11, 3.16)¹⁹.

¹⁵ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrep 5.14.

¹⁶ Uradni list RS, št. 16/08.

¹⁷ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrep 8.10.

¹⁸ Posvet na temo lahkega branja, ki je bil 21. marec 2013 v Črni na Koroškem. Lahko branje je zelo pomembno za ljudi, ki težko berejo in razumejo navadna besedila. Simpozij z naslovom »Uvideti – o slepoti, slabovidnosti in motnjah branja«, ki ga je priredila ZDSSS v okviru Knjižnice slepih in slabovidnih dne 24. oktobra 2013.

¹⁹ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrep 4.16.

- Mestna knjižnica Ljubljana je aktivno vključena v občinski akcijski načrt Ljubljana – občina po meri invalidov za leti 2013 in 2014 (ukrep 3.16).
- Mestna knjižnica Kranj je v letu 2013 organizirala dve izobraževanji za gorenjske knjižničarje o slepoti in slabovidnosti. Prvo je potekalo konec maja 2013 v sodelovanju z Medobčinskim društvom slepih in slabovidnih Kranj. Knjižničarji so jim predstavili možnosti, ki jih ponuja nova knjižnica, člani društva pa so pripravili razstavo likovnih del slikarjev z okvaro vida, ki delujejo v okviru Medobčinskega društva slepih in slabovidnih Kranj. Predstavniki ZDSSS je predstavil načrte za novo knjižnico pri ZDSSS, posebnosti življenja s slepoto in slabovidnostjo, ocenil dostopnost spletnih strani gorenjskih splošnih knjižnic za slepe in slabovidne in pokazal, kako delujejo zvočne knjige, posnete v formatu Daisy. Drugo izobraževanje je potekalo konec novembra, vsebina delavnice pa so bile napake vida, teorija in praktični del s simulacijskimi očali, posebnosti zaznavanja slepih in slabovidnih, kako se obnašamo do slepih in slabovidnih, prilagoditve okolja, brajeva pisava – teorija in praktični del z brajevimi stroji, spremljanje slepe osebe – praktični del s črnimi prevezami in hoja z belo palico (ukrepa 3.1 , 3.11)²⁰.

O izvajanju ciljev dostopnosti programov varstva nepremične kulturne dediščine vsako leto v okviru rednega letnega poročila o uresničevanju ciljev in rezultatov poročata javna zavoda s področja nepremične kulturne dediščine. Iz poročil ugotavljajo, da se sodelovanje z invalidi iz leta v leto izboljšuje, saj se zaposleni v javnih zavodih trudijo, da metode predstavitev razstav in drugih programov prilagajajo različnim skupinam obiskovalcev s posebnimi potrebami. Vedno večji poudarek je na možnosti samostojnih ogledov razstav in vsebin, se pa poleg tega nadaljuje izvajanje pedagoških in andragoških vsebin, prilagojenih invalidom (vodstva s tolmačem v znakovnem jeziku), delavnic, v pomoč pa so tudi avdiovodniki. Na področju dostopnosti do kulturnih dobrin je v zadnjem obdobju prisotno tudi vključevanje invalidov v izvajanje nalog javne službe. Vključevanje invalidov, ki imajo formalna znanja s področij, zastopanih v javnih zavodih, in željo, da se vključijo v delovni proces, se omogoča usposabljanje za uresničevanje njihovih pravic. S tem se povečuje raven njihove neodvisnosti v vsakdanjem življenju in omogoča integracijo v družbo (MK, ukrepa 3.1, 3.11).

Zavod za varstvo kulturne dediščine Ljubljana v okviru sodelovanja pri pripravi projektne dokumentacije za obnove objektov kulturne dediščine usmerja izbiro ukrepov, ki ob varstvu kulturnih vrednot zagotavljajo izboljšanje objekta ali območja za invalide (iščejo se rešitve, ki so najmanj moteče za videz in materialno substanco objektov). Sodelujejo tudi v drugih projektih ozaveščanja javnosti o potrebah gibalno oviranih, slepih in slabovidnih ter gluhih in naglušnih oseb glede dostopa do kulturne dediščine (npr. v sodelovanju z Mestno občino Kranj so izvedli prireditev z naslovom Sprehod za vse in okroglo mizo na temo Dostopnost kulturne dediščine in njenih vsebin v starem Kranju za vse). V programu DEKD 2013 je bilo 110 dogodkov od 250-tih dostopnih gibalno oviranim osebam (MK, ukrepa 3.1, 3.16).

MK poroča tudi o dostopnosti Arboretuma Volčji Potok. Vanj je invalidom in njihovim spremljevalcem omogočen prost vstop oziroma vstop s popustom. Poleg tega v Arboretumu Volčji Potok organizirajo delavnice in vodenja, ki so posebej prilagojena najavljenim skupinam oseb s posebnimi potrebami. Park je dostopen invalidom na vozičkih. Na vhodu arboretuma je v vratarnici vedno na voljo en invalidski voziček za osebe, ki ga potrebujejo. Na otroškem igrišču je urejen labirint, po katerem se lahko vozijo tudi invalidi na invalidskih vozičkih (ukrep 3.1).

MZIP poroča, da je Pomorska inšpekcija Uprave RS za pomorstvo opravila inšpekcijski nadzor z vidika varnostnih zahtev za osebe z zmanjšano mobilnostjo na treh slovenskih potniških ladjah, in sicer Portorož, Burja in Laho. Ladje so bile pregledane v skladu z 10. členom Pravilnika o potniških ladjah²¹ in Direktivo 2009/45/ES o varnostnih predpisih in standardih za potniške ladje. Vse tri ladje v okviru svojih tehničnih zmogljivosti ustrezajo kriterijem prevoza oseb z zmanjšano mobilnostjo (ukrep 3.2).

²⁰ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepa 4.6 in 4.16.

²¹ Uradni list RS, št. 23/11.

Od leta 2007 se izvaja projekt Integrirani javni potniški promet (v nadaljevanju: IJPP), ki se bo izvajal do konca leta 2014. Namen projekta je, da se na ravni celotne Slovenije vzpostavi sistem IJPP, ki bo povezal železniški potniški promet, javni linijski avtobusni promet in mestni promet. Za uporabnike oziroma potnike bo to vsekakor pomembna izboljšava, ki jim bo omogočala z eno enotno vozovnico na določenem območju uporabljati medkrajevni avtobus, vlak ali mestni promet. Prestopanje med različnimi prevoznimi načini bo dodatno olajšano s poenotenjem voznih redov in izboljšanim sistemom informiranja potnikov. V izdelavi je namreč informacijski portal (infoportal) za potnike, kjer bodo na enem mestu zbrane informacije o voznih redih in cenah vlakov ter medkrajevnih in mestnih avtobusov (MZIP, ukrepi 3.2, 3.3, 3.4, 3.6).

MIZŠ poroča, da zagotavlja arhitekturno dostopnost na področju javnega visokošolskega izobraževanja univerze in drugih javnih visokošolskih zavodov in kot resorni organ s finančnimi transferji skrbi za investicijske potrebe univerze in drugih javnih visokošolskih zavodov ter spodbuja izvedbo potrebnih gradbenih posegov, ki so prioriteto usmerjeni v odpravljanje arhitektonskih ovir (ukrep 3.1).

Raziskovalna dejavnost

MK poroča, da se je v SKRČP v letu 2013 nadaljevalo delo pri pripravi analize dostopnosti slovenskih splošnih knjižnic za invalide v letu 2011. Čeprav je bilo prvotno predvideno, da bo analiza končana že do konca leta 2013, pa se bo zaradi različnih razlogov nadaljevala še v letu 2014. V zadnji fazi bo treba vsebino analize uskladiti še na ravni MK in tudi z različnimi reprezentativnimi invalidskimi organizacijami ter drugimi pomembnejšimi invalidskimi društvi v RS (ukrepa 3.1, 3.11)¹⁸.

Dogodki

MK je javnim zavodom s področja kulture ob pripravi letnih programov dela priporočilo in jih spodbudilo k oblikovanju programskih usmeritev, ki zagotavljajo uresničevanje pravice dostopnosti nepremične kulturne dediščine tudi invalidom, in sicer v okviru izvajanja nalog javnih zavodov (ukrepi 3.1, 3.8, 3.11)²².

V letu 2013 so se v okviru javnih zavodov s področja kulture odvijali naslednji dogodki:

- Prenovljene ali na novo vzpostavljene so bile nekatere slovenske splošne knjižnice (Gornja Radgona, Motnik, Šoštanj, Zreče in Vipava) in s tem so postale dostopne tudi uporabnikom s posebnimi potrebami. V septembru 2013, v času evropskega tedna mobilnosti, je Mestna občina Kranj skupaj z Urbanističnim inštitutom RS v okviru projekta Clear v Mestni knjižnici Kranj pripravila delavnico z naslovom Sprehod za vse in okroglo mizo z naslovom Dostopnost kulturne dediščine in njenih vsebin v starem Kranju za vse, katerih namen je bil ozavestiti javnost o potrebah gibalno oviranih, slepih in slabovidnih ter gluhih in naglušnih oseb glede dostopa do kulturne dediščine (uresničevanje ukrepov 3.1, 3.11, 3.16)²³.
- V okviru programa DEKD 2013 je bilo od 250 izvedenih dogodkov 110 dostopnih gibalno oviranim osebam. Med njimi sta bila dva dogodka, ki sta bila prilagojena potrebam invalidov ali so v njih sodelovali invalidi. Prvi od njiju je bila lutkovna predstava z naslovom Dva dni v letu, ki je bila v celoti delo uporabnikov Varstveno-delovnega centra (v nadaljevanju: VDC) Sonček Koper. Navdih za scenarij in zgodbo so črpali iz dediščine pripovedovanja zgodb in s področja lutkarstva. Drugi dogodek je bila razstava z naslovom Umetnost na sotočju odličnosti, ki jo je organiziralo Kulturno društvo Mihe Maleša, Medobčinskega društva slepih in slabovidnih Celje in STIK-a Laško. Razstava je bila prilagojena za obiskovalce z motnjami vida in je predstavljala umetniško dediščino Mihe Maleša (ukrep 3.1).
- V Arboretumu Volčji Potok je potekala razstava tropskih metuljev, ki je bila dostopna tudi invalidom; razstavi tulipanov in Nizozemska vas sta bili postavljeni zunaj, na takšni lokaciji, ki je tudi invalidom omogočala neposreden stik s programom; razstava balkonskih zasaditev in razstava grede trajnic sta bili postavljeni zunaj na lokaciji, ki je zelo primerna za invalide, saj

²² MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrep 8.10.

²³ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrep 1.1.

je bilo okoli korit veliko prostora. Arboretum Volčji Potok je v letu 2013 pridobil projektno dokumentacijo za preureditev vstopnega dela parka vključno z novim vstopnim objektom in za ureditev območja programske poti. Obe območji skladno z zakonskimi predpisi glede dostopnosti omogočata samostojen dostop invalidom (ukrep 3.1).

Kvantitativni podatki

V okviru Javnega razpisa za senzorno ovirane 2013 je bilo sofinanciranih skupno 10 projektov senzorno oviranih v skupni višini 182.908 evrov, od tega so bili sofinancirani trije kulturni projekti za slepe in slabovidne v skupni višini 104.316 evrov, šest kulturnih projektov gluhih in naglušnih v skupni višini 76.592 evrov in en kulturni projekt za osebe z nezgodno poškodbo glave v skupni višini 2.000 evrov. Omenjeni projekti so bili namenjeni izdajanju in prilagajanju knjig in časopisov za slepe in slabovidne, gluhe in naglušne ter osebe z nezgodno poškodbo glave (knjige in časopisi v brajevi pisavi za slepe, knjige in časopisi v zvočnem zapisu za slepe in slabovidne ter za osebe s poškodbo glave, knjige in časopisi v povečanem tisku za slabovidne, knjige v slovenskem znakovnem jeziku za gluhe, tiskani časopis ZDSSS, elektronski časopis za slepe – skupno pet projektov v skupni višini 113.261,82 evra), avdiovizualnega gradiva ter medijskih in spletnih vsebin za gluhe in naglušne (skupno trije projekti v skupni višini 29.279,58 evra) ter za razvoj tehnične infrastrukture ZDSSS (skupno dva projekta v skupni višini 40.366,60 evra). V okviru Javnega razpisa za programske vsebine medijev 2013 pa je bil sofinanciran en kulturni projekt v skupni višini 7.500 evrov (MK, ukrepa 3.8, 3.11)²⁴.

Združenje tolmačev je na spletnem mestu kc.tolmaci.si v letu 2013 zabeležilo 39.816 registriranih uporabniških imen, v programu Klicni center pa so zabeležili 4.071 klicev (IRSSV, ukrepi 3.7, 3.11, 3.14, 3.16, 3.17).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MK opozarja, da je temeljni problem na področju kulture še vedno fizična dostopnost in oprema prostorov (ureditev infrastrukture, ureditev sanitarij, ureditev in razširitev dvoran ipd.) ter prilagajanje tehničnih in komunikacijskih zmožnosti (napeljava indukcijske zanke v dvorane; nadnapisi; prevodi v znakovni jezik; ureditev ustreznih spletnih strani javnih zavodov v skladu s standardi EU za dostopnost – rešitve za gluhe in naglušne ter slepe in slabovidne ipd.). Za izvrševanje tega cilja bi bila namreč potrebna finančna sredstva za prestrukturiranje zmožljivosti zavodov, da bi se zagotovila ustrezna tehnična infrastruktura, ki bi ustvarila možnosti za bivanje in polno vključenost v življenje. Glede na to, da so bila za investicijsko vzdrževanje v gledališčih (nacionalnih in občinskih) iz državnega proračuna v letu 2013 namenjena minimalna, večinoma strogo namenska in vsebinsko interventna sredstva, praktično nič pa za nakup opreme, implementacija teh ciljev ni bila možna. Dodatna finančna sredstva bi bila potrebna tudi za specifično prilagajanje vsebin, programov javnih zavodov, ki bi omogočala dostopnost vsebin različnim ciljnim skupinam invalidov (ukrepa 3.1, 3.11).

V prostorih arhivov je razporeditev prostorov taka, da je nekatere prostore nemogoče preurediti tako, da bi bili dostopni za invalide. Niti izredna finančna sredstva ne bi mogla rešiti te problematike (MK, ukrep 3.1).

MK opozarja tudi, da zaradi aktualnih in kritičnih javnofinančnih razmer, upoštevanja določil Zakona za uravnoteženje javnih financ²⁵ (v nadaljevanju: ZUJF) in posledično pomanjkanja proračunskih sredstev za financiranje nalog javne službe v letu 2013 ni bilo izrazitejših vlaganj v izboljšave za fizično dostopnost do muzejskih zbirk niti v nakup opreme, ki bi izboljšala dostopnost in odpravila komunikacijske ovire. V dosedanjih poročilih Direktorata za kulturno dediščino o uresničevanju opredeljenih ciljev za izboljšanje dostopnosti še vedno ostaja izpostavljen najakutnejši problem dostopnosti kulturne dediščine invalidom, in sicer fizična dostopnost v objekte muzejev, kjer se predstavljajo muzejske zbirke in izvajajo dodatne izobraževalne vsebine – pedagoški in andragoški

²⁴ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepe 8.1, 8.2 in 8.5.

²⁵ Uradni list RS, št. 40/12.

programi. Večina muzejev ima namreč svoje prostore v historičnih objektih, na katerih so vsi posegi zaradi upoštevanja kulturnovarstvenih pogojev zelo dragi. Potrebne so torej večje investicije, ki bi izboljšale fizično dostopnost do muzejev in omogočile gibanje po razstavnih prostorih (npr. klančine, držala) ter možnost uporabe sanitarij. Dokler ni zagotovljenih sredstev za sistemsko izboljšanje fizične dostopnosti, se postavlja vprašanje, ali je smiselno, da MK vztraja pri izvajanju različnih vsebin, primernih za invalide, če ti kot obiskovalci ne morejo neodvisno v muzejski objekt. Prilagoditve obstoječih stalnih razstav za invalide so namreč zelo drage, proračunska sredstva MK, namenjena programskim nalogam javne službe, med katere sodijo tudi postavitve razstav, izvedba pedagoških in andragoških programov, izdaja katalogov in drugih publikacij, pa so se tudi v letu 2013 nižala. Potrjena operacija z naslovom Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam je že v letu 2013 omogočila, da so se v Slovenskem etnografskem muzeju pričele pripravljati nekatere izboljšave, ki bodo invalidom omogočale dostopnost do muzejskih zbirk. Žal so zaradi aktualne težke gospodarske situacije možnosti pridobivanja sponzorskih sredstev, s katerimi so se tudi v drugih muzejih financirale izboljšave za dostopnost invalidom, vedno težje (ukrepa 3.1, 3.11).

Prav tako se v javnih zavodih še vedno ugotavlja pomanjkanje usposobljenih strokovnih kadrov, ki bi imeli ustrezna in verificirana znanja s strokovnega področja specialne metodike in didaktike (MK, ukrepa 3.1, 3.11)²⁶.

Veliko težavo predstavlja tudi izvedba posebnih prilagoditev obstoječih in občasnih ambientov in razstav ter programov za invalide, ki so zelo drage, saj so proračunska sredstva ministrstva, namenjena programskim nalogam javne službe, vsako leto nižja. Kljub temu bosta Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije in Arboretum Volčji Potok v pripravi in izvedbi programov posebno pozornost posvetila prilagoditvam in privlačnosti programov za invalide. Ko se načrtuje ukrepe za dostopnost kulture invalidom, je nujno hkrati načrtovati tudi potrebna finančna sredstva in druge pogoje, ki bodo omogočali realizacijo ukrepov in strategij. Enostavno razširjanje odgovornosti na druga področja financiranja (knjižnice, gledališča, muzeji itd.) ne bo prineslo zaželenih rezultatov (MK, ukrepa 3.1, 3.11).

Na področju medijev je treba opozoriti še zlasti na še vedno relativno majhen delež kratkih in celovečernih filmov ter informativnih, izobraževalnih, dokumentarnih, strokovnih ter zabavno-razvedrilnih oddaj, ki so prilagojene senzorno oviranim osebam. Problem je med drugim tudi, da tuji prispevki dnevnoinformativnih oddaj na RTV Slovenija pogosto niso opremljeni z glasovnim opisom v slovenskem jeziku, zaradi česar slepi težko spremljajo tovrstne prispevke (ukrep 3.11)²⁷.

MK predlaga izboljšave pri projektih digitalizacije in predstavitev digitalne dediščine na spletu, pri čemer je treba v večji meri vključevati standarde (W3C WAI) in tehnične možnosti, ki omogočajo dostop tudi za uporabnike z omejenimi možnostmi. Treba je povečati število kratkih in celovečernih igranih filmov ter informativnih, izobraževalnih, dokumentarnih, strokovnih in zabavno-razvedrilnih oddaj, prilagojenih potrebam slepih in slabovidnih ter gluhih in naglušnih oseb. K temu bi kazalo spodbujati tudi komercialne TV-postaje (ukrepa 3.1, 3.11)¹⁹.

V prostorih MK ni primerno poskrbljeno za slepe obiskovalce, saj nobena od obeh zgradb nima nameščenih tabel z napisi v brajevi pisavi za slepe, prav tako pa tudi ni nikakršnih talnih ali drugih oznak, ki bi slepim omogočale dobro orientacijo v prostoru. Table z napisi v brajevi pisavi za slepe je treba namestiti vsaj pri vhodu v obe zgradbi ter vsaj še pri vhodu v prostore SKRČP, pri vhodu v prostore Službe za slovenski jezik, pri vhodu v prostore INDOK-centra Direktorata za kulturno dediščino, Sektorja za umetnost (Direktorata za ustvarjalnost) in Direktorata za medije (MK, ukrepa 3.1, 3.11).

²⁶ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepa 4.6 in 5.18.

²⁷ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepa 8.1 in 1.2.

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS, Zveza Sonček.

Sprejeta zakonodaja

NSIOS poroča o trenutno veljavni zakonodaji, ki se nanaša na vsebino tega cilja.²⁸

Zakonodaja v pripravi:

NSIOS poroča o zakonodaji v pripravi, ki se nanaša na vsebino tega cilja.²⁹

Programi

Društvo Vizija in Društvo gibalno oviranih invalidov Slovenije izvajata dva programa pod skupnim imenom Prevozi invalidov, ki ju sofinancira FIHO. V okviru omenjenih programov opravljajo prevoze invalidov s posebej prilagojenimi osebnimi vozili in s prilagojenim kombiniranim vozilom. Prevozne storitve iz tega programa koristijo gibalno oviranim osebam, ki ne morejo uporabljati javnih prevoznih sredstev. S temi programi društva uspešno rešujejo problematiko nemobilnosti in nezmožnosti uporabe javnih prevoznih sredstev (NSIOS, ukrep 3.2).

Združenje MS s posebnim prilagojenim prevozom uporabnikom invalidskih vozičkov ter drugih tehničnih pripomočkov omogoča varen prevoz na zdravljenje, vključevanje v vse programe in aktivnosti Združenja MS Slovenije ter obiske kulturnih in športnih prireditev. S prilagojenim prevozom omogočajo osebam z MS vsaj delno ohraniti samostojnost in neodvisnost (NSIOS, ukrep 3.1).

Združenje MS je v letu 2013 omogočilo 266 članom in njihovim svojcem (skupaj približno 1.064 osebam), da so svoj dopust na morju preživeli v apartmajih, prilagojenih za uporabnike invalidskih vozičkov (NSIOS, ukrep 3.4).

Tudi program Prevozi za študente invalide, ki ga izvaja Društvo študentov invalidov Slovenije (v nadaljevanju: DŠIS) svojim članom omogoča lažjo dostopnost, saj so kljub izboljšanju dostopnosti javnega prevoza še vedno nujno potrebni tudi prilagojeni prevozi. Študenti invalidi imajo tako možnost, da se vsakodnevno brezplačno vozijo do fakultet in drugih ustanov. S programom je zagotovljen nemoten, varen in pravočasen dostop do fakultet (NSIOS, ukrep 3.2).

Tudi Zveza Sonček zagotavlja prevoze uporabnikom invalidskih vozičkov predvsem na delovno mesto in programe Zveze, za kar ima na voljo 21 prilagojenih vozil (ukrep 3.2).

²⁸ Ustava Republike Slovenije, Zakon o graditvi objektov, Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirni protokol h Konvenciji o pravicah invalidov, Zakon o izenačevanju možnosti invalidov, Pravilnik o zahtevah za zagotavljanje neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov v javni rabi ter večstanovanjskih stavb, Pravilnik o minimalnih tehničnih zahtevah za graditev stanovanjskih stavb in stanovanj, Zakon o urejanju prostora, Zakon o graditvi objektov, Slovenski standard SIST ISO/TR 9527 – gradnja objektov: potrebe invalidov in drugih funkcionalno oviranih ljudi v stavbah, Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika, Direktiva Evropske unije št. 2001/85, Direktiva št. 96/48 o hitrih vlakih, Uredba o pravicah potnikov v železniškem prometu COM 2004/143, dokument Evropske unije za železniški promet COM 617/1999, Uredba (ES) št. 1107/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. julija 2006 o pravicah invalidnih oseb in oseb z omejeno mobilnostjo v zračnem prevozu; Direktiva Evropske unije št. 1083/2006 o partnerstvu, nediskriminaciji in dostopnosti strukturnih sredstev; Direktiva št. 98/18 o potniških ladjah in hitrih potniških plovilih v notranjih potovanjih, Evropska strategija o invalidnosti za obdobje 2010–2020: obnovljena zaveza za Evropo brez ovir.

²⁹ API 2014–2021.

Dogodki

NSIOS poroča, da je v letu 2013 ZDIS podelila listino Občina po meri invalidov občini Ravne na Koroškem (NSIOS, ukrepi 3.7, 3.11, 3.14, 3.16, 3.17). Oktobra 2013 so na dvorišču Ljubljanskega gradu odkrili tipno maketo Ljubljanskega gradu, s katero postaja slednji dostopnejši in bolj predstavljen tudi slepim in slabovidnim (NSIOS, ukrep 3.13).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Kljub trudu nekaterih občin se je treba zavedati, da je še dolga pot do popolne zagotovitve dostopnosti do grajenega okolja, prevoza, informacij in komunikacij. Društvo Vizija opozarja, da v posameznih lokalnih okoljih ne upoštevajo področne zakonodaje, ki predpisuje gradnjo objektov, in na obstoječe grajene ovire, ki gibalno oviranim invalidom preprečujejo vključevanje v okolje in sodelovanje v družbenih dogajanjih (NSIOS, ukrep 3.1).

Na Zvezi Sonček pogrešajo prilagojena vozila v medkrajevnem prometu ali alternativno vsaj zagotovljeno financiranje prevoza s prilagojenimi vozili za invalide, ki živijo v predelih, kjer ni mestnega prometa. Prav tako se jim zdi nedopustno, da je še vedno mnogo javnih uradov oziroma prostorov, predvsem socialnih, izobraževalnih in zdravstvenih zavodov, ki zaradi arhitektonskih ovir onemogočajo uporabnikom invalidskih vozičkov uporabo njihovih storitev (ukrepi 3.2, 3.3, 3.4, 3.5, 3.6, 3.19).

Uresničevanje tretjega cilja

Kljub številnim aktivnostim na področju dostopnosti, o katerih so poročali predvsem MK, MZIP in MIZŠ, še vedno ostaja precej zgradb in informacij invalidom slabo dostopnih ali celo nedostopnih. MK opozarja na pomanjkanje finančnih sredstev kot tudi na pomanjkanje usposobljenih strokovnih kadrov v javnih zavodih, ki bi imeli ustrezna in verificirana znanja s strokovnega področja specialne metodike in didaktike. Poročevalci nevladnih organizacij dodajajo, da z nudenjem prevozov v okviru socialnovarstvenih programov povečujejo dostopnost invalidom, predvsem tistim, ki živijo na področjih, kjer ni urejenega ustreznega javnega potniškega prometa.

4. CILJ: na podlagi enakih možnosti in brez diskriminacije zagotavljati vključujoč izobraževalni sistem na vseh ravneh in vseživljenjsko učenje

Ukrepi:

- 4.1 zagotavljanje enakih možnosti pri vpisu v vse izobraževalne programe;
- 4.2 zagotavljanje možnosti, da se osebe z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju vključujejo v vse ravni Posebnega programa vzgoje in izobraževanja (tudi na ravni usposabljanja za življenje in delo);
- 4.3 zagotavljanje ustreznega izvajanja, dokončanja in razvijanja sprejetih programov vzgoje, izobraževanja in usposabljanja, od predšolskega, osnovnošolskega do poklicnega/srednješolskega obdobja. Posebno pozornost pri tem je treba namenjati programom zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami;
- 4.4 spodbujanje večjega vključevanja invalidov v redne oblike vzgoje, izobraževanja in usposabljanja;
- 4.5 zagotavljanje primernih prostorskih in tehničnih pogojev za uresničevanje in izvajanje programov vzgoje, izobraževanja in usposabljanja, vključno z zagotavljanjem prilagojenega prevoza;
- 4.6 zagotavljanje ustreznega števila strokovnjakov in širitev temeljnih znanj v izobraževalne programe vzgojiteljev, učiteljev in svetovalnih delavcev;
- 4.7 zagotavljanje učbenikov in učil v obliki, ki je primerna glede na vrsto invalidnosti, vključno z zagotavljanjem učbenikov za otroke, vključene v program z nižjim izobrazbenim standardom;
- 4.8 zagotavljanje ustrezne opreme za individualno uporabo za izobraževanje;
- 4.9 zagotavljanje pravice do dodatne komunikacijske opreme, ki je nujno potrebna zaradi funkcionalne oviranosti;
- 4.10 zagotavljanje podpore v obliki osebne pomoči, spremljanja in svetovanja za študente invalide;
- 4.11 zagotavljanje praktičnega usposabljanja, pripravištv in prakse v okviru srednješolskega in univerzitetnega izobraževanja pri delodajalcih s programskimi spodbudami;
- 4.12 zagotavljanje fizične pomoči vsem učencem, ki tako pomoč potrebujejo, tudi funkcionalno oviranim (zdaj je pomoč vezana le na gibalno oviranost);
- 4.13 zagotavljanje sistema štipendiranja, ki bo invalide spodbujal k doseganju višje izobrazbe;
- 4.14 zagotavljanje primernih nastanitvenih zmogljivosti za bivanje študentov invalidov;
- 4.15 spodbujanje opravljanja prakse študentov in dijakov invalidov v organih državne uprave;
- 4.16 razvijanje in podpiranje vseživljenjskega učenja odraslih invalidov, brezposelnih in zaposlenih;
- 4.17 spodbujanje učenja znakovnega jezika kot drugega jezika;
- 4.18 spodbujanje dvojezičnega izobraževanja gluhih.

Nosilci:

Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za zdravje, Zavod Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik, izobraževalne ustanove, invalidske organizacije.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

IRSSV (na osnovi poročila Združenja tolmačev za slovenski znakovni jezik)³⁰, MIZŠ, MK, MNZ .

Sprejeta zakonodaja

IRSSV na osnovi poročila Združenja tolmačev navaja, da Pravilnik o dodatni strokovni in fizični pomoči³¹ v 8. členu določa, da se gluhih in naglušnih otrokom, ki se sporazumevajo v slovenskem znakovnem jeziku in so usmerjeni v izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, na osnovi strokovnega mnenja z odločbo o usmeritvi prizna tudi pravica do tolmača

³⁰ IRSSV je prosil za poročila o izvajanju API tudi tiste nosilce ukrepov, ki niso vključeni v poročanje. Vsebinsko teh poročil povzemamo v okviru poročanja IRSSV.

³¹ Uradni list RS, št. 88/13.

slovenskega znakovnega jezika v okviru dodatne strokovne pomoči za premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj (IRSSV, ukrepa 4.17, 4.18). Omenja tudi Resolucijo o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018, ki vsebuje posebno poglavje Govorci s posebnimi potrebami, v okviru katerega so predvideni številni ukrepi za spodbujanje učenja znakovnega jezika kot prvega jezika ter dvojezičnega izobraževanja gluhih (IRSSV, ukrepa 4.17, 4.18).

MIZŠ je februarja 2012 sprejelo Uredbo o spremembah Uredbe o javnem financiranju visokošolskih zavodov in drugih zavodov³², kjer je v zadnjem odstavku 19. člena (razvojni steber financiranja) podana podlaga za financiranje ustvarjanja pogojev za povečanje vključenosti študentov s posebnimi potrebami. Sprejelo je tudi Resolucijo o Nacionalnem programu visokega šolstva 2011–2020³³. V poglavju Socialna razsežnost resolucija določa študijske pogoje (na področju financiranja in časovne omejitve študija), prilagojene študentom s posebnimi potrebami (ukrepi 4.10, 4.11, 4.12, 4.13, 4.14).

MK poroča, da je v okviru novega ReNPK14-17 – poglavja 14 Kulturno-umetnostna vzgoja pod ciljem z naslovom Sistem KUV, ki ga bo mogoče načrtno dolgoročno izvajati in bo temeljil na kakovostni kulturni produkciji, zapisan tudi naslednji ukrep: VIZ spodbuditi k pripravi programa KUV v letnem delovnem načrtu in vzgojnem programu (na izvedbeni ravni so velike razlike v izvajanju in dostopnosti v posameznih VIZ; KUV naj bo vključena tudi v programe za nadarjene, za ranljive ciljne skupine, za ljudi z različnimi invalidnostmi in podobno). V okviru cilja z naslovom Priporočene vsebine kakovostne, raznolike in dostopne ponudbe kulturno-umetnostne vzgoje na vseh področjih kulture za različne ciljne skupine je zapisan ukrep: v sodelovanju s pristojnimi resorji na nacionalni in lokalni ravni zagotoviti večjo ponudbo programov KUV, ki vključujejo tudi starejše, invalide, še posebej slepe in slabovidne. V okviru cilja z naslovom Razvoj in promocija bralne kulture se na invalide nanašata naslednja ukrepa: razvoj in mreženje dobrih praks na nacionalni in regionalni ravni, ki jih izvajajo splošne knjižnice in kulturne ustanove s področja bralne kulture, namenjenih družinam, zlasti socialno ogroženim oziroma deprivilegiranim, starejšim in medgeneracijskemu povezovanju (npr. Primorci beremo, Beremo v naročju staršev in podobno); posebno pozornost je treba nameniti participaciji mladih ter ranljivim družbenim skupinam, s posebnim poudarkom na otrocih in mladih (Romi povabljeni v knjižnico, Vstopimo skupaj v svet tišine in podobno), in izvedba ciljnega razpisa za večletno podporo nacionalnim projektom, ki jih pripravljajo slovenske splošne in specialne knjižnice za posamezne vidike razvoja bralne kulture (npr. Center za mladinsko književnost – Pionirska knjižnica, Mestna knjižnica Ljubljana, priporočilni sezname kakovostne otroške in mladinske literature, strokovne srede; Mariborska knjižnica – revija Otrok in knjiga, Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto; knjižnična zbirka za osebe z motnjami vida, Knjižnica slepih in slabovidnih pri ZDSSS) (ukrepi 4.1, 4.4, 4.16).

Zakonodaja v pripravi

Na osnovi sprejete Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018³⁴ (v nadaljevanju: ReNPJP14–18) je bila imenovana delovna skupina za pripravo Akcijskega načrta za jezikovno izobraževanje, katerega člana sta tudi člana Sveta RS za slovenski znakovni jezik, ki deluje v okviru Službe za slovenski jezik na Ministrstvu za kulturo. Delovna skupina bo pripravila osnutek akcijskega načrta, ki bo pripravljen predvidoma marca 2014 in bo takrat posredovan v javno razpravo (IRSSV, ukrepa 4.4, 4.17).

Programi

Klicni center za osebe z okvaro sluha, ki ga je vzpostavilo Združenje tolmačev, omogoča komuniciranje z javnimi institucijami in pridobivanje informacij od njih v prilagojenih tehnikah. Klicni center deluje vse dni v letu 24 ur na dan. V ta namen je tudi izdelana spletna aplikacija na spletnem naslovu kc.tolmaci.si. Osebe z okvaro sluha komunicirajo s klicnim centrom na različne načine: prek SMS-sporočil, videoklicev prek mobilne telefonije, elektronske pošte, spletnega pogovora v živo ali videopogovora prek računalnika (IRSSV, ukrep 4.5).

³² Uradni list RS, št. 12/13.

³³ Uradni list RS, št. 41/11.

³⁴ Uradni list RS, št. 62/13.

MIZŠ je v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013³⁵ objavilo javni razpis za sofinanciranje nadaljnjega razvoja in izvajanja dejavnosti kariernih centrov v visokem šolstvu v letih 2013–2015, pri čemer sta v predmetu razpisa poudarjena krepitev dela z delodajalci in vključevanje oseb s posebnimi potrebami (ukrep 4.11).

MK poroča, da so različne organizacije izvajale naslednje programe na področju vzgoje in izobraževanja:

1. Center za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje Kamnik (CIRIUS Kamnik) vsako sezono izbere eno predstavo na velikem odru SNG Drame Ljubljana. Posebej zanje organizirajo zaključeno predstavo, za katero ustrezno prilagodijo prostor za obiskovalce – del sedežev za obiskovalce odstranijo in nadomestijo z ustreznimi posteljami, vozički in drugimi tehničnimi pripomočki (ukrep 4.16)³⁶.
2. V Slovenskem ljudskem gledališču Celje redno sodelujejo z združenjem Šent, SOS-telefonom, osnovnimi šolami s prilagojenim programom, centri za varstvo, vzgojo, izobraževanje in usposabljanje, društvom Ozara ter s slepimi in slabovidnimi (ukrep 4.16).
3. V Lutkovnem gledališču Maribor redno poteka sodelovanje z OŠ Gustava Šiliha, kjer se šolajo otroci s posebnimi potrebami. Vsaj enkrat na leto jih povabijo na predstavo in jo otrokom podarijo. Vsako leto prihajajo tudi otroci iz Centra za govor in sluh in pa varovanci Zavoda Dornava. Na predstave redno prihajajo varovanci Slovenskega združenja za duševno zdravje – Šent (ukrepa 4.16, 4.18).

Dogodki

Združenje tolmačev je novembra 2013 organiziralo okroglo mizo, na kateri so opozorili na zakonsko neskladnost Pravilnika o izkaznici in vavčerju za uveljavljanje pravice do tolmača za slovenski znakovni jezik, saj pravico do tolmača omogoča le otrokom, ki so usmerjeni v izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, kar je v nasprotju z zapisano dikcijo v 30. členu ZUOPP¹⁸, poleg tega pa jo časovno omejuje v obseg dodatne strokovne pomoči, ki je lahko največ pet ur tedensko, od tega mora biti ena ura svetovalna storitev. Okrogle mize so se udeležili predstavniki Zavoda za gluhe in naglušne Ljubljana, Pedagoške fakultete v Ljubljani in Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije. Zaključke okrogle mize so posredovali pristojnemu ministrstvu, v katerih so znova poudarili, da imajo pravico do tolmača vsi, ne glede na usmeritev, ter da tolmačenja po svoji vsebini ni mogoče enačiti z dodatno strokovno pomočjo (IRSSV, ukrepi 4.1, 4.3, 4.6).

Združenje tolmačev je v času od 13. do 15. septembra 2013 organiziralo letno redno skupščino EFSLI (European Forum of Sign Language Interpreters) ter mednarodno konferenco z naslovom Tehnologija vs. tolmač – podpora ali zamenjava. Na konferenci so bili predstavljeni projekti posameznih držav glede t. i. tolmačenja na daljavo oziroma prek videotehnologije. Ugotovitev vseh udeležencev je bila, da je razvoj tehnologije v marsičem olajšal dostopnost do tolmačenja, pa vendar je takšen način priporočljiv pri tolmačenju manj zahtevnih in krajših vsebin. Po mnenju uporabnikov je fizična prisotnost v dalj časa trajajočem tolmačenju zaželeno, saj jim tolmač nudi oporo in se počutijo varnejše (IRSSV, ukrepa 4.6, 4.9).

MK poroča, da je marca potekal Kulturni bazar 2013, nacionalni projekt, katerega nosilec je MK, soorganizatorja sta MIZŠ in Zavod RS za šolstvo, izvršni producent projekta pa Cankarjev dom v Ljubljani. Kulturni bazar 2013 je potekal kot strokovno usposabljanje strokovnih delavcev vzgojno-izobraževalnih zavodov (tudi strokovnih delavcev osnovnih šol s prilagojenim programom ter zavodov za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami), kulturnih in drugih ustanov. V programu strokovnega usposabljanja je bil pripravljen poseben tematski sklop Občutimo kulturo, ki je predstavljal sprejemanje umetnosti z različnimi čutili in je bil namenjen tudi slepim in slabovidnim ter gluhim in naglušnim. V celodnevem programu strokovnega usposabljanja so v tematskem sklopu s

³⁵ http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/op_ess_final.pdf.

³⁶ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrep 3.1.

svojimi prispevki sodelovali številni strokovnjaki s področja kulture ter vzgoje in izobraževanja ter umetniki:

- Dr. Evgen Bavčar je imel plenarno predavanje z naslovom Kultura in duh kot zavest telesa.
- Strokovni delavci RTV Slovenija so pripravili predavanji z naslovom Skrb za senzorno ovirane na TV Slovenija ter Prisluhnimo tišini (predstavitev televizijske oddaje z odlomki ter pripomočkov, ki jih gluhi in naglušni ponuja TV Slovenija).
- Izvedena je bila predstavitev ustvarjalnega procesa in plesna delavnica z naslovom Nevidno v plesu, ki sta jo izvajala slepi plesalec Saïd Gharbi in Ana Stegnar, člana plesnogledališke skupine Les BGM iz Belgije.
- Na okrogli mizi z naslovom Tudi mi lahko beremo!, ki jo je organiziralo Bralno društvo Slovenije in ki jo je vodila dr. Veronika Rot Gabrovec in na kateri so sodelovali še dr. Aksinja Kermauner, Zavod za slepo in slabovidno mladino Ljubljana in Pedagoška fakulteta Koper, Nina Janžekovič, Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana (ZGNL), Lila Prap, ilustratorica in pisateljica, mag. Darja Lavrenčič Vrabec, MKL, Pionirska knjižnica – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo, Zdenka Gajser in Agica Kovše, Mariborska knjižnica, Milan Kotnik, Kaja Zlatka Hötzl (prevod v slovenski znakovni jezik) ter Društvo gluhih in naglušnih Podravja Maribor, so spregovorili o senzorno oviranih – rednih obiskovalcih splošnih knjižnic ter izvedli predstavitev pravične ure za senzorno ovirane.
- Na okrogli mizi z naslovom Senzorno ovirani, muzeji in umetnost – ovire, možnosti in priložnosti so sodelovali: Borut Rovšnik (Pedagoška sekcija Skupnosti muzejev Slovenije), mag. Katja Sudec (projekt SOdelujem Skupaj Integrativno na področju kulture, galerija Škuc), Petra Rezar (likovna pedagoginja, Zavod za gluhe in naglušne Slovenije).
- Veronika Gaber Korbar in Katarina Picelj iz Društva ustvarjalcev TAKA TUKA sta izvedli predavanje z naslovom Drama v vzgoji in izobraževanju (DIE) pri delu s slišječimi in gluhi otroki ter mladostniki.
- Ekipa projekta z naslovom SOdelujem Skupaj Integrativno na področju kulture je pripravila dejavno izkustveno vodenje po razstavi z naslovom Vaši in naši Znaki, Vrata in Stoli znakovnega sveta Bogdana Borčiča.
- Pripravili so ogled filma z naslovom Hoja po vodi ter sodelovali v pogovoru z Alenom Kobilico. Večina navedenih dogodkov v programu Kulturnega bazarja 2013 je bila tolmačena v slovenski znakovni jezik.
- Otroci in mladi ter tudi odrasli (vključno z invalidnimi osebami) so se lahko udeležili številnih dogodkov iz programa za otroke, mladino ter širšo javnost. Pri tem naj prav posebej izpostavimo predstavitev Zavoda za gluhe in naglušne, Društva gluhih in naglušnih Ljubljana, Zavoda za slepo in slabovidno mladino Ljubljana, Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije na razstavnem prostoru, imenovanem Senzorični otok, kjer so predstavili različne kulturne dejavnosti, ki jih izvajajo v svojih ustanovah, izvedli pa so tudi nekaj delavnic (Prstna abeceda, Pika na piko pa brajico naredi!, Delavnica gledališke improvizacije, Delavnica slovenskega znakovnega jezika), predstavitev tipnih slikanic in delavnico s simulacijskimi očali, izvedli pa so tudi pevski nastop slepih (ukrepi 4.1, 4.4, 4.6, 4.16, 4.17, 4.18).
- SKRČP je aktivno sodelovala pri pripravi publikacije z naslovom Kulturni bazar 2013: katalog ponudbe kulturno-umetnostne vzgoje za šolsko leto 2013/2014, ki je bil pomemben del projekta Kulturni bazar 2013. V njej je bila na osnovi usmeritev in ikon, ki so bile leta 2012 pripravljene v sodelovanju s SKRČP na MK, označena ponudba, ki je primerna tudi za pripadnike posameznih skupin invalidov. Pregled v katalogu vključuje tri ikone (simbole): ikono za slepe in slabovidne osebe, ikono za gluhe in naglušne osebe ter ikono za gibalno ovirane osebe. Poleg tega je dodano priporočilo strokovnim delavcem vrtcev in šol, da se za druge skupine otrok s posebnimi potrebami posvetujejo s strokovnimi delavci v kulturnih ustanovah. Navedene ikone so lahko v pomoč strokovnim delavcem v vzgojno-izobraževalnih zavodih, kulturnih in drugih ustanovah pri načrtovanju kulturno-umetnostnih dejavnosti za invalidne osebe, informacije pa so seveda koristne tudi za posameznike. Katalog so prejeli vsi vzgojno-izobraževalni zavodi ter vse kulturne ustanove v Sloveniji, v e-obliki pa je dostopen na spletni strani www.kulturnibazar.si. (ukrepi 4.1, 4.4, 4.6, 4.16).

- Decembra se je svetovalec, koordinator za invalidsko problematiko na MK udeležil strokovnega posveta v Državnem Svetu RS z naslovom Prehod mladih s posebnimi potrebami iz šole na trg dela. Sodeloval je tudi v javni razpravi (ukrepi 4.1, 4.4, 4.6, 4.16, 4.17, 4.18)³⁷.

Kvantitativni podatki

Mednarodne konference Tehnologija vs. tolmač – podpora ali zamenjava se je udeležilo več kot 170 udeležencev iz različnih držav (IRSSV, ukrepa 4.6, 4.9).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MK med glavne probleme na področju vzgoje in izobraževanja ter na področju kulture navaja: premajhen obseg učbenikov in študijskih gradiv v prilagojenih tehnikah za senzorno ovirane osebe, osebe z neugodno poškodbo glave in osebe z motnjo v duševnem razvoju; pomanjkanje ustrezno izobraženega kadra, potrebnega za posameznim skupinam invalidov prilagojeno izvajanje vzgojnih, učnih in študijskih procesov; premajhno število vavčerjev za gluhe študente za tolmačenje v slovenski znakovni jezik glede na njihove dejanske potrebe (ukrepi 4.1, 4.4, 4.6, 4.7, 4.10, 4.17, 4.18).

V SKRČP predlagajo, da se poveča število sofinanciranih kulturnih projektov s področja kulturno-umetnostne vzgoje ter z drugih področij kulture, še zlasti število projektov s področja kulture, ki bodo namenjeni vzgojiteljem, učiteljem, profesorjem, rehabilitacijskim svetovalcem in drugim delavcem s področja vzgoje in izobraževanja (vključno s projekti s področja poučevanja odraslih in vseživljenjskega učenja). Prav tako naj se gluhim študentom zagotovi ustrezno število vavčerjev za tolmačenje v slovenski znakovni jezik glede na njihove dejanske potrebe. Nadalje predlagajo, da se med vsebine predmetov s področja kulture in umetnosti, ki se izvajajo na osnovnih in srednjih šolah, vključi tudi vsebine s področja kulturnega in umetniškega ustvarjanja pripadnikov različnih skupin invalidov. V procese vzgoje in izobraževanja naj se na ustrezen način vključi tudi organizirane ogledne različnih ustvarjalnih delavnic pripadnikov različnih skupin invalidov (npr. obisk likovne delavnice umetnikov invalidov, ki slikajo z usti ali nogami), tako da bodo imeli otroci in mladostniki možnost spoznati specifične značilnosti procesov kulturnega in umetniškega ustvarjanja pripadnikov različnih skupin invalidov ter drugih ranljivih skupin (MK, ukrepi 4.1, 4.4, 4.16, 4.17, 4.18)³⁸.

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS, Skupnost organizacij za usposabljanje s posebnimi potrebami (v nadaljevanju: SOUS).

Sprejeta zakonodaja

NSIOS poroča o trenutno veljavni zakonodaji, ki se nanaša na vsebino tega cilja.³⁹

³⁷ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepe 5.1, 5.2, 5.3, 5.4, 5.5, 5.8, 5.10, 5.14, 5.15, 5.18, 5.19, 5.20, 5.21 in 5.22.

³⁸ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepe 8.1, 8.7 in 8.8.

³⁹ Ustava RS, Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja, Zakon o izenačevanju možnosti invalidov, Zakon o graditvi objektov, Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika, Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirnega protokola h Konvenciji o pravicah invalidov, Zakon o izenačevanju možnosti invalidov, Zakon o duševnem zdravju, Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, Zakon za uravnoteženje javnih financ, Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o kriterijih za uveljavljanje pravic za otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo, Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini, Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode, Pravilnik o sodelovanju policije z drugimi organi pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini, Uredba o javnem financiranju visokošolskih zavodov in drugih zavodov, Smernice o minimalnih tehničnih zahtevah za graditev in opremo študentskih domov in drugih prostorov za bivanje študentov, Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020, Resolucija o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2008–2013, Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko, Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009–2014, Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva 2011–2020, Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja, Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, Pravilnik o zahtevah za zagotavljanje neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov v javni rabi ter večstanovanjskih stavbah, Pravilnik o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami, Pravila obveznega zdravstvenega zavarovanja, Pravilnik o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami ter o kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami.

Zakonodaja v pripravi

NSIOS poroča o zakonodaji v pripravi, ki se nanaša na vsebino tega cilja.⁴⁰

Programi

DŠIS je v letu 2013 z izvajanjem programov Služba za pomoč študentom invalidom in Osebna asistenca zagotavljalo podporo študentom invalidom v Ljubljani in Mariboru. Program Služba za pomoč študentom invalidom je namenjen vsem študentom in dijakom invalidom, ne glede na vrsto in stopnjo invalidnosti. Cilj službe za pomoč je povečati število vključenih študentov invalidov v izobraževanje, jim zmanjšati čas prehoda iz nižjega v višji letnik (skrajšati celoten študij) ter seveda povečati njihovo uspešnost študija. Program Osebna asistenca nudi osebno pomoč vsem študentom invalidom, ki sami ne morejo ali težko opravljajo vsakodnevna opravila. Gre za podporo, ki je nujno potrebna, če želi študent invalid nemoteno študirati. Cilj programa je tudi pripraviti uporabnike za samostojno življenje ter jim omogočiti normalne pogoje za študij. Poleg tega pa se program trudi omogočiti pogoje, ki s študijem nimajo kaj dosti opraviti, a izboljšujejo njihove življenjske pogoje in jim dovoljujejo usmerjati več energije v študijske obveznosti (npr. najti ustrezne bivalne prostore, priskrbeti tehnične pripomočke in ustrezno računalniško opremo, priskrbeti spremljevalce, ki jim bodo pomagali pri vsakdanjem življenju in študiju) (NSIOS, ukrepi 4.4, 4.5, 4.7, 4.8, 4.10, 4.12).

Dogodki

DŠIS je na MDDSZ izvedlo šest izkustvenih delavnic z naslovom Izkušnja spreminja. Delavnice so zaposlenim na MDDSZ omogočile spoznati svet posebnih potreb na drugačen in edinstven način. Udeleženci so tako sodelovali na:

- delavnici z belo palico, kjer so se preizkusili v hoji in orientaciji s pomočjo bele palice za slepe;
- delavnici s simulacijskimi očali, ki simulirajo različne vrste okvar vida (npr. tunelski vid), in tako izkusili, kako vidijo in funkcionirajo osebe z različnimi vrstami slabovidnosti;
- delavnici z družabnimi igrami, prilagojenimi za slepe in slabovidne, kot na primer človek ne jezi se in domine, skozi katere so spoznali, kako pomemben je otip za slepe in močno slabovidne osebe;
- delavnici, kjer so opravljali različne naloge z uporabo pripomočkov, s katerimi si pomagajo slepi in slabovidni, kot so pisalni okvirji, govoreči kalkulator, brajeva vrstica ipd.; in
- delavnici vožnje z invalidskim vozičkom, kjer so lahko preizkusili, kako se gibajo osebe na invalidskih vozičkih.

Dodana vrednost izvedenih delavnic je prav v izkušnji, ki so jo zaposleni MDDSZ doživeli med opravljanjem nalog. Doživeti občutki so bili za udeležence delavnic kratkotrajni in morda prav zato zanimivi. A začetni nenavadnosti in morda tudi smehu je sledilo grenko spoznanje, da so ti občutki za invalide stalni in vseživljenjski, da se jih ne morejo otresti ali spremeniti tako, da odprejo oči, snamejo očala ali stopijo iz vozička na noge (NSIOS, ukrepi 4.4, 4.5, 4.8, 4.10, 4.12).

SOUS je skupaj s Društvom specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije organiziral vsakoletne izobraževalne dneve – dvodnevno srečanje strokovnih delavcev, ki je bilo uspešno organizirano aprila 2013 v Portorožu na temo Zgodnje odkrivanje in obravnavanje oseb s posebnimi potrebami. V uvodnih predstavitvah je bilo izpostavljeno, da zgodnje odkrivanje in obravnavanje oseb s posebnimi potrebami zahtevata celovit multidisciplinarni in medresorski pristop na področjih diagnostike, pomoči in svetovanja. Vzroki za razvoj zgodnjega odkrivanja in obravnave so povezani s spoznanji strok, vendar med temeljnimi premisami velja, da imajo posamezniki pravico do celovitega pristopa zgodnje pomoči, ki jim že v zgodnjem obdobju omogoča glede na njihove motnje, ovire in težave pridobiti najustreznejšo strokovno pomoč, ki jo lahko zagotavljajo le različni strokovnjaki (ukrepa 4.3, 4.4).

⁴⁰ API 2014–2021.

Kvantitativni podatki

Društvo študentov invalidov je v letu 2013 organiziralo šest izkustvenih delavnic (NSIOS, ukrepi 4.4, 4.5, 4.8, 4.9, 4.10, 4.12, 4.14).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS opozarja, da se področje visokega šolstva bistveno ne spreminja. Sistem še naprej posredno podpirajo pristojna ministrstva, neposredno pa so v podporo vključene invalidske in druge nevladne organizacije (npr. Študentska organizacija Univerze v Ljubljani). Tudi fakultete in drugi visokošolski zavodi v skladu z internimi akti vzpostavljajo različne oblike pomoči in podpore za študente invalide ter tako prispevajo k izboljšanju študijskih pogojev. Vitalnega pomena pa ostajajo programi invalidskih organizacij, zlasti DŠIS, saj z izvajanjem številnih socialno-varstvenih programov nudijo pomoč študentom vseh vrst invalidnosti na območjih univerzitetnih središč. Opozarjajo, da se kljub sprejemu ZIMI, še vedno ne izvaja pravica, ki omogoča pridobitev dodatnih komunikacijskih orodij (ukrep 4.9).

SOUS ugotavlja, da so na srečanju strokovnih delavcev udeleženci dognali, da sta zgodnje odkrivanje in obravnavanje oseb s posebnimi potrebami dve entiteti, ki opozarjata, da je pravočasnost ključnega pomena pri delu z osebami s posebnimi potrebami, ne glede na njihovo razvojno stopnjo. Velja, da je zgodnja obravnavna utemeljena že v sodobnih konceptih otroštva, ki v zgodnjih obdobjih še posebej izpostavljajo hitre spremembe v razvoju, povezane predvsem z nevrološkim razvojem in z občutljivejšim ter natančnejšim prepoznavanjem bioloških in socialnih dejavnikov tveganja v razvoju. Na srečanju je bilo ugotovljeno, da v Sloveniji na izvedbeni ravni še ni ustreznega, to je celostnega in učinkovitega sistema zgodnjega odkrivanja in obravnave, ki bi zajela vse skupine oseb s posebnimi potrebami (ukrepi 4.3, 4.4, 4.6).

Uresničevanje četrtega cilja

Ministrstva in javni zavodi predvsem poročajo o sprejeti zakonodaji in o zakonodaji v pripravi. MK opozarja, da se na področju vzgoje in izobraževanja kaže pomanjkanje študijskih gradiv, dostopnih v prilagojenih oblikah, ter pomanjkanje ustrezno izobraženega kadra za delo s posameznimi skupinami invalidov. Predlagajo, da se v predmetnik v rednem izobraževalnem sistemu vključi tudi vsebine s področja kulturnega in umetniškega ustvarjanja pripadnikov različnih skupin invalidov.

Nevladne organizacije so v letu 2013 izvedle številne dogodke in programe na temo Enake možnosti, brez diskriminacije, vključujoč izobraževalni sistem in vseživljenjsko učenje. Podpora invalidom pri vključevanju v izobraževalni sistem je na področju visokega šolstva posredno sicer podprta s strani pristojnih ministrstev, vendar pa so neposredno v podporo vključene predvsem invalidske in druge nevladne organizacije. SOUS ugotavlja, da v Sloveniji na izvedbeni ravni ni celostnega in učinkovitega sistema zgodnjega odkrivanja in obravnave oseb s posebnimi potrebami.

5. CILJ: invalidom zagotavljati dostop do dela in zaposlitve brez diskriminacije v delovnem okolju, ki je invalidom odprto, vključujoče in dostopno

Ukrepi:

- 5.1 dosledno izvajanje Direktive Evropske unije 2000/78 o enaki obravnavi na vseh področjih zaposlovanja in dela, prilagoditev zakonodaje tej direktivi, dosledno izvajanje Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov ter podzakonskih aktov;
- 5.2 čimprejšnja vključitev brezposelnih invalidov v eno od dejavnih oblik obravnave, da se bo povečala zaposljivost in zviševala kakovost življenja;
- 5.3 izboljšanje razmerja med številom brezposelnih invalidov in številom rehabilitacijskih svetovalcev na območnih službah Zavoda za zaposlovanje;
- 5.4 zagotavljanje programov strokovnega izobraževanja za rehabilitacijske svetovalce, komisije Zavoda za zaposlovanje, strokovne delavce in izvedence Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, koncesionarje zaposlitvene rehabilitacije, izvajalce programov socialne vključenosti, zaposlitvene centre in invalidska podjetja;
- 5.5 spodbujanje in nudenje podpore vključevanju invalidnih žensk na trg dela;
- 5.6 dopolnjevanje mreže izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije in socialne vključenosti, da bo vključitev omogočena vsem invalidom, ne glede na kraj bivanja in vrsto ali stopnjo invalidnosti;
- 5.7 vzpostavljanje jasnih meril za obveznost vključevanja brezposelnih invalidov, ki prejemajo denarno nadomestilo ali denarno socialno pomoč, v delo oziroma zaposlitev ali programe usposabljanja, izobraževanja in zaposlovanja;
- 5.8 izboljšanje zaposljivosti invalidov s kombiniranjem zaposlitveno-izobraževalnih programov in začasnega zaposlovanja v okviru netržnih zaposlitvenih možnosti ter drugih možnosti subvencioniranega zaposlovanja;
- 5.9 vzpostavljanje sistema, ki bo omogočal prehod invalida iz statusa uživalca socialnih pravic v status iskalca zaposlitve ali zaposlene osebe ter obratno (omogočiti invalidom mirovanje pridobljenih pravic po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb ali Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju za čas njihove vključitve v delovno okolje s sklenjenim delovnim razmerjem ali zaposlitvijo na delovnem mestu);
- 5.10 razvijanje programov učnih delavnic in učnih podjetij;
- 5.11 uveljavljanje pravice do poklicne rehabilitacije tudi za invalide, ki so zaposleni za krajši delovni čas od polnega;
- 5.12 zvišanje nadomestil delovnim invalidom za čas poklicne rehabilitacije ter zagotavljanje nagrade drugim invalidom, kar bo pripomoglo k večji motiviranosti invalidov za uveljavljanje te pravice in dejavnejšemu reševanju njihovih zaposlitvenih ovir in težav;
- 5.13 odpravljanje ovir za kombinacijo delne zaposlitve in delne upokojitve tudi pri invalidih, ki ne morejo uveljavljati teh pravic po Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (invalidi, ki nimajo statusa delovnega invalida);
- 5.14 spodbujanje zaposlovanja invalidov s težjo zaposlitveno oviranostjo na odprtem trgu dela, v zaposlitvenih centrih oziroma invalidskih podjetjih;
- 5.15 nadaljnje vzpostavljanje in operacionalizacija izvajanja podpornega zaposlovanja v praksi;
- 5.16 spodbujanje povečevanja kakovosti zaposlovanja in razvoja človeških virov v invalidskih podjetjih in zaposlitvenih centrih;
- 5.17 poenotenje strokovnih meril pri ocenjevanju invalidnosti, ki jih uporabljajo izvedenci na Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje ter Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje;
- 5.18 vzpostavljanje programov izobraževanja, ozaveščanja in obveščanja za delodajalce;
- 5.19 spodbujanje inovativnih projektov in primerov dobre prakse za usposabljanje in zaposlovanje invalidov brez diskriminacije na podlagi spola;
- 5.20 spodbujanje usposabljanja in zaposlovanja invalidov v organih državne uprave;
- 5.21 ozaveščanje in preprečevanje šikaniranja na delovnem mestu zaradi invalidnosti;

- 5.22 zagotavljanje podpore delodajalcem pri razvijanju poklicne kariere zaposlenega invalida;
- 5.23 zagotavljanje podpore delodajalcem za zagotavljanje ustreznih tehničnih pripomočkov in prilagoditev delovnih mest za vse invalide.

Nosilci:

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Zavod RS za zaposlovanje, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, Inštitut Republike Slovenije za rehabilitacijo, Sklad za spodbujanje zaposlovanja invalidov, gospodarske zbornice, obrtne zbornice, reprezentativni sindikati, Socialna zbornica Slovenije, univerze, invalidske organizacije.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MDDSZ, MNZ, Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča (v nadaljevanju: URI – Soča), Zavod RS za zaposlovanje (v nadaljevanju: ZRSZ), Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju: ZPIZ), MK.

Sprejeta zakonodaja

MDDSZ in URI – Soča poročata, da sta v letu 2013 sodelovala pri pripravi dokumenta Mreža izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije 2014–2020⁴¹, ki ga je MDDSZ sprejelo dne 2. septembra 2013. Dokument predvideva 18 strokovnih timov za zaposlitveno rehabilitacijo in določa okvirno število vključenih uporabnikov (1.980 uporabnikov na leto). Prejšnja mreža za obdobje od 2010 do 2013 je predvidela 17 strokovnih timov za zaposlitveno rehabilitacijo in 1.700 vključenih uporabnikov. V letu 2013 je bil na osnovi nove mreže 2014–2020 izveden javni natečaj za podelitev koncesij in izbor strokovnih timov za izvajanje storitev zaposlitvene rehabilitacije za obdobje od 2014 do 2020. Decembra 2013 so bili izbrani novi izvajalci storitev zaposlitvene rehabilitacije oziroma strokovni timi izvajalcev. Od 1. januarja 2014 naprej storitve zaposlitvene rehabilitacije izvaja en javni zavod in 13 koncesionarjev, skupaj 18 strokovnih timov za zaposlitveno rehabilitacijo (5,3 strokovnega tima predstavlja javni zavod in 12,7 strokovnega tima predstavljajo koncesionarji) (ukrep 5.6).

MK poroča, da je v ReNPK14-17 poglavje 15, ki načrtuje dvig zaposljivosti pripadnikov ranljivih družbenih skupin na področju kulture ter podpira njihovo socialno vključenost kot element kakovostne integracije in usposabljanje zaposlenih v kulturi za pomoč ljudem z različnimi invalidnostmi. V poglavju 21 Samozaposleni v kulturi pa pospešuje zaposlitve možnosti in spodbuja socialno podjetništvo v kulturi (ukrepi 5.1, 5.5, 5.8, 5.10, 5.14, 5.15, 5.16, 5.18, 5.19, 5.22, 5.23)⁴².

V ReNPK14-17 je tudi poglavje o projektih, ki se bodo v obdobju 2014–2017 predvidoma vsaj deloma financirali iz evropskih sredstev v okviru finančne perspektive EU 2014–2020. V okviru operativnega programa kot izvedbenega dokumenta razvojnega načrtovanja na področju evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020 se MK z ukrepi povezuje med drugim z naslednjimi prednostnimi naložbami EU s področja usposabljanja in zaposlovanja na področju kulture: dostop do zaposlitve za iskalce zaposlitve in neaktivne ljudi, vključno z lokalnimi zaposlitvenimi pobudami in podporo za mobilnost delavcev, krepitev dostopnosti VŽU, izpopolnjevanje spretnosti in kompetenc delovne sile ter povečevanje odzivnosti sistemov izobraževanja in usposabljanja na potrebe trga dela, trajno vključevanje mladih, ki niso zaposleni in se ne izobražujejo ali usposablajo, na trg dela, spodbujanje podjetništva, zlasti z omogočanjem lažje gospodarske izrabe novih idej in spodbujanjem ustanavljanja novih podjetij in socialnega podjetništva. Skladno s tem ReNPK14-17 vključuje naslednje razvojne cilje, ki se nanašajo na področje usposabljanja in zaposlovanja na področju kulture: večanje zaposljivosti na področju kulture (samozaposleni, NVO, zasebni sektor v kulturi) in večanje deleža projektnih zaposlitev v javnih zavodih (poglavje o trgu dela v kulturi), povečanje usposobljenosti in mobilnosti ter zagotovitev VŽU na

⁴¹ Seznam izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije za obdobje od 2014 do 2020 s kontaktnimi podatki izvajalcev je dostopen na http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti___pdf/invalidi_vzv/SEZNAM_izvajalcev_ZR_2014-2020.pdf.

⁴² MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepa 8.1 in 8.7.

področju kulture (poglavje o KUV) in krepitev podjetništva na področju kulturnih in kreativnih industrij (poglavji o kulturnih in kreativnih industrijah, področni cilji). Vsi trije razvojni cilji se vsaj posredno nanašajo tudi na usposabljanje in zaposlovanje pripadnikov različnih skupin invalidov na področju kulture (MK, ukrepi 5.1, 5.5, 5.8, 5.10, 5.14, 5.18, 5.19, 5.22).

V začetku leta 2013 je začel veljati nov Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju⁴³ (v nadaljevanju: ZPIZ-2). Svet ZPIZ je skladno s tem na področju invalidskega zavarovanja sprejel dva podzakonska akta: Pravilnik o organizaciji in načinu delovanja izvedenskih organov Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije⁴⁴ (v nadaljevanju: pravilnik) in Sklep o merilih in postopku za določanje višine sredstev za kritje stroškov prilagoditve prostorov in delovnih sredstev ter usposabljanja za ohranitev zaposlitve delovnega invalida⁴⁵. Pravilnik ureja organizacijo in način delovanja izvedenskih organov ZPIZ, postopek pri podaji izvedenskega mnenja, seznam obvezne medicinske dokumentacije in sestavine popolne delovne dokumentacije, ki je potrebna za podajo izvedenskega mnenja v postopku za uveljavljanje pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter po drugih predpisih. Po sklepu prevzame ZPIZ stroške prilagoditve prostorov in delovnih sredstev, če je to treba za zagotovitev pravice do poklicne rehabilitacije delovnega invalida. Zaradi ohranitve zaposlitve pa ZPIZ delno ali v celoti prevzame stroške prilagoditve prostorov in delovnih sredstev ali delno ali v celoti prevzame plačilo stroškov usposabljanja delovnega invalida, katerega izobrazba, usposobljenost in delovne izkušnje ne omogočajo neposredne premestitve na drugo delo (ZPIZ, ukrep 5.1).

Zakonodaja v pripravi

MK poroča, da je bil v letu 2013 pripravljen predlog nove Uredbe o določitvi kvote za zaposlovanje invalidov (v nadaljevanju: uredba), ki je podrobneje določil nekatere nove postopke pri uveljavljanju spodbud delodajalcev pri Javnem jamstvenem, preživninskem in invalidskem skladu Republike Slovenije (v nadaljevanju: sklad), višina nagrade za preseganje kvote pa je bila zaradi finančne vzdržnosti sklada znižana s 25 % minimalne plače na 20 % minimalne plače mesečno za vsakega invalida nad predpisano kvoto. V predlogu uredbe je bilo področje kulture navedeno pri 3. členu pri določitvi 2 % kvote, kjer so poleg kulturnih dejavnosti navedene tudi športne in rekreacijske dejavnosti. Ker se socialni partnerji niso uspeli dogovoriti glede nove višine kvot po različnih področjih, so te v predlogu uredbe ostale nespremenjene (ukrepi 5.1, 5.5, 5.14, 5.15, 5.19, 5.20, 5.22).

V letu 2013 je bil oblikovan tudi osnutek novega Programa ukrepov 2014–2015 za izvajanje Strategije razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013–2016. Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice je v točki 3.5 podala predlog za uvedbo ukrepa s področja socialnega podjetništva z naslovom Spodbujanje razvoja socialnih podjetij invalidov na področju kulture, umetnosti in umetnostno-obrtnih dejavnosti, pri izvajanju katerega pa bo nujno potrebno sodelovanje MK z drugimi resornimi ministrstvi (predvsem z MDDSZ, MIZS, MGRT in MF), ZRSZ, lokalnimi skupnostmi (občinami) ter invalidskimi, humanitarnimi in drugimi nevladnimi organizacijami kot podizvajalci. Glavni namen predlaganega ukrepa je, da se z razvojem socialnega podjetništva poveča stopnja izobrazbe, usposobljenosti in zaposljivosti pripadnikov različnih skupin invalidov na področju kulture, umetnosti in umetnostno-obrtnih dejavnosti ter da se poveča delež zaposlenih invalidov. Drugotni cilj predlaganega ukrepa pa je povečati (okrepiti) promocijo kulturnih in umetniških del oziroma dosežkov invalidov v širšem slovenskem prostoru (MK, ukrepi 5.1, 5.5, 5.10, 5.14, 5.15, 5.18, 5.19, 5.22).

Programi

Za uspešnejše doseganje poenotenja kriterijev pri ocenjevanju invalidnosti so bila v letu 2013 za izvedence ZPIZ organizirana interna izobraževanja v obliki srečanj vodij služb za izvedenstvo in vodstva sektorja za izvedenstvo ZPIZ z vsemi invalidskimi komisijami (poklicni in nepoklicni izvedenci).

⁴³ Uradni list RS, št. 96/12 in 39/13.

⁴⁴ Uradni list RS, št. 60/13.

⁴⁵ Uradni list RS, št. 6/14.

Posvetovanja so bila razširjena z informacijami o novostih v zvezi z novo zakonodajo (ZPIZ-2). V letu 2013 so imeli izvedenci ZPIZ strokovna srečanja s specialisti posameznih strokovnih področij, na katerih so se dogovorili o enotnem pogledu na posamezne strokovne probleme pri ocenjevanju invalidnosti in jih vnesli v Izvedensko prakso ZPIZ (ZPIZ, ukrep 5.4).

ZRSZ poroča, da izvaja:

- postopke ugotavljanja invalidnosti in priznavanja pravic do zaposlitvene rehabilitacije po ZZRZI⁴⁶ (ukrepa 5.1, 5.2);
- vključevanje brezposelnih invalidov v storitve zaposlitvene rehabilitacije⁴⁷ (ukrepi 5.2, 5.5, 5.7, 5.14);
- ocenjevanje zaposlitvenih možnosti za brezposelne invalide⁴⁸ (ukrepi 5.1, 5.14, 5.22, 5.23).

URI – Soča je v letu 2013 izvajal ali sodeloval pri dvanajstih projektih in nalogah s področja invalidskega varstva:

1. Projekt Učna delavnica – pot do znanja, izkušenj in zaposlitve – projekt Zelena dolina, nosilec projekta: URI – Soča. Projekt je namenjen invalidnim osebam, ki se srečujejo s pomanjkanjem primernih in prilagojenih programov usposabljanja in zaposlovanja (osebe z motnjo v duševnem razvoju, osebe s težavami pri gibanju, osebe s težavami v duševnem zdravju, osebe s cerebralno paralizo, osebe z neugodno možgansko poškodbo ...).
2. Co-Pro-Integration – Comprehensive Program for Social and Vocational Integration of Young Workers. V projektu, ki je bil v letu 2013 uspešno zaključen, so projektni partnerji razvili nove izobraževalne in pedagoške pristope ter razvili model za integracijo mladih osipnikov, tudi mladih invalidov v delovno okolje. Pripravili so program reintegracije ciljne skupine z uporabo novih tehnologij in ob upoštevanju kulturnih, izobraževalnih in socialnih okoliščin projektnih partnerjev.
3. Izboljšanje kompetenc strokovnjakov na področju zaposlitvene rehabilitacije za večjo zaposljivosti invalidov v Evropski uniji. Namen projekta je zagotoviti novo obliko dodatnega usposabljanja vsem deležnikom na področju zaposlitvene rehabilitacije in spodbuditi tesnejše sodelovanje med domačimi partnerji kakor tudi s podobnimi institucijami v državah partnericah. Cilj projekta je izboljšanje kompetenc strokovnih delavcev na področju zaposlitvene rehabilitacije na nacionalnem nivoju. V letu 2013 so izvedli prvo mobilnost šestih strokovnjakov na področju zaposlitvene rehabilitacije v Vilnius v Litvi.
4. Leonardo da Vinci razvoj inovacij: Accessible Web Based and Interactive Video Supported Skills Transfer (ACTrain), nosilec projekta: OZARA, invalidsko podjetje, d. o. o., Slovenija. Cilj projekta je bil, da se ciljnim skupinam (ciljni skupini z okvarami zaznavanja – slepi in slabovidni ter gluhi in naglušni) omogoči enak dostop do usposabljanja. Projekt je bil v letu 2013 uspešno zaključen.
5. My Strengths – My Possibilities. Projekt je osredotočen na promocijo transparentnosti in prepoznavnosti kompetenc ter kvalifikacij ranljivih skupin, v URI – Soča predvsem invalidov. V projektu bodo skupaj s projektnimi partnerji iz Avstrije, Španije, Turčije in Slovenije razvili koncept poklicnega svetovanja v okviru kariernega centra, namenjenega ranljivim skupinam brezposelnih.
6. Prehod mladih s posebnimi potrebami iz šole na trg dela, nosilec projekta: Racio Social Slovenija. V okviru projekta je bil pripravljen sistemski pristop z učnim načrtom vsebin za strokovne delavce, ki bodo delali na prehodu mladih s področja izobraževanja na trg dela. Projekt je bil decembra 2013 uspešno zaključen s posvetom Prehod mladih s posebnimi potrebami iz izobraževanja na trg dela.

⁴⁶ Pridobitev mnenja o ravni znanj, sposobnosti, interesov in delovnih navad, obravnava na rehabilitacijski komisiji, priprava mnenja RK, priprava odločb o priznanju/zavrnitvi statusa invalida in/ali pravice do storitev zaposlitvene rehabilitacije, izvedba obračuna stroškov.

⁴⁷ Priprava rehabilitacijskih načrtov, izdaja napotnice, sodelovanje na timskih obravnavah, spremljanje, izvajanje evalvacijskih poročil, spremljanje prisotnosti uporabnikov ter izvedba obračuna stroškov.

⁴⁸ Priprava ocene zaposlitvenih možnosti, odločb o zaposljivosti v podporni in zaščitni zaposlitvi ter odločb o nezaposljivosti.

7. Socialno vključevanje posebej ranljivih skupin, partnerji projekta: Fundacija za izboljšanje zaposlitvenih možnosti – Prizma, Zavod za zaposlovanje – Območna služba Maribor, URI – Soča in druge organizacije v lokalnem okolju.
Projekt je bil financiran v sklopu javnih del. V lokalnem okolju so bila oblikovana javna dela pod posebnimi pogoji. Vključeni so bili invalidi, ki imajo V. ali višjo stopnjo izobrazbe, saj za to ciljno skupino primanjkuje zaposlitvenih možnosti. Cilj vključitve v javno delo je bil oblikovanje posebnega programa, ki omogoča trajnost zaposlitve tudi po zaključku javnih del. Projekt je bil v letu 2013 uspešno zaključen.
8. Learnabil-IT: Mutual Learning on Skills for the ICT Labour Market for People with Disabilities, nosilec projekta: EPR. Projekt je namenjen vzajemnemu učenju spretnosti in zaposlovanja na področju zaposlitvene rehabilitacije invalidov, zlasti z uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije.
9. Mobility Visit VETPRO-2013-LT-0901/Qualification Development of Vocational Rehabilitation Specialists by Overtaking Team Work Experience in Foreign Countries Enterprises, visit to Slovenia, nosilna ustanova: Public Organization Panevezys Labour Market Training Centre. Namen projekta je bil organizacija in izvedba študijskega obiska osmih strokovnih delavcev iz Litve v oktobru in novembru 2013. Med dvotedenskim obiskom so udeleženci sodelovali v praktičnih dejavnostih ter v izmenjavi dobrih izkušenj. Udeleženci so povišali svojo strokovno usposobljenost na področju poklicne rehabilitacije s posebnim poudarkom na tiskem delu. Projekt je bil v letu 2013 uspešno zaključen.
10. Razvoj modela podpore za izboljšanje delovnega okolja v malih in srednje velikih podjetjih (MSP), nosilec projekta: URI – Soča, sodelovanje partnerjev iz RS in tujine. Namen projekta je bil obvladovanje in preprečevanje psihosocialnih tveganj v delovnem okolju. Projekt so izvajali v partnerstvu z Združenjem delodajalcev ZDOPS in Konfederacijo novih sindikatov Neodvisnost KNSS. Projekt je bil v letu 2013 uspešno zaključen.
11. CHARISM – Case Management for Unemployed Youth, partner projekta: URI – Soča. Projekt se osredotoča na uporabo orodja case management za uspešno podporo pri integraciji mladih težje zaposljivih invalidov na odprt trg dela. Osrednji cilj projekta CHARISM je najti evropsko rešitev, kako zmanjšati brezposelnost težje zaposljivih mladih (invalidov) in povečati njihovo zaposljivost ter pripraviti strategijo za promocijo njihove reintegracije, ki bo vključevala pristop case management ter izboljšala ECVET (European Credit System for Vocational Education and Training – Evropski kreditni sistem v poklicnem in strokovnem izobraževanju) in EQUAVET (European Quality strategies in Vocational Education and Training).
12. Vzpostavitev delovne skupine za pripravo standarda kakovosti Equass. Delovna skupina je usposobila in prijavila dve invalidski podjetji, ki istočasno izvajata dejavnost zaposlitvene rehabilitacije za pridobitev evropskega certifikata kakovosti EQUASS Assurance ter zanj izvedla proces svetovanja in podpore. V okviru delovne skupine so pripravili komunikacijski protokol, nadgrajevali spletno stran glede standarda kakovosti in informirali druge potencialne prijavitelje, svetovalce in deležnike o certifikatu Equass (ukrepa 5.10, 5.14).

Raziskovalna dejavnost

IRSSV je v letu 2013 sodeloval pri dveh mednarodnih projektih, ki nista bila del rednega letnega programa IRSSV za leto 2013. Gre za naslednja projekta:

1. Inclusive Vocational Education and Specialised Tailor made Training (INVESTT), katerega cilj je oskrbeti poklicne šole z informacijami in veščinami, ki pripomorejo k čim uspešnejši pripravi in podpori vseh dijakov (tudi tistih s posebnimi potrebami) za vstop na trg dela. Projekt je financiran v okviru Programa za vseživljenjsko učenje, ki se izvaja v okviru DG Education & Culture, izvajajo pa ga partnerji iz Avstrije, Nemčije, Belgije, Norveške in Slovenije.
2. People with Learning Disabilities in the Labour Market koordinira neprofitna mednarodna organizacija CEIPES iz Palermo, vanj pa je vključenih 11 partnerjev iz 10 različnih držav (Velika Britanija, Turčija, Nemčija, Bolgarija, Madžarska, Poljska, Italija, Češka, Avstrija in Slovenija). Projekt je financiran v okviru programa Vseživljenjsko učenje (akcija Partnerstva Leonardo da Vinci). Cilj projekta je priprava enotnega modela ocenjevanja veščin ljudi z intelektualno

oviranostjo in težavami pri učenju pri prehodu na trg dela, na osnovi katerega se jim lahko priporoči primerno zaposlitev oziroma program usposabljanja (ukrepi 5.2, 5.8, 5.9, 5.14).

URI – Soča je v letu 2013 na osnovi Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji izvajal naslednje naloge:

- evalvacijo zaposlitvene rehabilitacije na letni ravni, ki je vključevala dinamiko delovanja in strokovnega razvoja izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije, evalvacijo dela z delodajalci, evalvacijo izhodov iz zaposlitvene rehabilitacije, evalvacijo sodelovanja s ključnimi sistemskimi deležniki v procesu zaposlitvene rehabilitacije, evalvacijo na ravni uporabnikov in evalvacijo na ravni napotenih ustanov. V okviru naloge je bil razvit instrument za merjenje kakovosti življenja uporabnikov storitev;
- večletno evalvacijo zaposlovanja invalidov s ciljem izvedbe pilotne evalvacije: ocena stroškov in koristi zaposlitvene rehabilitacije. Naloga je triletna in se je pričela izvajati v letu 2012 s pripravo metodologije. V letu 2013 so zajeli finančne podatke za populacijo invalidov v zaposlitveni rehabilitaciji in ugotavljali učinke v zaposlovanju glede na izhode iz zaposlitvene rehabilitacije;
- v letu 2013 so se v nalogi Razvoj sistemskega modela zaposlitvene rehabilitacije osredotočili na intervizijska srečanja za vodje strokovnih timov vseh izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije, ki so predstavljala tudi ogrožje za vse strokovne aktivnosti glede zakonodajnih sprememb. Poleg tega so pripravili tudi spletno stran s forumom za strokovne delavce, kjer zbirajo vprašanja in odgovore iz poklicne/zaposlitvene rehabilitacije ter zaposlovanja invalidov (URI – Soča, ukrepi 5.4, 5.5, 5.6, 5.7, 5.8, 5.10, 5.11, 5.13, 5.14, 5.15, 5.16, 5.17, 5.20).

RCZR URI – Soča je prevzel nalogo večletne analize stroškov in koristi financiranja zaposlovanja invalidov v invalidskih podjetjih in zaposlitvenih centrih. Osredotočil se je na: pregled stanja na področju invalidskih podjetij in zaposlitvenih centrov v Sloveniji in Evropski uniji, opredelitev kazalnikov o njihovi uspešnosti in učinkovitosti, izvedbo kvalitativne in kvantitativne evalvacije ter pripravo predlogov za MDDSZ za sistemske rešitve na tem področju (URI – Soča, ukrepi 5.4, 5.5, 5.6, 5.7, 5.8, 5.10, 5.11, 5.13, 5.14, 5.15, 5.16, 5.17, 5.20).

Delovna skupina RCZR URI – Soča je na področju podpornega zaposlovanja in prilagoditev delovnih mest pripravila standarde znanj za strokovne delavce – izvajalce podpornih storitev. Pri tem so razrešili konkretna vprašanja oziroma primere podpornega zaposlovanja in prilagoditev delovnih mest, pripravili smernice za podporno zaposlovanje za posamezne vrste invalidnosti ter sodelovali z Javnim jamstvenim, preživninskim in invalidskim skladom pri obravnavi vloge za plačilo stroškov delovnega mesta in sredstev za delo. Sodelovali pa so tudi pri aktivnostih pridruževanja Evropski zvezi za podporno zaposlovanje (EUSE) (URI – Soča, ukrepa 5.15, 5.23).

ZRSZ poroča, da je delovna skupina za pripravo standardov storitev v letu 2013 spremljala aplikacijo v povezavi s standardi storitev zaposlitvene rehabilitacije ter pripravila predlog za izboljšave aplikacije. Pripravili so tudi model krepitve moči uporabnikov storitev kot prakse, ki upošteva osebne, medosebne in družbene ravni moči ter temelji na samodeterminaciji, prenosu moči s strokovnih delavcev in suverenosti uporabnikov storitev. Cilj modela je zagotavljati čim uspešnejši proces zaposlitvene rehabilitacije z namenom povečevanja zaposljivosti invalidov (ukrep 5.1).

Dogodki

V nalogi Standardi usposabljanj in znanj je Združenje izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v sodelovanju z RCZR URI – Soča pripravilo letni koledar strokovnih izobraževanj za strokovne delavce v zaposlitveni rehabilitaciji ter za invalidska podjetja in zaposlitvene centre. Izvedenih je bilo štirinajst seminarjev (URI – Soča, ukrep 5.4).

Izvedenci ZPIZ so se morali (v okviru svojega izobraževanja) udeležiti kongresov, simpozijev ali seminarjev s svojega strokovnega področja ter drugih področij, pomembnih za delo izvedenskih organov doma in v tujini. Vsa izobraževanja in sodelovanje izvedencev na različnih srečanjih, kongresih, simpozijih in seminarjih so bila namenjena predvsem poenotenju kriterijev pri ocenjevanju invalidnosti in vzdrževanju visokega strokovnega znanja izvedencev (ZIPZ, ukrep 5.4).

ZPIZ je sodeloval na Dnevih poklicne in zaposlitvene rehabilitacije 2013 (REHA dnevi), ki so bili od 24. do 25. 9. 2013 v Portorožu. Predstavniki ZPIZ so v svojih referatih obravnavali naslednje teme: Spremembe Pravilnika o organizaciji in načinu delovanja izvedenskih organov ZPIZ Slovenije, Pregled bistvenih sprememb v invalidskem zavarovanju s poudarkom na poklicni rehabilitaciji – predstavitev po ZPIZ-2, Izvajanje poklicne rehabilitacije po Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju v obdobju po letu 2010 – evalvacija storitev zaposlitvene rehabilitacije (storitev B) s poudarkom na analizi uporabnikov v starostni skupini nad 45 let in Motivacijsko delovanje izvedencev in strokovnih delavcev glede poklicne rehabilitacije pri zavarovancih v pripravljalnem postopku in pri delodajalcih. Predstavljeni so bili tudi primeri poklicne rehabilitacije (ukrepa 5.4, 5.18).

Kvantitativni podatki

MDDSZ poroča, da nova Mreža izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije za obdobje od 2014 do 2020⁴⁹ predvideva 18 strokovnih timov za zaposlitveno rehabilitacijo in letno okvirno 1.980 vključitev v storitve zaposlitvene rehabilitacije. Prejšnja mreža za obdobje 2010–2013 je predvidela 17 strokovnih timov za zaposlitveno rehabilitacijo in letno 1.700 vključitev v storitve zaposlitvene rehabilitacije. V letu 2013 je bil na osnovi nove mreže 2014–2020 izveden javni natečaj za podelitev koncesij in izbor strokovnih timov za izvajanje storitev zaposlitvene rehabilitacije za obdobje od 2014 do 2020. Decembra 2013 so bili izbrani novi izvajalci storitev zaposlitvene rehabilitacije oziroma strokovni timi izvajalcev. Od 1. januarja 2014 naprej storitve zaposlitvene rehabilitacije izvaja en javni zavod in 13 koncesionarjev, skupaj 18 strokovnih timov za zaposlitveno rehabilitacijo (5,30 strokovnega tima predstavlja javni zavod in 12,70 strokovnega tima predstavljajo koncesionarji) (ukrep 5.1).

MK poroča:

- na ZVKDS je bilo v letu 2013 zaposlenih sedem delavcev s statusom delovnega invalida. Invalide so v svoje delo občasno vključevali tudi v okviru opravljanja delovne prakse, v okviru restavratskih del ipd. (MK, ukrepi 5.1, 5.10, 5.14, 5.19, 5.22);
- v Arboretumu Volčji Potok sta bili v letu 2013 zaposleni dve osebi s statusom delovnega invalida (MK, ukrepi 5.1, 5.14, 5.19, 5.22);
- v Zgodovinskem arhivu Ljubljana sta bili do julija 2013 v rednem delovnem razmerju dve osebi s statusom delovnega invalida, kasneje samo ena (MK, ukrepi 5.1, 5.14, 5.19, 5.22);
- v Zgodovinskem arhivu Celje so v letu 2013 zaposlili osebo s statusom invalida III. kategorije, poleg nje pa so bile v rednem delovnem razmerju še tri osebe s statusom invalida III. kategorije (uresničevanje ukrepov 5.1, 5.14, 5.19 in 5.22).

MNZ poroča, da je bilo po podatkih Centralne kadrovske evidence državne uprave (CKEDU) v organih državne uprave (ministrstvih, organih v sestavi, vladnih službah in upravnih enotah) na dan 31. decembra 2013 zaposlenih 927 invalidov, ki so bili razporejeni po kategorijah invalidnosti (glej preglednico 2).

Preglednica 2: Število zaposlenih invalidov v organih državne uprave glede na kategorijo invalidnosti

Kategorija invalidnosti	31. 12. 2013
Invalid II. kategorije	129
Invalid III. kategorije	755
Vojni invalid	29
Telesna okvara	9
Ostali invalidi	5
Skupaj	927

Vir: MNZ (ukrep 5.1)

⁴⁹ MDDSZ je dne 2. 9. 2013 sprejel Mrežo izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije za obdobje od 2014 do 2020, št. 149-26/2013/31 (http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/invalidi_vzv/Mreza_izvajalcev_ZR_2014-2020.pdf, dostopno dne 11. 3. 2014).

MNZ poroča, da v letu 2013 niso zaposlovali pripravnikov in nobenega sprejeli v delovno razmerje. Prav tako v letu 2013 ni bilo izvedenih javnih naročil po določbah 19. člena Zakona o javnem naročanju⁵⁰ (ukrep 5.1).

Preglednica 3: Število dijakov s posebnimi potrebami, ki jim je bilo zagotovljeno praktično usposabljanje v letu 2013

Organ državne uprave	Praktično usposabljanje za dijake	
	Število	Sprejet od/do
Ministrstvo za pravosodje	1	od 9. 10. 2013 do 31. 12. 2013
Ministrstvo za infrastrukturo in prostor	1	od 22. 4. 2013 do 21. 6. 2013
	1	od 4. 11. 2013 do 15. 11. 2013
Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport	1	od 4. 11. 2013 do 15. 11. 2013
Ministrstvo za zdravje	1	od 22. 4. 2013 do 27. 6. 2013

Vir: MNZ (ukrep 5.1)

MNZ poroča, da se v letu 2013 v organih državne uprave ni zaposlil noben pripravek invalid, v praktično usposabljanje pa je bilo vključenih pet invalidnih dijakov. Organi državne uprave v letu 2013 niso izvedli nobenega postopka pridržanega javnega naročila po določbah 19. člena Zakona o javnem naročanju⁵¹ (ukrep 5.20).

V preglednici 4 je prikazan koledar izvedenih strokovnih izobraževanj za strokovne delavce v zaposlitveni rehabilitaciji, invalidska podjetja in ZIZRS, ki jih je organiziral URI – Soča (ukrep 5.4).

Preglednica 4: Izvedeni strokovni seminarji in strokovna srečanja

Naziv seminarja/strokovnega srečanja	Št. udelež.	Datum in kraj
Uporaba različnih terapij pri zaposlitveni rehabilitaciji	33	31. 1. 2013, Maribor
Zakonodajni in sistemski okvir zaposlitvene/poklicne rehabilitacije	35	7. 3. 2013, Maribor
Invalidnost in rehabilitacijski proces	36	18. 4. 2013, Ljubljana
Duševno zdravje in zaposlitvena rehabilitacija	28	23. 5. 2013, Ljubljana
Interdisciplinarno timsko delo in individualni rehabilitacijski načrt v zaposlitveni in poklicni rehabilitaciji	17	13., 14. 6. 2013, Ljubljana
Zakonodajni in sistemski okvir zaposlitvene/poklicne rehabilitacije	31	20. 6. 2013, Ljubljana
REHA-dnevi: vseživljenjska karierna orientacija in poklicna rehabilitacija v luči ZPIZ-2	169	24., 25. 9. 2013, Portorož
Storitev (N)– Kaj lahko naredimo še bolje?	18	7. 11. 2013, Ljubljana
Partnerstvo za preprečevanje tveganj	88	11. 11. 2013, Brdo pri Kranju
Stresne situacije v zaposlitveni rehabilitaciji	33	20. 11. 2013, Maribor
Pristopi in metode ravnanja z invalidnostjo ter etična načela in razvojne smernice na področju zaposlitvene/poklicne rehabilitacije in invalidskega varstva	27	28. 11. 2013, Ljubljana

⁵⁰ Uradni list RS, št. 12/13.

⁵¹ Uradni list RS, št. 12/13.

- Naročnik mora v primeru oddaje pridržanega javnega naročila ob izpolnjevanju vseh razpisanih pogojev izbrati ponudnika, ki izkaže status invalidskega podjetja ali zaposlitvenega centra v skladu z določbami Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 87/11 in 96/12 – ZPIZ-2; v nadaljevanju: ZZRZI) in katerega ponudbena cena oziroma ekonomsko najugodnejša ponudba ni višja kot 5 % ponudbene cene najugodnejšega ponudnika, ki ni invalidsko podjetje ali zaposlitveni center, pri čemer morajo podizvajalci izpolnjevati enake pogoje iz tega člena.
- Če naročnik na način iz prejšnjega odstavka nadomestno izpolnjuje kvoto, mora pri tem upoštevati tudi določbe 64. člena ZZRZI.
- Naročnik, ki namerava oddati javno naročilo po tem členu, je to dolžan navesti v objavi javnega naročila in v razpisni dokumentaciji.

Naziv seminarja/strokovnega srečanja	Št. udelež.	Datum in kraj
Prehod mladih s posebnimi potrebami iz šole na trg dela	73	3. 12. 2013, DS, Ljubljana
Uporaba različnih terapij pri zaposlitveni rehabilitaciji	24	12. 12. 2013, Ljubljana
Pristopi in metode ravnanja z invalidnostjo ter etična načela na področju zaposlitvene rehabilitacije	34	19. 12. 2013, Maribor

Vir: URI – Soča (ukrep 5.4)

ZPIZ poroča, da je (po Sklepu o kriterijih, merilih in postopku za določanje višine sredstev za prilagoditev prostorov in delovnih sredstev ter usposabljanja za zaposlitev za delovne invalide⁵², ki se je v letu 2013 v skladu s prehodno določbo 428. člena ZPIZ-2 še uporabljal) bila v letu 2013 sklenjena ena pogodba o poklicni rehabilitaciji s prilagoditvijo delovnega mesta. Možnost sofinanciranja prilagoditve delovnega mesta so delodajalci uveljavljali tudi v okviru zahtevkov za sofinanciranje prilagoditve delovnih mest v zvezi s pravico do premestitve. Sklenjenih je bilo 11 pogodb. Vrednost sklenjenih pogodb o sofinanciranju prilagoditev delovnih mest je znašala 14.823,32 evra. Najvišji znesek sofinanciranja po pogodbi je znašal 4.087,10 evra, najnižji pa 262,50 evra. V okviru ukrepov za ohranitev zaposlitve delovnih invalidov je ZPIZ sofinanciral stroške programov usposabljanja v 58 primerih. Sofinanciranje je bilo v 48 % odobreno za 1 mesec usposabljanja, v 36 % pa za 3 mesece usposabljanja. Skupna vrednost sklenjenih pogodb o sofinanciranju programov usposabljanja je znašala 65.605,68 evra (ukrep 5.23).

Preglednica 5: Število opravljenih storitev ZRSZ za invalide in število brezposelnih invalidov, ki so se zaposlili

Število obravnavanih na rehabilitacijskih komisijah	907
Število vključenih v storitve zaposlitvene rehabilitacije	1.866
Število izdanih odločb o podporni zaposlitvi	43
Število izdanih odločb o zaščitni zaposlitvi	94
Število izdanih odločb o nezaposljivosti	190
Število brezposelnih invalidov, ki so se zaposlili	2.937

Vir: ZRSZ (ukrepi 5.1, 5.5, 5.14)

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MK opozarja, da je na področju arhivske dejavnosti zaposlovanje invalidov pereč problem, saj je na trgu dela veliko brezposelnih invalidov. Prav tako je kadrovska problematika v manjših kolektivih neprimerno rešena za vključevanje težje zaposljivih. Za uresničitev te prednostne naloge bi morala biti zagotovljena dodatna delovna mesta, s sistemizacijo prilagojena delovnim sposobnostim težje zaposljivih delavcev in invalidov. V preteklih letih so v nekaterih arhivih v delo vključili težje zaposljive osebe in invalide v okviru javnih del na področju kulture. Zavod za zaposlovanje je pri tem nudil strokovno pomoč. Izkušnje so bile izredno pozitivne (MK, ukrepi 5.1, 5.5, 5.14, 5.22, 5.23). Tudi zaradi prepovedi zaposlovanja v javnem sektorju (v javnih kulturnih ustanovah in organih lokalne in državne uprave) je zaposlovanje invalidov pereč problem. Število projektov, ki jih sofinancira MK in so namenjeni usposabljanju in zaposlovanju pripadnikov različnih skupin invalidov in pripadnikov drugih ranljivih skupin na področju kulture, je relativno nizko (večinoma so to projekti, ki so sofinancirani v okviru javnega razpisa ESS). Tako kot večina drugih državnih organov tudi MK zaposluje relativno nizko število invalidov (MK, ukrepi 5.1, 5.5, 5.14, 5.22).

MK predlaga, da se takoj, ko bo gospodarska in finančna situacija to dopuščala, poveča obseg usposabljanja in zaposlovanja invalidov – še zlasti invalidov, mlajših od 30 let, invalidov starejših od 50 let, invalidov s težjimi oblikami invalidnosti ter invalidov pripadnikov etničnih manjšin – v državni upravi in v javnih kulturnih ustanovah. Skladno s tem naj se poveča tudi število dijakov in študentov invalidov,

⁵² Uradni list RS, št. 34/06.

ki v organih državne uprave in v javnih ustanovah opravljajo različne oblike praks, usposabljanj ali pripravništev (ukrepi 5.1, 5.5, 5.8, 5.18, 5.19, 5.20, 5.22).

ZRSZ na področju zaposlovanja invalidov opozarja na naslednje:

- razmerje med številom brezposelnih invalidov in številom rehabilitacijskih svetovalcev se ne spreminja –večina jih opravlja še druge naloge s področja (aktivne politike) zaposlovanja, saj novega zaposlovanja ni (ukrepa 5.2, 5.3, 5.4);
- vključevanje invalidov poteka na osnovi individualnih zaposlitvenih oziroma rehabilitacijskih načrtov. Delež žensk je odvisen izključno od strukture vseh brezposelnih invalidov (ukrep 5.5);
- čakalne dobe za vključitev v storitve zaposlitvene rehabilitacije so pri nekaterih izvajalcih predolge (več kot 6 mesecev) (ukrep 5.2);
- kaže se potreba po širitvi mreže delodajalcev, ki jo oblikujejo posamezni izvajalci storitev (možnosti za usposabljanje) (ukrepa 5.2, 5.6);
- potrebna je sistemska ureditev statusa in pravic iz naslova vključenosti nezaposljivih oseb v programe socialne vključenosti (ukrep 5.7).

V dosedANJI praksi poenotenje strokovnih meril pri ocenjevanju invalidnosti, ki jih uporabljajo izvedenci pri ZPIZ in ZRSZ za zaposlovanje, ni bilo možno zaradi različnosti postopkov in pravnih podlag ocenjevanja. V prihodnosti pa se predvideva ustanovitev neodvisnega zavoda za medicinsko izvedenstvo, katerega temeljni cilj bo poenotenje kriterijev in postopkov pri oceni trajne in začasne delazmožnosti. V letu 2013 so aktivnosti v zvezi z novo organiziranostjo medicinskega izvedenstva kljub drugačnim prizadevanjem ZPIZ zastale predvsem zaradi spremenjenih prioritet na področju javnega zdravstva. Zahteva po poenotenju meril in organiziranju enotne institucije na področju medicinskega izvedenstva je bila sprejeta tudi v okviru usklajevanja osnutka Predloga Zakona o dolgotrajni oskrbi in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo (ZRSZ, ukrep 5.17).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS, Zveza Sonček.

Sprejeta zakonodaja

NSIOS poroča o trenutno veljavni zakonodaji, ki se nanaša na vsebino tega cilja.⁵³

Zakonodaja v pripravi

NSIOS poroča o zakonodaji v pripravi, ki se nanaša na vsebino tega cilja.⁵⁴

Programi

ZDIS je s posebnim socialnim programom Okrepitev mreže aktivov delovnih invalidov tudi v letu 2013 spodbujala invalide ženske k prevzemanju vodstvenih in upravljaljskih funkcij v aktivih, društvih invalidov in na delovnih mestih. Decembra 2013 je izvedla dvodnevno usposabljanje za vodje in namestnike delovnih in brezposelnih aktivov invalidov (NSIOS, ukrepi 5.5, 5.10, 5.14, 5.18, 5.21).

⁵³ Ustava Republike Slovenije, Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirni protokol h Konvenciji o pravicah invalidov, Zakon o izenačevanju možnosti invalidov, Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev, Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020, Zakon o uravnoteženju javnih financ, Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja, Zakon o delovnih razmerjih, Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb, Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika, Zakon o duševnem zdravju, Zakon o socialnovarstvenih prejemkih, Zakon o spremembah in dopolnitvi Zakona o socialnovarstvenih prejemkih, Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev, Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, Sklep o omogočanju opravljanja pripravništva, Sklep Vlade RS o možnosti za sklenitev delovnega razmerja za določen ali nedoločen čas z invalidi, ki so uspešno opravili pripravništvo, Zakon o dohodnini, Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja, Pravilnik o zaposlitvenih centrih.

⁵⁴ API 2014–2021.

Združenje MS je v letu 2013 sodelovalo pri ohranitvi delovnega mesta pri osebah z MS in pri pridobitvi novega delovnega mesta. Veliko podporo pri svetovanju in usmerjanju ter pisnih vlogah so imeli na URI – Soča (NSIOS, ukrepa 5.2, 5.3).

Zveza Sonček je v enotah VDC zagotavljala zaposlitev pod posebnimi pogoji ter redno zaposlitev v invalidskih podjetjih (ukrep 5.14).

Dogodki

ZDIS si že od ustanovitve prizadeva in se zavzema za enake (zaposlitvene) možnosti vseh prebivalcev RS, ne glede na njihove telesne, senzorne in intelektualne sposobnosti. V želji po dosegi takega stanja ZDIS večkrat organizira različna usposabljanja, saj na njih udeleženci pridobijo veliko napotkov za spoprijemanje s svojimi (delovnimi) težavami. Marca 2013 je ZDIS izvedla usposabljanje za aktivno življenje in delo za zaposlene in brezposelne invalide. Predavanje je naslavljalo tematiko spremembe zakonodaje s področja delovnega prava in pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Zveza je organizirala tudi dvodnevno usposabljanje z naslovom Okrepitev mreže aktivov delovnih invalidov. Usposabljanje je bilo sestavljeno iz več delavnic in predavanj, rdeča nit se je vrtela okoli treh pojmov – invalidnost, staranje in delo. Izdali so novo številko publikacije Glasilo, ki med drugim izpostavlja tematiko zaposlovanja invalidov (NSIOS, ukrepi 5.5, 5.10, 5.14, 5.18, 5.21).

Kvantitativni podatki

ZDIS je v letu 2013 organizirala usposabljanje Okrepitev mreže aktivov delovnih invalidov. Udeležilo se ga je 70 poslušalcev. V letu 2013 so izdali 1000 izvodov publikacije Glasilo (NSIOS, ukrep 5.4).

NSIOS poroča, da je predstavnik Direktorata za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja v Glasilu ZDIS predstavil podatke o zaposlovanju invalidov. Konec avgusta leta 2013 je bilo zaposlenih 30.268 invalidov, kar je 380 (1,3 %) manj kot v istem obdobju 2012. Opozarja tudi na dejstvo, da je treba uradni številki brezposelnih invalidov prišteti še vsaj 9500 invalidov, ki so ravno tako brez službe, čeprav niso evidentirani kot brezposelni. Ravno tako je zelo zaskrbljujoč podatek, da je med vsemi brezposelnimi invalidi približno 80 % dolgotrajno brezposelnih. Med vsemi invalidi je manj kot tri desetine delovno aktivnih – ostali so vsi bodisi invalidsko upokojeni bodisi spoznani kot nezaposljive osebe oziroma nesposobni za samostojno življenje in delo. V eni izmed evropskih raziskav so raziskovalci ugotovili, da je v Evropi na trgu dela samo 20 % ljudi s težjo invalidnostjo. Med temi, ki so zaposleni, je zelo visok delež starejših in z nizko izobrazbo – zato so tudi njihovi dohodki nizki. Ravno tako je zaskrbljujoč podatek o nizkih invalidskih pokojninah oziroma nadomestilih med brezposelnostjo (NSIOS, ukrepi 5.5, 5.10, 5.14, 5.18, 5.21).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Zaposlovanje invalidov ima veliko vrednost, saj sta delo oziroma zaposlitev ključna dejavnika za njihovo socialno vključenost, ekonomsko neodvisnost in dostojanstvo. Področje zaposlovanja je izredno kompleksno in zahteva strokoven pristop. Pravzaprav že od leta 1980 na tem področju uspešno deluje Zavod invalidskih podjetij Slovenije, ki združuje več kot 100 invalidskih podjetij, v katerih je zaposlenih 20 % vseh zaposlenih invalidov, kar predstavlja 2,5 % vseh zaposlenih v Sloveniji (vključno z javnim sektorjem). Invalidska podjetja so integralni del njihove vključenosti v družbo in kot taka morajo tkati čim tesnejše vezi z MDDSZ (NSIOS, ukrepi 5.1, 5.10, 5.14, 5.18, 5.21).

Uresničevanje petega cilja

V okviru petega cilja API poročevalci poročajo o zaposlovanju invalidov, pri tem pa opozarjajo na številne ovire, ki so posledica tudi zakonskih omejitev zaposlovanja v javnem sektorju. Poudarjajo pomen izobraževanja, vzpostavljanja mreže izvajalcev in poenotenja kriterijev pri ocenjevanju in nadaljnji usmeritvi invalida pri zaposlitveni rehabilitaciji. Poročajo o raziskovalnih programih in nalogah, katerih cilji so usposabljanje strokovnjakov na področju poklicne rehabilitacije invalidov, vzpostavitev različnih možnosti za lažji prehod iz izobraževanja na trg dela, uporaba informacijsko-komunikacijskih tehnologij pri zaposlovanju ter prilagoditev delovnih mest za zaposlovanje invalidov.

Javni zavod ZPIZ opozarja, da je poenotenje strokovnih meril pri ocenjevanju invalidnosti zelo pomemben cilj, vendar pa poenotenje trenutno ni možno zaradi različnosti postopkov in pravnih podlag samega ocenjevanja. Nevladne organizacije predlagajo, da se MDDSZ še naprej aktivno vključuje v strukturni razvoj invalidskih podjetij.

6. CILJ: Invalidom zagotavljati ustrezno življenjsko raven, finančno pomoč in socialno varnost

Ukrepi:

- 6.1 poenotenje sistema državnih podpor in olajšav, namenjenih storitvam in denarnim prejemkom za pokrivanje dodatnih stroškov zaradi invalidnosti. Sistem naj temelji predvsem na potrebah invalidov;
- 6.2 zagotavljanje dostopa invalidom (zlasti posebno ranljivim skupinam med njimi, npr. invalidnim ženskam, težjim invalidom in podobno) do programov večanja socialne varnosti in programov zmanjševanja revščine;
- 6.3 zagotavljanje dohodka in socialne varnosti tudi osebam, ki skrbijo za invalide;
- 6.4 zagotavljanje primerne minimalnega denarnega prejemka invalidom, ki živijo v ustanovi in nimajo lastnih dohodkov;
- 6.5 omogočanje daljšega porodniškega dopusta in daljšega dopusta za nego otrok invalidnim materam oziroma očetom;
- 6.6 zagotavljanje neposrednega osebnega financiranja in sledljivosti finančnih transferjev, ki bodo sledili prenosu financiranja z institucij na posameznika;
- 6.7 vzpostavitev enovitega sistema dolgotrajne oskrbe, ki bo zagotavljal enako dostopnost in pravice za vse invalide (obstoječi sistem temelji na različnih dodatkih in programih za pomoč, postrežbo in osebno pomoč za tiste, ki niso zmožni sami opravljati vseh nujnih življenjskih opravil).

Nosilci:

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za finance, Ministrstvo za zdravje, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

IRSSV, MDDSZ, MF.

Sprejeta zakonodaja

MDDSZ navaja, da je 12. januarja 2013 začel veljati Pravilnik o dopolnitvi Pravilnika o opredelitvi pogoja preživljanja družinskih članov⁵⁵. S predlagano dopolnitvijo navedenega pravilnika se zakoncem padlih borcev iz osamosvojitvene vojne leta 1991 pomembno olajšujejo pogoji za uveljavitev pravice do družinske invalidnine po padlem borcu kot samostojnim uživalcem družinske invalidnine po Zakonu o vojnih invalidih⁵⁶. Ne glede na predpisane pogoje glede višine njihovih rednih prejemkov v mesecu vložitve zahteve za priznanje te pravice, bo zakonec padlega borca, ki je dopolnil 55 let starosti ali je popolnoma nezmožen za delo, lahko uveljavil pravico do družinske invalidnine kot samostojni uživalec, če je živel s padlim borcem v skupnem gospodinjstvu vsaj zadnje leto pred njegovo smrtjo (ukrep 6.3).

V letu 2013 je bil sprejet Zakon o davku na nepremičnine⁵⁷ (v nadaljevanju: ZDavNepr). ZDavNepr v 11. členu določa ukrep znižanja davka za dve kategoriji zavezancev, med drugim tudi za zavezance, ki so invalidne osebe in se gibljejo s pomočjo invalidskega vozička oziroma živijo v skupnem gospodinjstvu z invalidno osebo, ki se giblje s pomočjo invalidskega vozička. Takim zavezancem se davek zniža za 30 %. Smisel ukrepa je takim zavezancem skozi davek priznati potrebo po primerno večji stanovanjski površini. Oprostitev mora zavezanec uveljaviti sam s predložitvijo odločbe Zavoda za zdravstveno zavarovanje o pravici do medicinsko tehničnega pripomočka pri davčnem organu ali s podelitvijo pooblastila davčnemu organu za vpogled v uradno evidenco odločb (MF, ukrep 6.1).

⁵⁵ Uradni list RS, št. 106/12

⁵⁶ Uradni list RS, št. 63/95.

⁵⁷ Uradni list RS, št. 101/13, Zakon je bil z odločbo o razveljavitvi in o ugotovitvi, da je Zakon o množičnem vrednotenju, kolikor se nanaša na množično vrednotenje nepremičnin zaradi obdavčevanja nepremičnin, v neskladju z Ustavo iz dne 21.3.2014, razveljavljen.

Zakonodaja v pripravi

MDDSZ je pripravilo Predlog Zakona o dopolnitvah Zakona o vojnih invalidih in ga posredovalo Vladi RS. S predlagano dopolnitvijo se omogoči vdovam po padlih borcih v vojaški agresiji na RS 1991, da lahko uveljavijo pravico do družinske invalidnine kot samostojne uživalke, ne glede na starostni pogoj (ukrep 6.1).

Raziskovalna dejavnost

Naloga Spremljanje in analiza podatkov o storitvah in izdatkih za dolgotrajno oskrbo⁵⁸ se je na IRSSV v letu 2013 izvajala drugo leto in je neposredno vezana na aktivnosti Delovne skupine za statistično spremljanje dolgotrajne oskrbe⁵⁹. Delovna skupina je v letu 2013 kontinuirano nadaljevala z delom iz leta 2012. Nadaljevala je z ažuriranjem Vodnika po statistiki izdatkov in prejemnikov s področja dolgotrajne oskrbe ter nadaljevala in končala s pilotnim projektom o oceni števila prejemnikov patronažnih obiskov na področju dolgotrajne oskrbe, ki je stekel na vzajemno pobudo delovne skupine in predsednice Sekcije medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov v patronažni dejavnosti pri Zbornici zdravstvene in babiške nege Slovenije. Spremljala je aktivnosti, ki so potekale v okviru delovne skupine za staranje (AWG) pri Evropski komisiji ter se seznanila z mednarodno raziskavo SHARE, ki posega tudi na področje dolgotrajne oskrbe (predvsem na njen neformalni del), ter z delovanjem fundacije FIHO, ki sofinancira tudi programe, ki sodijo na področje dolgotrajne oskrbe (pomembno za izdatke in prejemnike dolgotrajne oskrbe) (IRSSV, ukrep 6.1).

IRSSV poroča, da je SURS v juniju objavil novico z naslovom Izdatki in viri financiranja zdravstvenega varstva, Slovenija, 2003–2011, ki je nastala v sodelovanju z delovno skupino, na novinarski konferenci na SURS pa so člani delovne skupine predstavili aktivnosti delovne skupine s prispevkom Vzpostavitev sistema spremljanja dolgotrajne oskrbe v skladu z mednarodnimi priporočili. S prispevkom Izdatki za dolgotrajno oskrbo za Slovenijo – uporaba mednarodne definicije so sodelovali tudi na 5. kongresu socialnega dela (IRSSV, ukrep 6.7).

Kvantitativni podatki

IRSSV poroča, da je SURS objavil podatke o izdatkih zdravstvenega varstva⁶⁰ za leti 2010 in 2011. V letu 2010 se je za zdravstveno varstvo namenilo 3159 milijonov evrov, v letu 2011 pa 3201 milijon evrov ali za 1,3 % več kot v predhodnem letu (ukrep 6.1).

⁵⁸ Nagode, Mateja, Jacovič, Anita, Mam, Stane, Zver, Eva. 2013. Spremljanje in analiza podatkov o storitvah in izdatkih za dolgotrajno oskrbo. Končno poročilo. Ljubljana: IRSSV.

⁵⁹ Sklep o ustanovitvi delovne skupine je februarja 2012 izdala generalna direktorica Statističnega urada RS (SURS).

⁶⁰ Dostopno na http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5561 (dne 11. marca 2014).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS.

Sprejeta zakonodaja

NSIOS poroča o trenutno veljavni zakonodaji, ki se nanaša na vsebino tega cilja.⁶¹

Zakonodaja v pripravi

NSIOS poroča o zakonodaji v pripravi, ki se nanaša na vsebino tega cilja.⁶²

Programi

NSIOS si je tudi v letu 2013 prizadeval za vključevanje predlogov pri vzpostavitvi enovitega sistema dolgotrajne oskrbe, ki bi zagotavljal enako dostopnost in pravice vseh invalidov. Vlada RS je septembra 2013 sprejela izhodišča za pripravo omenjenega zakona. Zakon naj bi bil po zagotovilih MDDSZ sprejet v prvi polovici leta 2014, novi sistem pa vzpostavljen z letom 2016 (ukrep 6.7).

Dogodki

ZDVIS je v letu 2013 na upravno sodišče vložila tožbo zaradi izpodbijanja sklepa upravne enote v zvezi z odločbo MDDSZ o spremenjenem načinu izplačevanja invalidnin. Gre namreč za dejstvo, da ZUJF močno vpliva na kakovost življenja vojnih invalidov in civilnih invalidov vojn, saj s 96. členom spreminja 86. člen Zakona o vojnih invalidih in določa, da se invalidnina, družinska invalidnina, dodatek za posebno invalidnost, dodatek za pomoč in postrežbo, invalidski dodatek in družinski dodatek ter oskrbna izplačujejo v mesečnih zneskih prvega delovnega dne v mesecu za pretekli mesec. Na odgovor sodišča ZDVIS še čaka (NSIOS, ukrep 6.3).

Kvantitativni podatki

Združenje MS je s posebnimi programi pomagalo članom pri premagovanju socialne stiske pri doplačilu posameznih storitev, pri odpravljanju škode po poplavih pa so pomoč nudili petim članom (NSIOS, ukrep 6.3).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

ZDVIS ugotavlja, da 96. člen ZUJF močno vpliva na 86. člen ZVojl. Ugotavljajo, da gre za bistveno spremembo, saj je stari zakon določal, da se socialni transferji izplačujejo v mesečnih zneskih za naprej, kar je prejemnikom z mesečnim planiranjem omogočalo socialno varnost. Vojni invalidi in civilni invalidi vojn so bili zaradi prehoda na izplačevanje za nazaj prikrajšani za eno mesečno invalidnino. S takšnim načinom prehoda na nov način izplačevanja mesečnih prejemkov se je netransparentno poseglo v višino posameznega mesečnega denarnega prejemka (NSIOS, ukrep 6.3).

ZDVIS opozarja, da še vedno ni vzpostavljen enovit sistem dolgotrajne oskrbe, ki bi zagotavljal enako dostopnost in pravice za vse invalide. Predlog Zakona o dolgotrajni oskrbi, osebni asistenci in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo je že nekaj let v javni razpravi, a žal brez uspešnega zaključka (ukrep 6.7). Ne glede na to, kako bo država uredila problem dolgotrajne oskrbe za osebe, ki ne morejo živeti brez tuje pomoči, je nujno, da se tudi v prihodnje zagotovijo pogoji (sredstva) za izvajanje posebnih socialnih programov. Veliko več je namreč potreb invalidov, kot je razpoložljivih kapacitet

⁶¹ Ustava Republike Slovenije, Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirni protokol h Konvenciji o pravicah invalidov, Zakon o izenačevanju možnosti invalidov, Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev, Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020, Zakon za uravnoteženje javnih financ, Zakon o vojnih invalidih, Zakon o socialnovarstvenih prejemkih, Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo, Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o kriterijih za uveljavljanje pravic za otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo, Ukrep poenotenja sistema državnih podpor in olajšav, namenjenih storitvam in denarnim prejemkom za pokrivanje dodatnih stroškov zaradi invalidnosti, Sklep o omogočanju opravljanja pripravništva, Sklep Vlade RS o možnosti za sklenitev delovnega razmerja za določen ali nedoločen čas z invalidi, ki so uspešno opravili pripravništvo, Zakon o dohodnini, Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja, Pravilnik o zaposlitvenih centrih, Pravilnik o merilih in pogojih za uporabo sredstev fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji, Pravila obveznega zdravstvenega zavarovanja.

⁶² API 2014–2021.

državne socialnovarstvene oskrbe. Treba se je zavedati dejstva, da posebni socialni programi niso le odgovor na materialno stisko invalidov, ampak tudi poseben odgovor na pomanjkanje materialnih virov (deprivacijo), pomanjkanje socialnih stikov (izolacijo) in na občutek nemoči (anemijo), ki se lahko kažejo v socialni izključenosti. Glede na to, da se s starostjo potrebe povečujejo in tudi verjetnost socialne izključenosti narašča, je še zlasti treba razvijati posebne socialne programe v smeri, da (vojni) invalidi zaradi invalidnosti in visoke starosti ne bi postali izključeni iz drugih socialnih dimenzij, kot je na primer družbeno življenje, zdravje, usposabljanje in podobno. V ZDVIS so prepričani, da je izvajanje posebnih socialnih programov v društvih vojnih invalidov in drugih invalidskih organizacijah velika pridobitev za invalide, kajti z vključevanjem v programe lažje pridejo do storitev in se po svojih močeh tudi sami aktivno vključujejo v zanje primerne aktivnosti. Za mnoge invalide in družinske upravičence vključitev v programe pomeni vključitev v družbeno in družabno življenje (NSIOS, ukrepi 6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.6, 6.7).

Uresničevanje šestega cilja

V letu 2013 je začel veljati Pravilnik o dopolnitvi Pravilnika o opredelitvi pogoja preživljanja družinskih članov, s katerimi se olajšujejo pogoji za uveljavitev pravice do družinske invalidnine. V letu 2013 je bila zelo aktivna delovna skupina za statistično spremljanje dolgotrajne oskrbe, ki jo vodi IRSSV.

Med poročevalci nevladnih organizacija NSIOS opozarja na vpliv ZUJF-a na 86. člen ZVojl, ki močno posega v kakovost življenja vojnih invalidov in civilnih invalidov vojn. Nevladne organizacije opozarjajo na počasno sprejemanje zakonodaje na področju dolgotrajne oskrbe in poudarjajo, da je treba še naprej zagotavljati strokovno in finančno podporo socialnovarstvenim programom na tem področju.

7. CILJ: invalidom zagotavljati učinkovito skrb za njihovo zdravje

Ukrepi:

- 7.1 razvijanje celostne in usklajene zdravstveno-socialne politike, uveljavljanje klasifikacije Svetovne zdravstvene organizacije »International Classification of Functioning, Disability and Health« in spodbujanje inovativnih organizacijskih pristopov, katerih cilj je povečati prožnost zagotavljanja zdravstvene oskrbe, prilagojene potrebam invalidov;
- 7.2 zagotavljati čim boljšo dostopnost do zdravstvenih programov in storitev in pri tem upoštevati posebne potrebe invalidnih žensk. Pri dostopnosti storitev in programov je treba upoštevati vrednote, kot so solidarnost, socialna pravičnost in dostopnost za vse invalide, na podlagi izenačevanja pravic za vse skupine invalidov, ki so bile do zdaj različno obravnavane;
- 7.3 zagotavljanje zgodnjega odkrivanja in celovite zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami in njihovih družin (otrok z okvarami/motnjami v telesnem oziroma duševnem razvoju) s posebnim poudarkom na mobilnih oblikah pomoči, ki omogočijo, da otrok ostane v družini,
- 7.4 izboljšanje sistemske ureditve področja medicinsko-tehničnih pripomočkov;
- 7.5 zagotavljanje celostne rehabilitacije odraslih oslepelih in slabovidnih, gluhih in naglušnih ter gluhoslepih oseb;
- 7.6 izboljšanje znanja oziroma vedenja osebja v zdravstvenih ustanovah o posameznih vrstah invalidnosti (npr. o motnjah v duševnem razvoju, gluhoti ipd.), da bodo invalidi ustrezno obravnavani glede na vrsto invalidnosti;
- 7.7 spodbujanje dejavne vloge invalidov za reševanje njihovih zdravstvenih težav, podpiranje programov ozaveščanja o zdravem načinu življenja, spodbujanje širitve programov obnovitvene rehabilitacije in programov za izobraževanje o pravicah znotraj sistema zdravstvenega varstva;
- 7.8 sistematično zbiranje podatkov o zdravstvenem stanju in potrebah invalidov in otrok s posebnimi potrebami, obstoječih mrežnih povezavah v skupnosti ter iskanje načinov prilagajanja zdravstvenih zmogljivosti dejanskim potrebam invalidov;
- 7.9 ozaveščanje vseh strokovnih delavcev na področju zdravstva o potrebah invalidov.

Nosilci:

Ministrstvo za zdravje, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, zdravstvene organizacije, Inštitut za varovanje zdravja, Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča, invalidske organizacije.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

URI – Soča.

Programi

V letu 2013 je URI – Soča vzpostavil številne novosti, ki so jih vpeljale vse strokovne skupine in vse enote URI – Soča. Na področju hospitalne rehabilitacije velja poudariti pripravo nacionalnih smernic za zdravljenje in rehabilitacijo otrok z obporodno okvaro brahialnega pleteža, uvedbo zdravljenja nevropatske bolečine z intratekalnim dovajanjem polianalgetične mešanice zdravil pri bolnikih po poškodbah hrbtenjače, kardiovaskularni trening pri pacientih v subakutni fazi po možganski kapi, določanje prehranskega statusa pri vseh ogroženih bolnikih, sprejetih na rehabilitacijo na URI – Soča z bioimpedančno metodo, delavnico o skrbi za preostalo nogo pri bolnikih po amputaciji spodnjega uda, uporabo plezalne stene v habilitaciji bolnikov z različnimi okvarami, uvedbo hortikulture, meritve sedežnih pritiskov pri predpisovanju sedežnih blazin, izdaja zloženke z navodili in uporabo za vzdrževanje protez za spodnje ude, poskusno uporabo metode direktnega modeliranja za izdelavo epitez, farmakoterapijski pregled na dveh dodatnih oddelkih ter svetovanje kliničnega farmacevta pri predpisovanju in razdeljevanju zdravil hospitaliziranim pacientom (ukrepa 7.6, 7.9).

Na področju ambulantne rehabilitacije URI – Soča poudarja ocenjevanje ravnotežja z uporabo ravnotežnega sistema, tridimenzionalno analizo gibanja vratne in ledvene hrbtenice ter oceno drže s pomočjo sistema ZEBRIS, uvedbo 6-minutnega testa hoje v bazenu pri bolnikih s fibromialgijo,

poskusno uporabo fleksibilnih termoplastičnih materialov za izdelavo OGS, vključitev psihologa v rehabilitacijsko obravnavo oseb po amputaciji zgornjega uda ter delovnega terapevta v lekarni. V kabinetu za ocenjevanje voznških sposobnosti voznikov s posebnimi potrebami nadaljujejo ocenjevanje po evropskih standardih v skladu z odločbo ministra za zdravje in ministra za notranje zadeve o pooblastitvi URI – Soča za opravljanje zdravstvenih pregledov in kontrolnih zdravstvenih pregledov telesno prizadetih oseb (URI – Soča, ukrep 7.4).

URI – Soča ocenjuje izid rehabilitacije z lestvico FIM (Functional Independent Measure), ki poteka na vseh kliničnih oddelkih. Na osnovi rednih analiz so sprejeli številne sklepe in usmeritve za nadaljnje delo. Že leta 2012 so sprejeli nove kriterije za sprejem bolnikov z multiplo sklerozo, bolnikov z živčno-mišičnimi boleznimi ter samoplačnikov po okvari hrbtenjače. V letu 2013 so jih predstavili širši strokovni javnosti. Še naprej preizkušajo klinično uporabo mednarodne klasifikacije funkcioniranja, zmanjšane zmožnosti in zdravja (v nadaljevanju: MKF) ter iščejo primeren način njene uporabe v redni klinični praksi. MKF je osnova za novo klinično pot, ki jo bodo v letu 2014 spremenili v računalniško obliko. Podatki, ki so se do sedaj zbirali samo z MKB-10, bodo z dodatno uporabo MKF dobili tudi rehabilitacijsko vsebino (ukrep 7.4).

V letu 2013 so na URI – Soča dobili dva nova programa, in sicer program rehabilitacije bolnikov s kronično razširjeno bolečino ter program za vadbo hoje na robotski napravi ter povečan obseg na področju zdravljenja spastičnosti z baklofensko črpalko na področju fizioterapevtskih storitev in ocen v ambulantni za voznike s posebnimi potrebami. Kljub povečanemu obsegu storitev v fizioterapiji pa ne uspejo zmanjšati čakalnih dob za preglede v ambulantah. Podaljšujejo pa se tudi čakalne dobe za vključevanje v terapijo, tako da nujno potrebujejo dodatno povečanje obsega dela na tem področju (ukrep 7.4).

Raziskovalna dejavnost

URI – Soča je v letu 2013 izvajal ali sodeloval pri trinajstih projektih in nalogah, katerih vsebina se nanaša na sedmi cilj. Gre za naslednje projekte:

1. Sit-to-stand trainer. Cilj projekta je bil razvoj in omejeno klinično testiranje prototipa naprave za urjenje vstajanja in usedanja pri osebah z omejenimi zmožnostmi gibanja. V letu 2012 so razvili in izdelali dva prototipa naprave. Projekt je bil v letu 2013 uspešno zaključen.
2. Cognitive Control Framework for Robotic Systems (CORBYS), partner iz Slovenije: URI – Soča. Glavni namen projekta je razvoj okvira vodenja omenjenih robotskih sistemov, ki bo vključeval multisenzorne sisteme za percepcijo dinamičnega okolja ter bo omogočal določeno mero kognitivnih sposobnosti. V letu 2013 so bile aktivnosti namenjene integraciji razvitega eksoskeletnega sistema z razvito mobilno platformo.
3. Balance Augmentation in Locomotion, through Anticipative, Natural and Cooperative Control off Exoskeletons (BALANCE), partner iz Slovenije: URI – Soča. Projekt BALANCE se osredotoča na razvoj eksoskeletnega robotskega mehanizma ter sistema vodenja za podporo hoje, ki bo omogočal simbiotično sodelovanje človeka in stroja v smislu zagotavljanja dinamičnega ravnotežja.
4. EASY-IMP Collaborative Development of Intelligent Wearable Meta-Products in the Cloud NMP2-LA-2013-609078, sodelujoča ustanova: URI – Soča. Namen projekta EASY-IMP je razviti metode, orodje in uporabne sestavne dele za oblikovanje in izdelavo inteligentnih proizvodov, ki jih bo uporabnik nosil v obliki obleke, obutve ali pripomočkov.
5. INOVATELL – INOVative Touchless tEchnologies in Lifelong Learning of People with disability. Projektna ideja je razviti in implementirati tehnološko rešitev, ki bo v procesu vseživljenjskega učenja pomagala ljudem z okvarami zgornjih udov, da bodo zgolj z gibi glave ali rok lahko upravljali posebno programsko opremo na mobilnih in stacionarnih računalniških napravah.
6. Učno okolje za odrasle osebe z invalidnostjo Learning Environment for Disabled Users – LED, nosilec projekta: Centro Studi Opera Don Calabria, Italija. Projekt je namenjen izboljšanju učnega okolja za invalide z razvojem inovativnih učnih pristopov in didaktičnih pripomočkov ter razvoju kompetenc trenerjev in mentorjev v procesu usposabljanja. Poseben poudarek je namenjen učnemu okolju v prehodnih učnih podjetjih, ki naj postanejo vez med učnim in

realnim delovnim okoljem in tako zagotavljajo uspešen vstop posameznika na trg dela. V letu 2013 je bil testiran alternativni program izobraževanja invalidnih oseb in program usposabljanja trenerjev v procesu izobraževanja invalidov. V letu 2013 so bile aktivnosti v zaključni fazi (pripravljeno je bilo nacionalno poročilo). Oktobra 2013 je v Ferrari (Italija) potekal zadnji usklajevalni sestanek projektnih partnerjev in zaključna konferenca. Projekt je bil v 2013 uspešno zaključen.

7. Vplivi nekaterih dejavnikov na oceno postopkov oskrbe v programu rehabilitacije otrok z omejenimi zmožnostmi, nosilec projekta: URI – Soča. V literaturi je mogoče najti številne dokaze o vplivu kronične bolezni otroka na njega samega in na družino. Značilno je povečano tveganje za nastanek težav na socialnem področju in področju mentalnega zdravja. Dejavnike tveganja se išče na strani otroka, staršev, celotne družine in značilnosti programov (re)habilitacije. Eden od pogojev za zmanjšanje psihosocialnih težav je dobro poznavanje postopkov oskrbe, nato pa graditev sistema za njihovo izboljšanje. Projekt je bil v letu 2013 uspešno zaključen.
8. Intelligentni robot za trening hoje, nosilec projekta: URI – Soča. Predlog projekta je usmerjen v razvoj inteligentnega vodenja obstoječe avtonomne naprave za vadbo hoje po ravni podlagi, ki omogoča urjenje dinamičnega ravnotežja in različnih manevrov gibanja, kot so spreminjanje hitrosti, zavijanje med hojo in obračanje na mestu.
9. Telerehabilitacija, nosilec projekta: URI – Soča. Evropska unija in z njo Slovenija se spopadata z vse večjim problemom zagotavljanja kakovostne in cenovno znosne rehabilitacije. Naraščajo potrebe starajoče se populacije in pričakovanja, ki so posledica vse večjih možnosti zaradi hitrega tehnološkega razvoja. Kriza vzdržnosti zdravstvenih blagajn kliče k spremembam modelov zagotavljanja rehabilitacije. Ena od rešitev tako za Evropo kot slovenski zdravstveni sistem so telerehabilitacijske storitve za zgodnjo oziroma podaljšano rehabilitacijo, ki se lahko izvaja v bližnji zdravstveni ustanovi ali na pacientovem domu.
10. Analiza in sinteza gibanja pri človeku in stroju. Raziskovalne vsebine šestletnega raziskovalnega programa z nacionalne liste raziskovalnih programov zajemajo celoten spekter proučevanja gibanja, razvoja ustreznih tehnologij, klinično evalviranje ter razvoj novih diagnostičnih, terapevtskih in merilnih metod na področjih evalvacije in urjenja gibanja zgornje ekstremitete, vodenja kompleksnih rehabilitacijskih naprav, urjenja vzdrževanja ravnotežja in izvajanja funkcionalnih gibov med stojo, vstajanjem in usedanjem ter hojo.
11. Metodologija za analizo podatkov v medicini, nosilca projekta: Univerza v Ljubljani, Medicinska fakulteta. Predmet raziskovalnega programa je metodologija za odkrivanje dejanskih ali potencialnih zakonitosti, trendov in povezav v podatkih, ki nastajajo v medicini.
12. Vpliv širine smuči na varnost pri alpskem smučanju, nosilec projekta: Fakulteta za šport, Univerza v Ljubljani. V letu 2013 so se posvetili izdelavi obsežnega biomehanskega modela smučarja, smučarskega čevlja in smuči v programskem okolju ANYBODY. Izdelali so tudi strojno opremo za laboratorijsko raziskavo zajemanja kinematike in elektromiografije pri emulaciji smučarskega zavoja.
13. Kompetentni center Biomedicinska tehnika (KC-BME), partnerji projekta: Fotona, d. d., Gorenje, d. d., Optotek, d. o. o., Iskra Medical, d. o. o., Instrumentation Technologies, d. d., Univerza v Mariboru, Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko, Univerza v Ljubljani, Onkološki inštitut Ljubljana, URI – Soča, Univerzitetni klinični center Ljubljana, Institut Jožefa Stefana. Dolgoročni skupni cilj KC-BME je na globalnem zemljevidu vzpostaviti Slovenijo kot inkubator najinovativnejših podjetij s tržno najzanimivejšimi biomedicinskimi napravami na svetu. Triletni program je prioriteto usmerjen v raziskave in razvoj proizvodov in aplikacij, ki zmanjšujejo invazivnost medicinskih posegov in povečujejo zanesljivost in natančnost diagnostike. Pet projektov znotraj programa zajema sinergijsko kombinacijo razvoja novih terapevtskih virov in novih ali izrazito izboljšanih nadzornih in diagnostičnih senzorjev ter nadzor neposredno ali iz oddaljenosti naprav, pacienta ali terapevtskega posega (ukrepi 7.1, 7.4, 7.5, 7.6, 7.8).

Dogodki

URI – Soča je organiziral štiriindvajsete rehabilitacijske dneve z naslovom Novejše diagnostične in terapevtske metode v celostni rehabilitaciji. Dnevi so bili zelo uspešni in so osnova za vpeljevanje novosti in sprememb na področju rehabilitacije (ukrep 7.4).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS, SOUS, Zveza Sonček.

Sprejeta zakonodaja

NSIOS poroča o trenutno veljavni zakonodaji, ki se nanaša na vsebino tega cilja.⁶³

Zakonodaja v pripravi

NSIOS poroča o zakonodaji v pripravi, ki se nanaša na vsebino tega cilja.⁶⁴

Zveza Sonček je pripravila predlog Zakona o zgodnji pomoči (ukrep 7.3).

Programi

Društvo Vizija je leta 2013 na javnem razpisu FIHO dobilo odobrena javna sredstva za izvajanje programov Posebni socialno-zdravstveni program INKO za ženske in Program ohranjanja zdravja, zdravstvena preventiva in medicinski pripomočki. Prvi program upošteva biološki vidik in dejavnik spola, omogoča izmenjavo izkustvenega znanja s stvarnimi in drugimi individualnimi pomočmi ter pomaga pri zagotavljanju manjkajočih pripomočkov za odpravljanje posledic inkontinence pri ženskah. Med drugim tudi lajša vsakdanje zdravstvene težave in izobražuje za preventivo pred nastajanjem kožnih razjed na ogroženih mestih. Drugi program pa društvo izvaja za reševanje zdravstvenih problematik skupine invalidov, za pomoč pri nabavi ustreznih medicinskih pripomočkov za premagovanje invalidnosti in zdravljenje posledičnih bolezni (NSIOS, ukrepa 7.2, 7.8).

V letu 2013 je Združenje MS izvajalo rehabilitacijsko-socialni program, ki je najtežjim invalidom omogočil, da si izboljšajo zdravstveno stanje, počutje in telesno kondicijo. Namen programa je bil ohraniti preostalo zdravje in primerno kondicijo za čim daljše samostojno življenje. Vsebina programa se je nanašala predvsem na koriščenje rehabilitacijskih uslug, hkrati pa so imeli udeleženci možnost navezovati stike med seboj, se vključevati v različne aktivnosti in izobraževanja ter si izmenjevati izkušnje (NSIOS, ukrep 7.7).

SOUS poroča o sprejemu Splošnega dogovora za zdravstveno dejavnost (podlaga za sprejem je 63. člen ZZVZZ)⁶⁵ za pogodbeno leto 2013. Dogovor je sklenjen med partnerji dogovora, in sicer MZ, Zdravniško zbornico Slovenije, Združenjem zdravstvenih zavodov Slovenije, Lekarniško zbornico Slovenije, Skupnostjo slovenskih naravnih zdravilišč, Skupnostjo socialnih zavodov Slovenije, ZZS in SOUS. S dogovorom se je določil skupen obseg programov zdravstvenih storitev, izhodišča za njegovo izvajanje, standarde ponudbe zdravstvenih storitev, oblikovanje cen in skupen obseg potrebnih sredstev za plačilo programa na državni ravni. Dogovor skupaj s prilogami predstavlja pravno podlago za sklepanje pogodb z izvajalci zdravstvenih storitev. Zdravstvene storitve za otroke, mladostnike in odrasle osebe s posebnimi potrebami obsegajo storitve zdravstvene nege, program logopedske,

⁶³ Ustava Republike Slovenije, Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirni protokol h Konvenciji o pravicah invalidov, Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, Zakon o pacientovih pravicah, Zakon o medicinskih pripomočkih, Šifrant medicinskih kriterijev in cenovnih standardov medicinskih pripomočkov, Zakon za uravnoteženje javnih financ, Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja, Zakon o izenačevanju možnosti invalidov, Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb, Zakon o duševnem zdravju, Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020, Resolucije o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2008–2013, Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja, Pravilnik o zaposlitvenih centrih.

⁶⁴ API 2014–2021.

⁶⁵ Uradni list RS, št. 72/06.

psihološke, defektološke in avdiološke storitve, fizioterapevtske, delovnoterapevtske in druge rehabilitacijske storitve (ukrep 7.2).

SOUS je pripravila analizo vsebin storitev, ki jih izvajajo posamezne skupine izvajalcev (socialnovarstveni zavodi za usposabljanje, varstveno-delovni centri, centri za gibalno ovirane in za poškodbe glave ter centri za sluh in govor). Cilj analize je bil natančen pregled storitev vseh izvajalcev v posamezni skupini in priprava predlogov za standardizacijo zdravstvenih storitev za posamezno skupino izvajalcev ter poenotenje povprečnih cen, primernih za nadaljnja pogajanja. Podlaga za pripravo analize je bil dogovor med MZ, MDDSZ, ZZS in SOUS (ukrep 7.1). Pripravili so tudi normative oziroma standardizacijo, v nekaterih primerih tudi verifikacijo obstoječih normativov. Ponudili so uskladitev kadrovske strukture in povečanje števila zdravstvenih delavcev. Predlagani novi normativi tako zagotavljajo enako dostopnost do zdravstvenih storitev. Prišli so do zaključka, da se zaradi predvidenih dodatnih sredstev predlagani normativi raje vključijo v Predlog Zakona o dolgotrajni oskrbi, osebni asistenci in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo, ki je v pripravi (SOUS, ukrepa 7.1, 7.2).

SOUS je partnerjem in Vladi RS predlagala nujne dopolnitve programov (povečanje števila strokovnih delavcev). Zaradi izvajanja protikriznih in varčevalnih ukrepov predlogi niso bili sprejeti, vendar so pripravljeni na osnovi obrazložitve izvajalcev zdravstvenih storitev in tako pripravljeni za vnovično uvrščanje v naslednjih letih, ko jih bodo partnerji in Vlada RS lahko sprejeli (ukrepa 7.1, 7.2).

Dogodki

Društvo Vizija je v letu 2013 organiziralo pogovorne krožke in svetovanje na daljavo, s čimer je prispevalo k izobraževanju gibalno oviranih žensk. Obravnavali so tematiko preventivnega ravnanja pred nastankom kožnih razjed na ogroženih mestih in nastankom novih bolezni (NSIOS, ukrepa 7.2, 7.7).

V letu 2013 so društva v skladu s sprejetimi stališči ZDVIS sofinancirala koristno zdravljenje v zdraviliščih nekaterim vojnim invalidom, saj si zaradi slabšega ekonomskega in socialnega stanja tovrstnega zdravljenja mnogi ne morejo več privoščiti. Društva so tako zagotovila sredstva za storitve, ki jih država ne financira več (ukrep 7.8).

Kvantitativni podatki

V program obnovitvene rehabilitacije Zveze Sonček je bilo vključenih 350 otrok in 226 odraslih oseb s cerebralno paralizo (ukrepi 7.2, 7.3, 7.7).

V društvu Vizija so v letu 2013 imeli 61 uporabnikov (ukrepi 7.2, 7.3, 7.7).

Na Združenju MS so v letu 2013 dopolnili podatkovno bazo članstva. Baza jim služi kot podlaga za temeljitejšo obravnavo in pomoč posamezniku pri zagotavljanju pomoči in dostopu do storitev tako na lokalni kot državni ravni. Najpogosteje so sodelovali s patronažno službo ter strokovnim in negovalnim kadrom v domovih za starejše ter z nekaterimi institucijami, ki nudijo trajno namestitev za osebe z MS. V preteklem letu so imeli 119 članov, ki so bili trajno nameščeni v institucije (NSIOS, ukrepi 7.3, 7.4, 7.8, 7.9, 7.10).

Skupna realizirana vrednost obsega programov zdravstvenih storitev je bila konec leta 2013 v višini 17,83 milijona evrov. Od tega je bila realizacija zdravstvenih storitev v socialnovarstvenih zavodih za usposabljanje v višini 8,34 milijona evrov, v centrih za sluh in govor v višini 2,55 milijona evrov, v varstveno-delovnih centrih in pri koncesionarjih v višini 2,92 milijona evrov, v zavodih za usposabljanje v višini 2,23 milijona evrov, v centrih za poškodbo glave v višini 0,14 milijona evrov ter v zavodih za izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami in svetovalnem centru v višini 1,65 milijona evrov (SOUS, ukrepa 7.2, 7.3).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Predstavniki Zveze Sonček pogrešajo sistemski pristop k izvajanju zgodnje pomoči otrokom s posebnimi potrebami in njihovim družinam ter storitve za odrasle osebe s cerebralno paralizo (ukrep 7.3).

NSIOS opozarja, da določenim skupinam invalidov na individualni ravni država ne more zagotoviti učinkovitega zdravstvenega varstva zaradi neprimerne zakonodaje. Opozarjajo, da je izboljšanje oziroma dopolnitev sistemske ureditve področja medicinsko-tehničnih pripomočkov, ohranjanja zdravja in izvajanja zdravstvene preventive mogoče doseči le z zdravstvenimi programi, ki jih izvajajo invalidske organizacije. Tudi društvo Vizija prispeva k doseganju tega cilja z izvajanjem programa Program za ohranjanje zdravja, zdravstvena preventiva in medicinski pripomočki ter posebnega socialno-zdravstvenega programa INKO za ženske (ukrep 7.2).

ZDVIS opozarja, da je ZUJF neposredno posegel v ZVoJl in Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju⁶⁶. Posegi so negativno vplivali na kakovost življenja vojnih invalidov. Z zakonom se je višina nadomestila za vojne invalide in civilne invalide vojn s 100 % znižala na 90 % (v vseh primerih razen v primeru zadržanosti od dela zaradi poklicne bolezni in poškodbe pri delu) in jim je bila trajno odvzeta pravica do zdravljenja v naravnih in klimatskih zdraviliščih (pod določenimi pogoji). To vsekakor ni v skladu s ciljem, da se invalidom zagotavlja čim boljše dostopnost do zdravstvenih programov in storitev (NSIOS, ukrep 7.2).

Uresničevanje sedmega cilja

V letu 2013 je bilo na področju, ki ga opredeljuje sedmi cilj, opravljenih veliko raziskav, projektov in nalog (URI – Soča, društvo Vizija in Združenje MS) v smeri uvajanja novih tehnologij na področju rehabilitacije invalidov. Nevladne organizacije opozarjajo na nekatere spremembe ZUJF, zaradi katerih se je položaj nekaterih skupin invalidov poslabšal, poudarjajo pa tudi, da bi se moral izoblikovati sistemski pristop učinkovite skrbi za zdravje invalidov.

⁶⁶ Uradni list RS, št. 72/06.

8. CILJ: invalidom zagotavljati vključenost v kulturne dejavnosti in sodelovanje na področju dostopnosti do kulturnih dobrin na enakopravni podlagi

Ukrepi:

- 8.1 oblikovanje primernih ukrepov za zadovoljevanje posebnih potreb invalidov in za ozaveščanje celotnega prebivalstva o ovirah invalidov ter o njihovih kulturnih prispevkih za celotno družbo na podlagi analiz stanja dostopnosti kulture in primerjalnih presoj ukrepov za invalide na področju kulture;
- 8.2 razširjanje možnosti sofinanciranja iz proračunskih sredstev na projekte, namenjene vsem invalidom. Pozornost pri tem je treba nameniti tudi osebam z motnjo v duševnem razvoju;
- 8.3 spodbujanje splošne knjižnice k zagotavljanju knjig, prilagojenih za slepe in slabovidne;
- 8.4 uvrstitev knjižnice za slepe in slabovidne v nacionalno shemo knjižnic in zagotovitev, da bo država sistemsko financirala delovanje knjižnice (leposlovje, učbeniki, strokovna dela), ter ureditev statusa specialne knjižnice;
- 8.5 sistemsko zagotavljanje financiranja in izdajanja prilagojenih časopisov (za slepe in slabovidne ter osebe z motnjo v duševnem razvoju);
- 8.6 sistemsko zagotavljanje pravice slepih in slabovidnih do dostopa do tiskanih občil v elektronski obliki;
- 8.7 spodbujanje statusa samostojnih kulturnih delavcev invalidov (npr. gluhih, slepih);
- 8.8 spodbujanje nastajanja/formaliziranja posebnih oblik udejanjanja kulture invalidov (npr. gledališče gluhih, slepih in podobno);
- 8.9 spodbujanje nastajanja društev in podobnih združenj na področju kulture in spodbujanje združevanja invalidnih umetnikov;
- 8.10 dopolnjevanje pravnih predpisov, ki se nanašajo na dostopnost kulture ter udeležbo invalidov pri načrtovanju in ustvarjanju kulturnih dobrin;
- 8.11 priprava zakonodaje, ki bo v skladu z mednarodnim pravom zagotovila, da zakoni o zaščiti intelektualne lastnine niso nerazumna ali diskriminacijska ovira za to, da kulturno gradivo ne bi bilo dostopno invalidom.

Nosilci:

Ministrstvo za kulturo, univerze, kulturne ustanove, invalidske organizacije.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MK.

Sprejeta zakonodaja

V letu 2013 je bil sprejet Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o uresničevanju javnega interesa na področju kulture⁶⁷ (v nadaljevanju: ZUJK-E) (MK, uresničevanje ukrepov 8.1, 8.2, 8.7, 8.10).

Konec leta 2013 je bil objavljen Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o avtorski in sorodnih pravicah⁶⁸ (v nadaljevanju: ZASP-F). ZASP-F je bil pripravljen predvsem zato, da se uskladi z evropskim pravnim redom, predvsem z Direktivo 2011/77/EU Evropskega parlamenta in Sveta Evrope z dne 27. septembra 2011 o spremembi Direktive 2006/116/ES o trajanju varstva avtorske pravice in določenih sorodnih pravic. Spremembe ZASP, ki se nanašajo na področje invalidske problematike, določajo, da se s kolektivnim upravljanjem avtorskih in sorodnih pravic lahko ukvarjajo pravne osebe, ki imajo za to dovoljenje pristojnega organa (MK, ukrepi 8.1, 8.3., 8.10, 8.11)⁶⁹.

⁶⁷ Uradni list RS, št. 111/13.

⁶⁸ Uradni list RS, št. 16/07.

⁶⁹ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrep 3.11.

V letu 2013 sprejeta ReNPK14-17 ohranja kulturne raznolikosti s spoštovanjem različnosti dediščine in njenih interpretacij ter ob upoštevanju mednarodno uveljavljenih standardov (MK, ukrepi 8.1, 8.7, 8.8, 8.10)⁷⁰.

V ReNPK14-17 kar nekaj ciljev in ukrepov posega na področje invalidske problematike:

1. ukrep prilagoditev javnega predvajanja kinematografskih in avdiovizualnih del za senzorno ovirane predvideva opremljenost kinematografskih in avdiovizualnih del s podnapisi za gluhe in gluhoneme ter zvočno opremo za slepe in slabovidne. Ukrep zadeva predvsem kinematografska in avdiovizualna dela, podprta z javnimi sredstvi (ukrepi 8.1, 8.2, 8.10)⁷¹;
2. ukrep vključitev Knjižnice slepih in slabovidnih v mrežo javnih knjižnic z letom 2015 (ukrepi 8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.10);
3. ukrep podpora specifičnim kulturnim potrebam pripadnikov multiplo ranljivih skupin ter spodbujanje vključevanja njihovih kulturnih dejavnosti na različna področja kulture. Med multiplo ranljive skupine spadajo med drugim tudi invalidi, na primer invalidne ženske, otroci invalidi, Romi invalidi, starejši invalidi in podobno (ukrepi 8.1, 8.2, 8.7, 8.8, 8.10);
4. cilj razvijanje jezikovne zmožnosti vseh skupin govorcev s ciljem dviga ravni bralne pismenosti. Mednje spadajo tudi govorci s posebnimi potrebami (gluhi, slepi) (ukrepi 8.1, 8.2, 8.10)⁷²;
5. ukrep vzpostavitev centra za kreativnost, ki bo izvajal prednostno podporo inovativnim oblikam nove ekonomije, ki izhaja iz kreativnih industrij (startup, co-working, service jam), povezoval proizvode s podjetji ter izvajal podporo razvoju projektov socialnih inovacij in socialnega podjetništva. V okviru socialnega podjetništva pa se izvajajo tudi programi in projekti, ki so namenjeni tudi izobraževanju, usposabljanju in zaposlovanju pripadnikov različnih ranljivih družbenih skupin, med katerimi so tudi invalidi. Prav področje kreativnih industrij je tisto področje, na katerem je veliko možnosti za zaposlitev pripadnikov različnih skupin invalidov (ukrepi 8.1, 8.2, 8.7, 8.8, 8.10)⁷³;
6. ukrep sofinanciranje digitalnih vsebin, ki so prilagojene kulturnim potrebam avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti, romske skupnosti, narodnih skupnosti iz Deklaracije, drugih različnih etničnih skupnosti in skupin ter drugih ranljivih skupin. V okviru omenjenega ukrepa je predvidena tudi digitalizacija različnih vrst gradiv, ki so posneta ali kako drugače ustvarjena v posebnih tehnikah, prilagojenih specifičnim kulturnim potrebam pripadnikov različnih skupin invalidov (gre za gradiva, posebej prilagojena slepim, slabovidnim, gluhim, naglušnim in gluhoslepim osebam; osebam z disleksijo in drugimi motnjami branja; osebam s poškodbo glave; osebam z motnjo v duševnem razvoju in osebam z drugimi vrstami invalidnosti oziroma oviranosti). Pri tem gre tako za tisto gradivo, ki je bilo prvotno (neposredno) ustvarjeno v digitalni obliki, kot tudi za gradivo, ki je bilo prvotno ustvarjeno v drugačni (analogni) obliki (npr. v obliki knjige, tiskane v brajevi pisavi za slepe). Pri oblikovanju ukrepa je aktivno sodelovala Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice (ukrepi 8.1, 8.2, 8.10)⁷⁴.

V letu 2013 je bil pripravljen osnutek Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o Radioteleviziji Slovenija (ZRTVS-1A). V drugem odstavku spremenjenega 32. člena Zakona o Radioteleviziji Slovenija⁷⁵ je v drugi, tretji in četrti alineji določeno, da spadajo med skupine zavezancev, ki so oproščeni plačila RTV-prispevka med drugim tudi naslednje skupine zavezancev: invalidi s 100 % telesno okvaro; invalidi z manj kot 100 % telesno okvaro, če jim je priznana tudi pravica do dodatka za pomoč in postrežbo; osebe, ki so trajno izgubile sluh, in invalidske organizacije (velja samo za radijske in televizijske sprejemnike, ki so namenjeni vzgojnemu ali učnemu procesu oziroma razvedrilu varovancev). V petem odstavku spremenjenega 32. člena je določeno, da lahko zavezanci iz druge do četrte alineje drugega odstavka tega člena uveljavljajo oprostitev prispevka le na osnovi pravnomočne

⁷⁰ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepa 3.1 in 3.11.

⁷¹ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepa 1.2 in 3.11.

⁷² MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepa 4.17 in 4.18.

⁷³ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepe 5.1, 5.5, 5.8, 5.14, 5.15, 5.18, 5.19, 5.22 in 5.23.

⁷⁴ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrep 3.11.

⁷⁵ Uradni list RS, št. 96/05.

odločbe Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije ali drugega organa, s katero je ugotovljena stopnja invalidnosti (MK, ukrep 8.1)⁷⁶.

Junija 2013 je Državni zbor RS sprejel ReNPJP14-18. Ta na temeljit način zajema tudi vsebine, ki zadevajo problematiko govorcev s posebnimi potrebami (MK, ukrepi 8.1, 8.2, 8.10)⁷⁷.

Programi

MK poroča o naslednjih projektih in dogodkih, izvedenih v letu 2013:

1. V okviru javnega razpisa Javne agencije za knjigo so bili sofinancirani naslednji trije kulturni projekti v skupni višini okoli 11.200 evrov:
 - V višini 4.000 evrov je bil sofinanciran projekt Bralnega društva Slovenije z naslovom Bralno društvo Slovenije: simpozij – Tudi mi beremo. Različni bralci z različnimi potrebami – 10. strokovni posvet Bralnega društva Slovenije. Pri projektu je šlo za strokovni posvet Bralnega društva Slovenije 2013, ki je osrednjo pozornost namenil osebam s posebnimi potrebami. Posebej so bili izpostavljeni gluhi in naglušni, slepi in slabovidni, osebe z govorno-jezikovnimi motnjami, osebe z motnjami pozornosti, motorike in zaznavanja, osebe z avtizmom in tudi starejše, deloma dementne osebe.
 - V višini 3.200 evrov je bil sofinanciran projekt Mestne knjižnice Kranj z naslovom Modro brati in kramljati, bralna srečanja za starejše udeležence v domovih za starejše in v knjižnici. Pri projektu je šlo za izobraževanje za voditelje bralnih srečanj za uporabnike z motnjami vida, ki je bilo uspešno izvedeno za strokovne delavce in prostovoljce Mestne knjižnice Kranj in gorenjskih splošnih knjižnic. V knjižnici so uredili Očem prijazen kotiček, kjer so izpostavljeni pripomočki za branje in gradivo za uporabnike z motnjami vida.
 - V višini okoli 4.000 evrov je bil sofinanciran projekt društva Bralna značka Slovenije z naslovom ZPMS: vsebine v okviru sofinanciranih programov bralne kulture, literarnih prireditev, delno financiranje v okviru posameznih sklopov sofinanciranega programa. Pri projektu je šlo za sofinanciranje programov s področja bralne kulture in literarnih prireditev, v katere so bile vključene tudi šole oziroma zavodi za otroke s posebnimi potrebami (ukrepi 8.1, 8.2, 8.3, 8.7, 8.8)⁷⁸.
2. V letu 2013 sta Slovenski filmski center in Javna agencija Republike Slovenije v pogodbe, sklenjene za sofinanciranje realizacije filmov, namenjenih za kinematografsko predvajanje, vnesel določbe, da morajo producenti ob dokončanju filma v okviru obvezne dokumentacije oddati slovenske podnapise za gluhe in naglušne osebe ter zvočni opis za slepe in slabovidne v slovenskem jeziku (ukrepa 8.1, 8.2)⁷⁹.
3. Na področju uprizoritvene umetnosti so se sofinancirale dejavnosti 13 javnih zavodov (od tega treh nacionalnih) ter programi in projekti nevladnih organizacij. Javni zavodi s področja uprizoritvene umetnosti se v programskem pogledu posvečajo tudi ljudem s posebnimi potrebami oziroma invalidom. Primer nove dobre prakse prihaja iz Mestnega gledališča ljubljanskega, kjer so uvedli poseben cikel bralnih predstav, ki so namenjene slepim (ukrepi 8.1, 8.2, 8.7, 8.8)⁸⁰.
4. V letu 2013 je SNG Drama Ljubljana nadaljevalo cikel bralnih uprizoritev antičnih dram z naslovom Replike iz antike, katerih se redno udeležujejo tudi slepi in slabovidni (ukrepi 8.1, 8.2, 8.7, 8.8)⁸¹.
5. V letu 2013 je bil uspešno potrjen evropski projekt Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam, katerega nosilec je javni zavod Slovenski etnografski muzej. Razvojna prioriteta navedene operacije temelji na enakih možnostih in spodbujanju socialne vključenosti ranljivih družbenih skupin, usmerjena pa je v dvig zaposljivosti ranljivih skupin na področju kulture in podporo njihovi socialni vključenosti. V projekt, ki se je pričel 1. aprila 2013 in se bo izvajal do 31. maja 2015, so vključeni tudi invalidi. Poleg tega bo projekt pripomogel k vključevanju invalidov v program dostopnosti do muzejskih zbirk. Program, ki se bo v prihodnjih dveh letih izvajal v okviru

⁷⁶ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrep 3.11.

⁷⁷ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepa 4.17 in 4.18.

⁷⁸ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepe 3.11, 4.17 in 4.18.

⁷⁹ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepe 1.2, 1.3, 3.1 in 3.11.

⁸⁰ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepa 3.1 in 3.11.

⁸¹ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepa 3.1 in 3.11.

- javne službe v Slovenskem etnografskem muzeju, bo temeljil na inkluzivnem dostopu za invalide (ukrepa 8.1, 8.2)⁸².
6. MK je v letu 2013 sofinanciral nakup gradiva, ki vključuje tudi nakup knjižničnega gradiva v invalidom prilagojenih tehnikah (zvočno gradivo, gradivo s povečanim tiskom, gradivo v brajevi pisavi itd.). Slovenske splošne knjižnice so v letu 2013 za invalide in druge uporabnike s posebnimi potrebami izvajale naslednje dejavnosti: bibliopedagoške programe in projekte z namenom razvijanja bralne kulture pri otrocih in odraslih z različnimi bralnimi težavami; bibliopedagoške in druge programe za otroke in odrasle z motnjo v duševnem razvoju; bralne ure za starejše občane, ki zaradi slabovidnosti težko berejo sami; zagotavljale so pogoje slabovidnim in slepim za branje v knjižnici ter izvajale dejavnosti za slabovidne in slepe uporabnike (to vključuje uporabo pripomočkov, kot so samodejni čitalnik, elektronsko povečevalo, prenosni elektronski povečevalnik, lupe, predvajalnik zvočnih knjig in osebni računalnik s sintetizatorjem govora); izvajale so usposabljanja za prostovoljce za vodenje bralnih krožkov za starejše in slepe; oblikovale so knjižne zbirke za dislektike; prilagajale so spletne strani; izvajale različne dejavnosti za naglušne in gluhe uporabnike; sodelovale pri projektih drugih organizatorjev; dostavljale knjižnično gradivo na dom, oblikovale so premične zbirke in organizirale mrežo izposojevališč potujoče knjižnice; izposojale so e-knjige na daljavo.
 7. MK je začelo z izvedbo projekta Vzpostavitev infrastrukture za zagotavljanje enakih možnosti dostopa do publikacij slepim, slabovidnim ter osebam z motnjami branja upravičencu ZDSSS, ki je nacionalna reprezentativna invalidska organizacija slepih in slabovidnih s statusom invalidske organizacije in statusom društva, ki deluje v javnem interesu na področju socialnega varstva kot tudi zdravstva, šolstva, športa in kulture. S projektom si pri ZDSSS želijo zagotoviti pogoje za delovanje osrednje knjižnice za slepe, slabovidne in druge osebe z motnjami branja ter razviti modele usposabljanja in izobraževanja za delo z novimi informacijsko-komunikacijskimi tehnologijami. S tem v zvezi naj bi v juniju 2014 omenjena knjižnica na Kotnikovi ulici v Ljubljani pridobila dodatne prostore za hranjenje gradiva za slepe in slabovidne. Projekt financirata Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada in Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije. Trenutno potekajo priprave na vključitev knjižnice Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije v mrežo javnih knjižnic v Republiki Sloveniji. Projekt se bo predvidoma zaključil februarja 2015 (ukrepi 8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.7, 8.8)⁸³.
 8. V letu 2013 je SKRČP aktivno sodelovala pri pripravi evropske kartice ugodnosti za invalide (InclEUlive card). RS naj bi po zgledu številnih drugih evropskih držav do leta 2015 uvedla evropsko kartico ugodnosti za invalide, ki bi invalidom omogočala posebne ugodnosti pri obisku javnih ustanov, kot so: nižja cena vstopnice ali brezplačen vstop, voden ogled javne ustanove, prilagojeno vodstvo po različnih razstavah, dostop do gradiv v prilagojeni obliki, pomoč zaposlenih v javni ustanovi pri gibanju po prostorih javne ustanove, dodatna pomoč zaposlenih v javnih ustanovah pri izbiri ustreznega gradiva za skupine obiskovalcev ali posamezne obiskovalce z različnimi vrstami invalidnosti (še zlasti v slovenskih knjižnicah, muzejih in arhivih), predavanja, posebej prilagojena specifičnim potrebam pripadnikov posameznih skupin invalidov, izvedba posebnih ustvarjalnih delavnic za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami (za slepe in slabovidne otroke, za gluhe in naglušne otroke, za otroke z motnjo v duševnem razvoju ipd.) in različne druge ugodnosti za invalide oziroma obiskovalce s posebnimi potrebami. Služba je s tem v zvezi pripravila seznam ugodnosti, ki jih javne kulturne ustanove že nudijo invalidom, ter seznam potencialnih ugodnosti, ki bi jih jim te v prihodnje še lahko nudile (ukrepi 8.1, 8.2, 8.3, 8.7, 8.8)⁸⁴.
 9. Podprt je bil projekt ZDSSS z naslovom Slovar slovenskega znakovnega jezika v višini 5.500 evrov, s čimer so bile uresničevane z resolucijo predvidene podporne aktivnosti razvoja in promocije slovenskega znakovnega jezika (ukrepa 8.1, 8.2)⁸⁵.

⁸² MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepe 3.1, 3.11, 5.1, 5.5, 5.8, 5.10, 5.14, 5.15, 5.18, 5.19 in 5.22.

⁸³ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepe 3.1, 3.11, 4.4, 4.16, 4.17, 4.18, 5.1, 5.8, 5.10, 5.14, 5.15, 5.18, 5.19 in 5.22.

⁸⁴ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepe 3.1, 3.11, 4.4, 4.16, 4.17 in 4.18.

⁸⁵ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepe 3.1, 3.11, 4.1, 4.4, 4.16, 4.17 in 4.18.

10. V SKRČP so v letu 2013 aktivno sodelovali pri pripravi dokumenta z naslovom Predlog nabora podatkov za vpogled v stanje kulture (v nadaljevanju: Predlog nabora). V omenjenem dokumentu so invalidi vključeni pri vseh tistih postavkah z različnih področij kulture, kjer je bilo to mogoče. Vsi podatki se bodo nanašali na subjekte s področja kulture, sofinancirane iz državnega proračuna. V Predlog nabora so vključeni tudi podatki o številu digitaliziranih vsebin. To bo povečalo dostopnost do podatkov s področja kulture in njihovo preglednost. Podatki se bodo zbirali od leta 2014 dalje, kjer pa je to mogoče, pa se bodo v preglednico podatkov vpisovali tudi podatki za leto 2013 (ukrep 8.1)⁸⁶.
11. V letu 2013 so na MK izvedli Javni razpis za izbor razvojnih projektov za dvig zaposljivosti ranljivih družbenih skupin na področju kulture in podporo njihovi socialni vključenosti v okviru Evropskega socialnega sklada v letih 2013 – 2014. V okviru razpisa je bilo sofinanciranih skupno 7 projektov v skupni višini 959.339,65 EUR, ki so bili deloma ali v celoti namenjeni izobraževanju, usposabljanju in zaposlovanju pripadnikov različnih skupin invalidov na področju kulture. Večinoma gre za projekte, ki so bili namenjeni slepim in slabovidnim, gluhi in naglušnim, gibalno oviranim, osebam s poškodbo glave in osebam z motnjo v duševnem razvoju. Izvajanje projektov se bo zaključilo v letu 2014.

O programih, ki se izvajajo v okviru 8. cilja, je MK poročal tudi pri 1., 3., 4. in 5. cilju.

Dogodki

V letu 2013 je bil namenu predan manjši bibliobus Matične knjižnice Kamnik in Knjižnice Domžale. Ministrstvo je projekt nakupa sofinanciralo v letu 2013 v višini 61.600 evrov. Bibliobus bo približal knjižnično gradivo uporabnikom v oddaljenejših krajih občin Kamnik, Lukovica in Domžale (MK, ukrepi 8.1, 8.2, 8.3)⁸⁷.

S Sklepom o imenovanju in nalogah članov Sveta za invalide Republike Slovenije z dne 28. oktobra 2013 je bil predstavnik MK za člana Sveta za invalide Republike Slovenije imenovan svetovalec koordinator za invalidsko problematiko v SKRPČ (ukrepi 8.1, 8.2, 8.10)⁸⁸.

Kvantitativni podatki

V letu 2013 je bilo v programe in projekte, ki jih finančno podpira MK, vključenih že slabih 10 % aktivnih udeležencev z invalidnostjo. Vsaj 70 % vseh prizorišč je dostopnih za senzorno ovirane, iz leta v leto pa se povečuje tudi dostopnost za slepe in slabovidne. Na tem področju je zelo uspešna skupina Sodelujem, ki združuje osebe z invalidnostjo, umetnike in producente na tem področju. Tudi s podporo MK se že nekaj let razvija poseben program vključevanja slepih in slabovidnih oseb v razstavne programe. To so usposabljanja kustosov za vodenje po muzejih in galerijah ter razvoj metodologije za razumevanje likovne umetnosti slepim in slabovidnim. Med institucijami, kjer se tovrstno, v Sloveniji pionirsko usposabljanje redno izvaja, so Mestni muzej Ljubljana, Galerija ŠKUC Ljubljana in Cankarjev dom Ljubljana. Vse publikacije skupine Sodelujem so v brajevi pisavi, povečevanje uporabe pisave za slepe pa opazamo tudi pri drugih izvajalcih, kjer je posebej omembe vredno društvo Kaverljag, ki se ukvarja s tiskom za slepe in z delavnicami (ukrepi 8.1, 8.2, 8.7, 8.8)⁸⁹.

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MK opozarja, da:

- je na jezikovnem področju nujno prilagajanje specifičnih vsebin in programov javnih zavodov, ki bi omogočalo dostopnost vsebin različnim ciljnim skupinam oviranih oseb, za kar pa so potrebna dodatna finančna sredstva (ukrepa 8.1, 8.2)⁹⁰;

⁸⁶ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepa 3.1 in 3.11.

⁸⁷ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepa 3.1 in 3.11.

⁸⁸ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepa 3.1 in 3.11.

⁸⁹ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrep 3.11.

⁹⁰ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepa 3.1 in 3.11.

- se na področju glasbene umetnosti soočajo s pomanjkanjem sredstev za implementacijo ciljev. Na nivoju MK težijo k sofinanciranju vrhunskih projektov in programov (ukrepa 8.1, 8.2);
- se na področju muzejske dejavnosti pri dodeljevanju sredstev MK iz državnega proračuna javnim zavodom na področju premične kulturne dediščine ugotavlja, da so razpoložljiva sredstva za izvajanje zakonsko določenih nalog javne službe vedno nižja (ukrepa 8.1, 8.2)⁹¹;
- na delovnem področju Službe za slovenski jezik pri implementaciji že opredeljenih ciljev ni bilo mogoče pričakovati bistvenih sprememb ali premikov. Samo delovno področje, naloge in pristojnosti Službe za slovenski jezik in tudi njen finančni, kadrovski in organizacijski položaj ne omogočajo bistvenega spreminjanja ali širjenja aktivnosti v razmerju do ciljev, zapisanih v API (ukrepa 8.1, 8.2)⁹²;
- so se na javni razpis za senzorno ovirane 2013 lahko prijavile samo reprezentativne organizacije slepih in slabovidnih, gluhih, naglušnih in gluhonemih ter oseb s poškodbo glave, ki so delovale v javnem interesu (tudi) na področju kulture. Na omenjeni javni razpis se tako niso mogle prijaviti invalidske organizacije senzorno oviranih oseb, ki nimajo statusa reprezentativne organizacije (npr. Mestno društvo gluhih Ljubljana) ali invalidske organizacije drugih senzorno oviranih oseb (npr. Društvo gluhoslepih Slovenije Dlan). Povsem izključene pa so bile tudi različne druge invalidske organizacije in invalidska društva, ki združujejo gibalno ovirane osebe (paraplegiki, tetraplegiki, osebe s cerebralno paralizo, osebe z mišično distrofijo itd.), osebe z motnjami branja (npr. društva oseb z disleksijo), osebe z motnjo v duševnem razvoju (npr. društva oseb z avtizmom), osebe s kroničnimi boleznimi (npr. Zveza društev diabetikov Slovenije), osebe z multiplo oviranostjo in osebe z drugimi vrstami invalidnosti (ukrepi 8.1, 8.2, 8.5, 8.6)⁹³;
- so na področju uprizoritvene umetnosti za specifična prilagajanja vsebin, programov javnih zavodov, ki bi omogočala dostopnost vsebin različnim ciljnim skupinam oviranih oseb, potrebna dodatna finančna sredstva (ukrepi 8.1 in 8.2)⁹⁴.

Marca 2013 so v SKRČP od enega umetnika prejeli vprašanje o skrbi, ki jo MK namenja umetnikom invalidom in osebam s kroničnimi boleznimi. Ugotovljeno je bilo naslednje: (1) da je sedanja zakonodaja s področja invalidske problematike nedorečena, saj med drugim manjkajo tudi ustrezne sankcije za kršitelje že sprejete zakonodaje; (2) že sprejeta zakonodaja se v praksi izvaja premalo dosledno, kar je deloma tudi posledica slabe ozaveščenosti državnih organov, javnih ustanov in širše družbe o potrebah posameznih skupin invalidov; (3) področje invalidske problematike je terminološko še premalo dorečeno, saj se v praksi srečujemo z različnimi termini, ki opisujejo invalide oziroma invalidsko problematiko; (4) nekaterim skupinam invalidov država ne posveča dovolj pozornosti in mednje spadajo tudi umetniki invalidi ter osebe s kroničnimi boleznimi; (5) doslej je bila integracija invalidske problematike razmeroma šibka, številni ukrepi države s področja invalidske problematike na medresorski ravni pa med seboj niso bili dovolj usklajeni; (6) ugotovljeno je bilo, da se je dostopnost številnih javnih ustanov za pripadnike različnih skupin invalidov v preteklih letih izboljšala; in (7) da je bilo do sedaj razmeroma malo ustreznih pobud invalidskih organizacij, ki združujejo umetnike invalide in osebe s kroničnimi boleznimi (MK, ukrepi 8.1, 8.2, 8.10)⁹⁵.

MK podaja naslednje predloge in ugotovitve:

- Z vidika knjižničarske stroke je poleg enotnih vseslovenskih rešitev smiselno in racionalno razvijati skupne projekte za invalide predvsem v okviru nalog osrednjih območnih knjižnic, za njihovo izvajanje pa izkoristiti razvejano mrežo splošnih knjižnic po vsej Sloveniji. Izboljšati je treba povezovanje in sodelovanje med splošnimi knjižnicami in invalidskimi organizacijami pri načrtovanju in izvajanju projektov za invalide. Brez neposrednega sodelovanja ni mogoče pričakovati dobrih rezultatov. Prav tako je treba izboljšati ponudbo knjižničnega gradiva v

⁹¹ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrep 3.11.

⁹² MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepe 3.11, 4.17 in 4.18.

⁹³ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepe 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.6, 3.1 in 3.11.

⁹⁴ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepe 3.1 in 3.11.

⁹⁵ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepe 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.6, 3.1 in 3.11.

invalidom prilagojenih tehnikah, saj v slovenskih splošnih knjižnicah vedno znova ugotavljajo, da je v sklopu založniških programov ponudba gradiva na invalidom prilagojenih medijih še vedno preskromna. Med predlogi za izboljšave slovenskih splošnih knjižnic je tudi izboljšati povezovanje in sodelovanje med invalidskimi organizacijami in javnimi zavodi na vseh področjih kulture in z njimi sooblikovati skupne aktivnosti za potrebe invalidov ter se organizirati za skupno pridobivanje finančnih sredstev za ta namen. Z ustreznimi sistemskimi ukrepi je treba zagotoviti boljše možnosti in poenostavitev postopkov za sofinanciranje nacionalno pomembnih ukrepov za omogočanje enakih možnosti dostopa do kulturnih dejavnosti in storitev za vse prebivalce Slovenije (ukrepi 8.1, 8.2, 8.3, 8.4)⁹⁶.

- SKRČP je v letu 2013 pripravila tudi nekaj predlogov za izboljšanje stanja na področju skrbi MK za kulturne pravice in kulturne potrebe umetnikov invalidov ter oseb s kroničnimi boleznimi (kronične bolnike). Ti so bili naslednji: (1) vzpostaviti stike z invalidskimi organizacijami, ki združujejo osebe z različnimi vrstami kroničnih bolezni ter z umetniki invalidi; (2) pripraviti posebno analizo oziroma raziskavo o kulturnih potrebah posameznih skupin oseb s kroničnimi boleznimi (npr. oseb z diabetesom) in tudi o njihovih željah in pričakovanjih (trenutno namreč njihovih kulturnih potreb natančneje ne poznajo, saj od oseb s kroničnimi boleznimi vse do sedaj ni bilo posebnih pobud); (3) pripraviti predloge potrebnih sprememb in dopolnitev že obstoječih pravnih aktov in drugih pomembnih dokumentov s področja invalidske problematike v smislu boljše integracije invalidske problematike (tudi v smislu večje terminološke dorečenosti), vključno z določitvijo sankcij za vse, ki kršijo že sprejeto zakonodajo s področja invalidske problematike; (4) pripraviti konkretne predloge za izboljšanje stanja na področju zadovoljevanja kulturnih potreb umetnikov invalidov in oseb s kroničnimi boleznimi; (5) v skladu s potrebami opravljati svetovanje umetnikom invalidom in osebam s kroničnimi boleznimi v zvezi s prijavo njihovih kulturnih projektov na že obstoječe javne razpise MK ter na javne razpise EU; in (6), ko se bo finančna in gospodarska situacija v RS izboljšala je treba uvesti nov poseben javni razpis MK, ki bo v celoti namenjen sofinanciranju kulturnih projektov umetnikov invalidov in oseb s kroničnimi boleznimi (ukrepi 8.1, 8.2, 8.7, 8.8, 8.9, 8.10)⁹⁷.
- S povečanjem sredstev, namenjenih javnemu razpisu oziroma uresničevanju ukrepov iz resolucije, bi lahko finančno podprli večji obseg z njimi povezanih aktivnosti, čeprav je to predvsem pri sedanjzi zasnovi javnega razpisa spet odvisno od odzivnosti njihovih potencialnih izvajalcev, od kakovosti priprave predlogov za projekte s tega področja ter ne nazadnje od dejstva, da je glede na razpoložljive kvalificirane izvajalce zamejen tudi letni obseg uresničitve tovrstnih aktivnosti. Ko se bo v RS gospodarska in ekonomska situacija izboljšala, pa bi bilo smiselno razmisliti tudi o možnostih za uvedbo novega posebnega javnega razpisa, ki bi bil v celoti namenjen sofinanciranju kulturnih programov in kulturnih projektov, ki bi bili namenjeni standardizaciji, razvoju, promociji in širjenju slovenskega znakovnega jezika za gluhe ter slovenske brajeve pisave za slepe na območju Republike Slovenije (ukrepi 8.1, 8.2, 8.5, 8.6, 8.10)⁹⁸.

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS.

Sprejeta zakonodaja

NSIOS poroča o trenutno veljavni zakonodaji, ki se nanaša na vsebino tega cilja.⁹⁹

⁹⁶ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepa 3.11 in 3.11.

⁹⁷ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepe 2.7, 3.1 in 3.11.

⁹⁸ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepe 3.1, 3.11, 4.16, 4.17 in 4.18.

⁹⁹ Ustava Republike Slovenije, Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirni protokol h Konvenciji o pravicah invalidov, Zakon o izenačevanju možnosti invalidov, Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo, Zakon o medijih, Zakon o knjižničarstvu, Zakonu o vojnih invalidih, Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja, Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika, Zakon o avdiovizualnih medijskih storitvah, Zakon o varstvu kulturne dediščine, Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko.

Zakonodaja v pripravi

NSIOS poroča o zakonodaji v pripravi, ki se nanaša na vsebino tega cilja.¹⁰⁰

Programi

Društvo Vizija izvaja program Kulturno-izobraževalni program – vseživljenjsko učenje invalidov, ki ga finančno podpira FIHO. Program se izvaja v obliki učnih in ustvarjalnih delavnic ter pogovornih krožkov. Cilji delavnic in krožkov so individualno in skupinsko učenje. Program omogoča uporabnikom ogled razstav in drugih kulturnih dogodkov ter spodbuja širjenje bralne kulture med sodelujočimi in njihovimi družinskimi člani (NSIOS, ukrepi 8.2, 8.6, 8.9).

ZDVIS poroča, da so tudi v letu 2013 v okviru posebnega socialnega programa Kompenziranje invalidnosti izvajali različne aktivnosti s poudarkom na pomenu socialne in kulturne vključenosti vojnih invalidov. V ta namen so bila organizirana srečanja vojnih invalidov, kamor so poleg socialnih dejavnosti sodile tudi klubske prostočasne dejavnosti, kot so ročna dela, kulturni večeri, recitacije in podobno. Vse aktivnosti so bile s primerno vsebino, z vodenjem, zdravstveno oskrbo in s spremstvom prilagojene potrebam uporabnikov (NSIOS, ukrepa 8.1, 8.9).

Dogodki

Društvo Vizija je v letu 2013 skrbelo za širjenje kulturne zavesti med svojimi člani. Izpostavili so organizacijo kar nekaj razstav, tečajev in delavnic: razstavo ročnih del; likovno razstavo člana paraplegika; tečaj izdelovanja nakita; ogled razstave v Slovenskem etnografskem muzeju in ustvarjalno delavnico jedkanja na steklo (NSIOS, ukrepi 8.2, 8.6, 8.9).

V ZDVIS so v letu 2013 izdali različna glasila oziroma biltene, ki so prilagojeni interesom in tematikam vojnih invalidov. Obenem so v okviru posebnega socialnega programa Kompenziranje invalidnosti poleg obeležitve pomembnih zgodovinskih dogodkov poskrbeli tudi za klubske prostočasne dejavnosti, kot so ročna dela, kulturni večeri, recitacije in podobno (NSIOS, ukrepi 8.1, 8.5, 8.9).

ZDSSS je tudi v letu 2013 v slovenskih gledališčih uprizarjala bralne uprizoritve klasičnih iger iz svetovne in domače zakladnice in organizirala strokovni simpozij o pomenu branja za enakovredno družbeno kulturo (NSIOS, ukrep 8.8).

Združenje MS je v Mestni občini Ljubljana organiziralo predstavitev pesniške zbirke ter likovnih in ustvarjalnih del svojih članov. Organizirali so tudi razstavo ročnih del v Trbovljah, ki prikazuje neverjetne sposobnosti in znanja – predvsem pa neprecenljivo voljo do dela in življenja (NSIOS, ukrep 8.1).

Kvantitativni podatki

Društvo Vizija poroča, da se je programa Kulturno-izobraževalni program – vseživljenjsko učenje invalidov udeležilo 87 uporabnikov (ukrep 8.9).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS opozarja, da imajo gibalno ovirani ljudje, zlasti starejši, zaradi grajenih in drugih ovir ter nemobilnosti v svojem okolju premalo možnosti za kulturno udejstvovanje in neformalno izobraževanje. Prav zato so še posebej dragoceni programi, ki gibalno ovirane osebe spodbujajo h kulturnemu udejstvovanju na njihovim individualnim potrebam prilagojen način (ukrepi 8.2, 8.6, 8.9).

Uresničevanje osmega cilja

O zagotavljanju vključenosti invalidov v kulturne dejavnosti in sodelovanje na področju dostopnosti do kulturnih dobrin na enakopravni podlagi so poročali iz MK in NSIOS. Poročali so o programih, dogodkih in publikacijah, ki so jih izvedli oziroma izdali v letu 2013. Opozorili pa so tudi na grajene in druge ovire, ki onemogočajo kulturno udejstvovanje predvsem starejših invalidov.

¹⁰⁰ API 2014–2021.

9. CILJ: invalidom zagotavljati sodelovanje pri športnih in rekreativnih dejavnostih

Ukrepi:

- 9.1 uvajanje izobraževanja o posebnostih športa invalidov v izobraževalne programe strokovnih športnih kadrov;
- 9.2 spodbujanje izvajanja nacionalnih panožnih športnih tekmovanj za vse invalide (v okviru šolskega sistema);
- 9.3 zagotavljanje kakovostne športne vzgoje za invalide z vključitvijo znanja v študijske programe in programe nadaljnega izobraževanja ter usposabljanjem strokovnih delavcev v izobraževanju;
- 9.4 nadziranje (novo)gradenj in prenove starejših športnih objektov, da bi jih lahko uporabljali invalidi, ki se ukvarjajo s športom, in invalidi, ki športne prireditve obiskujejo kot gledalci (dostopnost, sanitarije, oznake, informacije in komunikacija);
- 9.5 statusno/pravno izenačevanje športnikov in športnikov invalidov (kategorizacija, bonitete ...);
- 9.6 učenje športnih elementov naj postane sestavni del izobraževanja in rehabilitacije vseh invalidov;
- 9.7 spodbujanje rekreativnih dejavnosti v okviru invalidskih organizacij in drugih društev, primernih vrsti oziroma stopnji invalidnosti in starosti invalida.

Nosilci:

Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez, univerze, Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji, Fundacija za šport, invalidske organizacije.

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS, Zveza Sonček.

Sprejeta zakonodaja

NSIOS poroča o trenutno veljavni zakonodaji, ki se nanaša na vsebino tega cilja.¹⁰¹

Zakonodaja v pripravi

NSIOS poroča o zakonodaji v pripravi, ki se nanaša na vsebino tega cilja.¹⁰²

Programi

ZDVIS in vanjo povezanih 15 društev so v letu 2013 vse aktivnosti v okviru posebnega socialnega programa Šport in rekreacija usmerili k strategiji, ki postavlja učenje športnih elementov v osrednji del izobraževanja in rehabilitacije. V okviru omenjenega socialnega programa so se trudili spodbujati rekreativne dejavnosti, ki so še primerne vrsti oziroma stopnji invalidnosti kot tudi starosti članov invalidov. S športnimi igrami, kot so rekreativno kegljanje in balinanje, vadba s streljanjem z zračnim orožjem na streliščih, športni ribolov, plavanje in vodena telovadba v bazenih, kolesarjenje, smučanje in sankanje, pikado in šah, pohodništvo in gornišstvo, so v ZDVIS dosegli krepitev življenjske moči in samopodobe svojih članov (NSIOS, ukrepi 9.3, 9.6, 9.7).

Člani Združenja MS so v letu 2013 sodelovali na številnih tekmovanjih ter kljub napredovanju bolezni in gibalni oviranosti dosegli neprecenljive rezultate (NSIOS, ukrepi 9.3, 9.6, 9.7).

¹⁰¹ Ustava Republike Slovenije, Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirni protokol h Konvenciji o pravicah invalidov, Zakon o izenačevanju možnosti invalidov, Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja, Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020.

¹⁰² API 2014–2021.

Dogodki

ZDVIS je v letu 2013 izvedel številne športne aktivnosti, ki so spodbujale vojne invalide k aktivnejši rekreaciji in tudi k športnemu duhu. Konkretno aktivnosti, ki jih je izvedel ZDVIS v okviru programa, so (NSIOS, ukrepa 9.6, 9.7):

- izvedba športnih iger (panoge: šah, balinanje, kegljanje, streljanje, pikado);
- izvedba rekreativnih tekmovanj za udeležbo na državnih tekmovanjih, ki jih organizira Zveza za šport invalidov Slovenije (v nadaljevanju: ZŠIS);
- POK (panoge: šah, balinanje, kegljanje, streljanje, pikado in lov rib s plovcem);
- udeležba vojnih invalidov, ki so dosegli normo na rekreativnih tekmovanjih in na državnih prvenstvih ZŠIS (v panogah balinanje, šah posamezno in šah ekipno, ribolov in pikado).

Ob mednarodnem dnevu invalidov, 3. decembra 2013, je na ljubljanskem kopališču Tivoli potekal plavalni dvoboj med predsednikom države Borutom Pahorjem ter svetovnim invalidskim rekorderjem na 50 m delfin in svetovnim prvakom na 100 m prosto Darkom Đurićem. Tekmovanje med njima je nosilo simbolni pečat in brisalo stereotipna in zastarela dojemanja invalidov kot nešportnikov (NSIOS, ukrepa 9.6, 9.7).

Zveza Sonček je bila izvajalka štirih izbirnih tekmovanj za športnike s cerebralno paralizo ter nosilka razvoja dvoranskega balinanja (ukrepa 9.6, 9.7).

Kvantitativni podatki

NSIOS je podobno kot vsako leto tudi v letu 2013 organiziral športne igre vojnih invalidov Slovenije (do zdaj jih je organiziral 12). Nagradi invalid športnik leta sta dobila Jana Führer in Darko Đurić (ukrepa 9.2, 9.7).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS si je tudi v letu 2013 prizadeval vključiti čim več invalidov v športne dejavnosti, saj se zaveda, da so gibanje, igra in športne dejavnosti za invalide ključnega pomena. Poleg dejstva, da se s športom krepijo življenjska moč, samopodoba in socialna vključenost, je šport tudi sredstvo za rehabilitacijo. Seveda pa pričakujejo večjo državno podporo pri spodbujanju izvajanja nacionalnih panožnih športnih tekmovanj za vse invalide in zagotavljanju kakovostne športne vzgoje za invalide.

Uresničevanje devetega cilja

NSIOS in Zveza Sonček poročata o programih in dogodkih, ki sta jih organizirala na lokalni in nacionalni ravni. NSIOS pričakuje večjo državno podporo pri spodbujanju izvajanja nacionalnih panožnih športnih tekmovanj za vse invalide ter zagotavljanju kakovostne športne vzgoje za invalide.

10. CILJ: invalidom zagotavljati enakopravno udeležbo v verskem in duhovnem življenju

Ukrepa:

- 10.1 omogočanje trajne duhovne oskrbe invalidom, ki to želijo, posebej tistim, ki so negibljivi v trajni negovalni oskrbi v domačem oziroma drugem okolju in domovih za starejše občane, s pomočjo obiskov verskega delavca ali drugega duhovnega vodje registrirane verske skupnosti po lastni izbiri;
- 10.2 predvidevanje posebnega financiranja izdajanja verske in duhovne literature za komunikacijsko in senzorno ovirane na podlagi proračunskih razpisov.

Nosilci:

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za kulturo, verske skupnosti, izvajalci kulturnih dejavnosti.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MK, IRSSV.

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

IRSSV poroča, da verske skupnosti niso dolžne poročati Uradu za verske skupnosti o svojih aktivnostih v okviru zagotavljanja enakopravne udeležbe v verskem in duhovnem življenju, saj za to ni nobene zakonske podlage (ukrepa 10.1, 10.2).

MK opozarja, da so verske skupnosti v skladu s 7. členom Ustave RS ločene od države in svobodne v svojem delovanju. Invalidi se v verske skupnosti vključujejo po svoji prosti presoji, verske skupnosti pa jih – ravno zaradi tega, kar so – duhovno oskrbijo tako, kot se jim zdi najprimerneje oziroma najboljše znajo. Akcijski program se zaradi ustavno določene avtonomije verskih skupnosti ne more nanašati na verske skupnosti (ukrepa 10.1, 10.2).

Uresničevanje desetega cilja

O duhovnem življenju invalidov se podatki ne zbirajo, nosilci ukrepov o njih ne poročajo. MK opozarja na ustavno določeno avtonomijo verskih skupnosti, zato se po njihovem mnenju akcijski program ne bi smel nanašati na verske skupnosti.

11. CILJ: krepitev delovanja invalidskih organizacij

Ukrepi:

- 11.1 razvijanje vloge invalidskih organizacij s pomočjo trajnega, stabilnega, zadostnega in neodvisnega financiranja prek Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij;
- 11.2 zagotavljanje sofinanciranja delovanja nacionalnega sveta invalidskih organizacij po vzoru financiranja Evropskega invalidskega foruma;
- 11.3 izpopolnjevanje meril za trajno zagotavljanje financiranja invalidskih organizacij.

Nosilci:

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za javno upravo, invalidske organizacije, Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji.

Poročevalci nevladnih organizacij:

Zveza Sonček.

Sprejeta zakonodaja

NSIOS poroča o sprejetju Zakona o davku od sreč¹⁰³ (v nadaljevanju: ZDavS) in o trenutno veljavni zakonodaji, ki se nanaša na vsebino tega cilja.¹⁰⁴

Zakonodaja v pripravi

NSIOS poroča o zakonodaji v pripravi, ki se nanaša na vsebino tega cilja.¹⁰⁵

Programi

Zveza Sonček je organizirala usposabljanja vodstev društev, vključenih v zvezo za čim učinkovitejše delovanje pri uresničevanju poslanstev društev in zveze (ukrep 11.1).

Raziskovalna dejavnost

NSIOS poroča, da je analiza Loterije Slovenije pokazala kar 42 % padec prilivov, če bi prišlo do spremembe Zakona o igrah na srečo in sprejetja člena, ki bi omejeval in zaviral poslovanje Loterije Slovenije (omejitev oglaševanja, prepoved pojavljanja v bližini šol in drugih izobraževalnih ustanov). Takšno omejevanje bi v praksi pomenilo, da bi velika večina poslovalnic, kjer se vplačuje igre na srečo, prenehala s poslovanjem. Posledično bi to vodilo k upadu prihodkov Loterije Slovenije in sprožitvi verižne reakcije že tako nezadostnega obsega sredstev za invalidske in humanitarne organizacije (ukrep 11.1).

Dogodki

NSIOS je v začetku leta 2013 gostil korejske predstavnike invalidske organizacije. Tuje goste so zanimale predvsem slovenske izkušnje pri vzpostavljanju invalidskih organizacij, krovne nacionalne zveze in invalidskih podjetij v lasti invalidskih organizacij ter možnosti prenosa dobrih praks. Izrazili so svoje občudovanje nad urejenostjo sistema invalidskega varstva v Sloveniji ter stopnjo razvoja zagovorništva in zaščite pravic invalidov. Gospod Kim Mun Chol je gostiteljem predstavil svoje izkušnje s paraolimpijskih iger v Londonu 2012, kjer je bil vodja delegacije, in nakazal pripravljenost svoje države, da v bližnji prihodnosti ratificira konvencijo ZN o pravicah invalidov. Predstavniki invalidov iz obeh držav so si bili enotni, da so pravice invalidov univerzalno civilizacijsko načelo in da invalidi ne smejo biti žrtve političnih nesoglasij (ukrep 11.1).

¹⁰³ Uradni list RS, št. 63/13.

¹⁰⁴ Ustava RS, API 2007–2013, Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirni protokol h Konvenciji o pravicah invalidov, Zakon o izenačevanju možnosti invalidov, Zakon o invalidskih organizacijah, Pravilnik o merilih in pogojih za uporabo sredstev fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji, Zakon o davku od srečk, Zakon o spremembi Zakona o lastninskem preoblikovanju Loterije Slovenije, Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020.

¹⁰⁵ API 2014–2021.

Kvantitativni podatki

NSIOS poroča, da ima 22 članic (ukrep 11.1).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS navaja, da so v letu 2013 žal preveč časa namenili dokazovanju svojih prednosti in pomenu. V tem letu so bili deležni raznih napadov in udarcev državne institucije, določenega društva kot tudi senzacionalističnih člankov. V javnosti se je ustvarila napačna podoba razdeljenosti slovenskega invalidskega gibanja, kar pa seveda ni res. NSIOS združuje 22 nacionalnih invalidskih organizacij, 17 od teh jih ima status reprezentativnosti za določeno skupino invalidov, vključene invalidske organizacije pa zastopajo interese okoli 98,5 % vseh organiziranih slovenskih invalidov in delujejo v več kot 220 lokalnih društvih po vsej Sloveniji. Poudarjajo, da slovensko invalidsko gibanje ni nikakršna umetna tvorba ali ideološki konstrukt, ampak se znotraj gibanja udeležujejo realni naporji za konstruktiven in solidarnosten razvoj tako posameznih invalidskih organizacij kot celotnega gibanja.

V skladu z leta 2008 sprejeto in ratificirano Konvencijo o pravicah invalidov¹⁰⁶ (v nadaljevanju: KPI) in glede na realno stanje v naši državi NSIOS od države upravičeno pričakuje, da v celotni družbi spodbuja pozitivno doživetje invalidov na vseh področjih. Ker so skorajda vse novice o invalidih praktično zreducirane na negativna sporočila, se ustvarja povsem napačna predstava, in sicer da slovensko invalidsko gibanje na škodo večine obvladuje manjša skupina invalidov. Med splošnimi obveznostmi, ki jih KPI nalaga državam pogodbenicam, je podpora vsem organom v medijih, da ustvarjajo podobo o invalidih skladno z namenom KPI (8. člen, točka c). Glede na to, da je Slovenija konvencijo ratificirala že leta 2008, bi od države na tem področju pričakovali več podpore (ukrep 11.1).

V NSIOS se strinjajo, da je sistem stabilnega javnega financiranja invalidskih in humanitarnih organizacij prek FIHO izredno učinkovit, kar se kaže tudi v visoki stopnji zadovoljstva uporabnikov. Vendar zakonodaja oziroma njene spremembe v zadnjem letu niso bistveno prispevale k ohranjanju te stabilnosti, ravno nasprotno, posegi z novimi davki stabilnost krhajo in žal ne prispevajo k uresničevanju ukrepa 11.1 (razvijanje vloge invalidskih organizacij s pomočjo trajnega, stabilnega, zadostnega in neodvisnega financiranja prek FIHO) in ukrepa 11.3 (izpopolnjevanje meril za trajno zagotavljanje financiranja invalidskih organizacij).

NSIOS je v javni obravnavi ZDavS ocenil, da bo zaradi novega davka od srečk bistveno okrnjeno izvajanje posebnih socialnih in drugih programov, ki so namenjeni invalidom in drugim ranljivim skupinam v Sloveniji. Menijo, da zakon prinaša nepopravljivo škodo najranljivejšim državljanom RS. Ocenili so, da bo davek bistveno zmanjšal prodajo srečk, kar zmanjšuje prihodek koncesij od iger na srečo. Prav iz teh sredstev se v glavnem financirata FIHO in Fundacija za šport (v : FŠO). Obe fundaciji prek invalidskih in humanitarnih organizacij dopolnjujeta ali izboljšujeta kakovost življenja invalidov z izvajanjem posebnih socialnih programov v tistem delu, kjer država v zadostni meri ne poskrbi zanje. Izpad prihodka fundacij in posledično financiranja posebnih socialnih programov bi bil za slovenske invalide v tem trenutku lahko katastrofalen. V letu 2013 je bil evidenten upad sredstev FIHO, zaradi česar so bila načrtovana sredstva za invalidske organizacije zmanjšana za dobrih 15 %. Med drugim so v Loteriji Slovenije za pomemben dejavnik zmanjšanja sredstev FIHO poleg povečane stopnje davka na dodano vrednost in splošne krize kupne moči ocenili prav davek od srečk, kar potrjuje predhodne domneve NSIOS.

¹⁰⁶ http://www.mdds.gov.si/fileadmin/mdds.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/konvencija_o_pravicah_invalidov.pdf.

Uresničevanje enajstega cilja

Invalidske organizacije igrajo pomembno vlogo pri neodvisnem življenju invalidov predvsem z zagotavljanjem socialnovarstvenih programov za invalide, katerih financiranje je skoraj v celoti odvisno od javnih sredstev. NSIOS opozarja na medijska poročanja o invalidih, ki so se v zadnjem času praktično zreducirala na negativna sporočila. Ob tem od države pričakuje, da skladno s KPI v celotni družbi spodbuja pozitivno dojemanje invalidov na vseh področjih.

12. CILJ: odkrivanje in preprečevanje nasilja ter diskriminacije nad invalidi

Ukrepi:

- 12.1 ozaveščanje invalidov o njihovih pravicah in možnostih ukrepanja ob morebitnih zlorabah in nasilju;
- 12.2 opozarjanje javnosti na nasilje in zlorabe (posebej nasilje nad invalidnimi otroki, invalidnimi ženskami in starimi invalidi);
- 12.3 zagotavljanje izobraževanja za strokovne delavce o prepoznavanju zlorab, preprečevanju nasilja in ukrepanju;
- 12.4 zagotavljanje prostorskih in drugih delovnih razmer za izvajalce programov na področju odkrivanja, razreševanja in preprečevanja nasilja nad invalidi;
- 12.5 zagotavljanje enakega dostopa do namestitve v varen prostor (tudi v varne hiše) in ustrezne strokovne pomoči invalidom žrtvam nasilja;
- 12.6 povečanje vključevanja invalidnih žensk v odločanje v skupnosti, invalidskih organizacijah, delovnem okolju ipd.;
- 12.7 zagotavljanje spodbujanja izobraževanja invalidnih žensk;
- 12.8 zagotavljanje izobraževanja in usposabljanja o pravicah in potrebah invalidnih žensk v družinah;
- 12.9 oblikovanje storitev za pomoč in spodbujanje ukrepov za samopomoč invalidom, še zlasti invalidnim ženskam;
- 12.10 zagotavljanje prepovedi zdravstvenih ali znanstvenih poskusov na invalidih brez njihove prostovoljne in zavestne privolitve;
- 12.11 izdajanje informativnih priročnikov o odkrivanju in preprečevanju nasilja nad invalidi v obliki, prilagojeni za invalide (za slepe in slabovidne, osebe z motnjami v duševnem razvoju ipd.).

Nosilci:

Varuh človekovih pravic, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za notranje zadeve oziroma Policija kot organ v njegovi sestavi, Urad vlade za enake možnosti, centri za socialno delo, lokalna skupnost, Inštitut za kriminologijo, nevladne organizacije, ki se ukvarjajo s problematiko nasilja, Fakulteta za socialno delo, Pedagoška fakulteta, invalidske in humanitarne organizacije.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MK.

Programi

MK poroča, da so javni zavodi s področja uprizoritvene umetnosti v svojih poročilih poročali tudi o uresničevanju 12. cilja Akcijskega programa za invalide 2007–2013, in sicer predvsem na ravni notranje organizacije dela in zagotavljanja spoštovanja pravic vseh zaposlenih v javnem zavodu. Večina zavodov v svoje notranje interne akte ob prepovedi diskriminacije, spolnega in drugega nadlegovanja ter trpinčenja na delovnem mestu še posebej izpostavlja tudi prepoved manj ugodnega obravnavanja osebe v primerjavi z drugimi osebami zaradi njene osebne okoliščine, kot je na primer zdravstveno stanje ali invalidnost. V izvajanje teh določil se aktivno vključujejo tudi sindikati (ukrepi 12.1, 12.2, 12.4).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS.

Sprejeta zakonodaja

NSIOS poroča o trenutno veljavni zakonodaji, ki se nanaša na vsebino tega cilja.¹⁰⁷

Zakonodaja v pripravi

NSIOS poroča o zakonodaji v pripravi, ki se nanaša na vsebino tega cilja.¹⁰⁸

Programi

Na javnem razpisu FIHO za leto 2013 je bil izbran posebni socialni program Nasilje nad invalidnimi osebami, ki vsebuje pet podprogramov (Hiša zaupanja za začasno varno namestitev, Informiranje in ozaveščanje, Psihično in fizično razbremenjevanje žensk z izkušnjo nasilja, Spremljanje življenjskih razmer žensk z dolgotrajnim preživljanjem nasilja ter Raziskovanje in razvoj). Program koordinira društvo Vizija. Izvajanje celotnega programa omogoča invalidnim ženskam z izkušnjo nasilja v družini možnost za umik iz ogroženega okolja, začasno krizno namestitev v varnem stanovanju ter oskrbo in pomoč pri telesnem, psihičnem in socialnem okrevanju. Program uresničuje pravice invalidnih oseb do zaščite in varnosti pred življenjsko ogroženostjo, hkrati pa ozavešča, informira in izobražuje ter usposablja žrtve nasilja za pridobivanje veščin za zoperstavljanje nasilju. S pomočjo programa se omogoča zbiranje podatkov o razsežnosti nasilja nad invalidi obeh spolov. Program uresničuje tudi pravico žrtve do osebne odločitve, katero od ponujenih pomoči in storitev iz programa bo sprejela, vključno do osebne odločitve za umik v varen prostor. Program ima dodano vrednost prav zaradi upoštevanja visokega dejavnika tveganja zaradi gibalnih omejitev in drugih posledic invalidnosti (slepota, gluhost, bolezenska stanja), zaradi katerih so žrtve še bolj ranljive (NSIOS, ukrepi 12.3, 12.4, 12.5, 12.7, 12.8, 12.9, 12.11).

Raziskovalna dejavnost

Društvo Vizija je v letu 2013 začelo s sodelovanjem pri raziskavi dr. Darje Zaviršek z naslovom Nasilje nad ženskami z gibalnimi, senzornimi in intelektualnimi ovirami: patologizirana resničnost (NSIOS, ukrepa 12.1, 12.2).

Dogodki

Društvo Vizija se je ob letošnjih mednarodnih dnevih boja proti nasilju nad ženskami močno angažiralo in za zainteresirane organiziralo predavanje strokovnjakinj iz Društva SOS telefon ter predstavilo študentom Fakultete za socialno delo varno stanovanje Hiša zaupanja. Društvo je koordiniralo dve predavanji in strokovne posvete o nasilju nad invalidnimi osebami. Sestanka odbora društva Vizija s temo Nasilje nad invalidi se je udeležila tudi predstavnica Združenja MS z namenom aktivne vključitve Združenja MS v vse dejavnosti preprečevanje vseh vrst in oblik zlorab invalidnih oseb (ukrepi 12.1, 12.2, 12.3, 12.4, 12.5, 12.6, 12.7, 12.8, 12.9, 12.11).

Kvantitativni podatki

Društvo Vizija poroča, da so imeli 184 sodelujočih oseb v programu Nasilje nad invalidnimi osebami. Organizirali so tri usposabljanja za prostovoljce za delo z invalidnimi žrtvami nasilja in pri tem usposobili 18 prostovoljcev. Izvedli so javno predavanje in strokovni posvet o nasilju nad invalidnimi osebami, ki se ga je udeležilo 48 udeležencev. V okviru programa so dvema osebama nudili individualno pomoč in namestitev v varno stanovanje. V programu spremljajo življenjske razmere uporabnikov v bivalnem okolju in v okviru tega so 14 osebam nudili pomoč, podporo na daljavo (ukrepi 12.1, 12.2, 12.3, 12.4, 12.5, 12.6, 12.7, 12.8, 12.9, 12.11).

¹⁰⁷ Ustava Republike Slovenije, Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirni protokol h Konvenciji o pravicah invalidov, Zakon o izenačevanju možnosti invalidov, Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja, Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020.

¹⁰⁸ API 2014–2021.

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS opozarja, da je v slovenski družbi nasilje nad invalidi še vedno tabu tema. Praksa kaže, da se na področju nasilja nad ženskami največkrat odrine na rob prav delo z invalidnimi ženskami. Problematika je zaradi njihovih posebnih potreb še bolj kompleksna in kot taka potrebna posebne obravnave, ki pa se žal ne zgodi. Tudi varne hiše z izjemo zatočišča Društva SOS telefon niso prilagojene za bivanje uporabnic vozičkov in zato ne omogočajo enakih možnosti za varno namestitev gibalno oviranim ženskam z izkušnjo nasilja v družini. Trdijo, da invalidne ženske z izkušnjo nasilja doživljajo družbeno diskriminacijo, saj gre za več kot dvakratni zamik v primerjavi s podporo neinvalidnim žrtvam nasilja v družini. Društvo Vizija je v okviru realizacije tekočih nalog in vsebin podprograma Raziskovanje in razvoj tudi v letu 2013 ugotovilo, da centri za socialno delo in policijske postaje ne vodijo posebnih evidenc o obravnavah nasilja nad invalidnimi osebami, invalidske organizacije pa imajo pri izvajanju programov premalo možnosti za zbiranje podatkov za objektivno presojo o pojavih nasilja nad invalidnimi osebami. Dejstvo je, da se le malo invalidnih žensk odloči za odhod v varno zavetje. Razlogov za vztrajanje v nasilnem okolju je več (ekonomska, bivalna in fizična odvisnost od povzročitelja, skrb za druge člane družine ...) (ukrepi 12.1, 12.2, 12.3, 12.4, 12.5, 12.6, 12.7, 12.8, 12.9, 12.11).

Uresničevanje dvanajstega cilja

Na področju preprečevanja nasilja nad invalidi je odgovornost v večji meri prenesena na invalidske organizacije, tako v funkciji ozaveščanja kot tudi nudenja ustrezne pomoči žrtvam nasilja. Problematično je predvsem področje nasilja nad invalidnimi ženskami, ki so potrebne posebne obravnave. Varne hiše zaradi grajenih in komunikacijskih ovir večinoma niso dostopne invalidnim ženskam, žrtvam nasilja.

13. CILJ: staranje z invalidnostjo

Ukrepi:

- 13.1 spodbujanje in izvajanje učinkovitih ter razumljivih akcij za ozaveščanje o problematiki staranja in spodbujanje spoštovanja pravic in dostojanstva starejših invalidov;
- 13.2 spodbujanje boja proti stereotipom in predsodkom ter škodljivimi ravnanjem v zvezi s starostjo in invalidnostjo;
- 13.3 spodbujanje spoznavanja medgeneracijskih oblik sodelovanja;
- 13.4 spodbujanje izobraževalnih programov za ozaveščanje o potrebah starejših in/ali invalidov;
- 13.5 povečevanje števila in vrst izobraževalnih tem s področja staranja in invalidnosti v vseh javnih in zasebnih visokošolskih zavodih, posebej pa tistih, ki izobražujejo za poklice s področja zdravstva in socialnega varstva;
- 13.6 gradnja primernih bivalnih prostorov za starejše in starajoče se invalide;
- 13.7 načrtovati prostore v varnih hišah in v domovih za starejše, ki so lokacijsko blizu mestnemu okolju;
- 13.8 organiziranje posebnih prevozov za starejše in starajoče se invalide;
- 13.9 urediti strokovno pomoč na centrih za socialno delo za starejše in starajoče se invalide (poseben koordinator);
- 13.10 organiziranje socialne mreže za pomoč starejšim in starajočim se invalidom (nasilje, revščina, brezdomstvo);
- 13.11 starejšim in starajočim se invalidom omogočiti spremljevalca in zagovornika na lokalnem nivoju, ki bi bil v pomoč pri urejanju različnih zadev in pri preprečevanju in ukrepanju v primeru nasilja in zlorab;
- 13.12 treba je nuditi dodatno izobraževanje za strokovno osebje v domovih za starejše, rehabilitacijskih centrih in drugih zavodih;
- 13.13 financiranje in vzpostavitev služb, katerih namen je skrb za osebe v njihovem naravnem okolju (npr. možnost ugodnejših posojil za montažo dvigal, zamenjava stanovanja, promocija pripomočkov in storitev, ki upoštevajo življenjsko okolje oseb, in ne tistih, ki vodijo k bivanju v ustanovi);
- 13.14 spodbujanje prostovoljstva in javnih del za pomoč starejšim in starajočim se invalidom;
- 13.15 zagotavljanje pravnega varstva starejšim, ki postanejo invalidi;
- 13.16 zagotoviti cenovno dostopne zdravstvene storitve in programe ter kakovostno oskrbo za starejše in starajoče se invalide;
- 13.17 zagotoviti ustrezno timsko ciljno rehabilitacijo, do katere morajo imeti vsi enake možnosti dostopa, ne glede na prebivališče in socialni položaj posameznika, ki potrebuje rehabilitacijo;
- 13.18 zagotoviti zdravstvene storitve, ki jih zaradi starostnih težav in invalidnosti najpogosteje potrebujejo;
- 13.19 sprejemanje ukrepov za zagotavljanje socialnega varstva za starejše in starajoče se invalide;
- 13.20 uvajanje programov za zmanjševanje revščine za starejše in starajoče se invalide;
- 13.21 spodbujanje delovanja organizacij, ki zastopajo starejše in starajoče se invalide, na mednarodni, državni, regionalni in lokalni ravni;
- 13.22 zbiranje ustreznih informacij, vključno s statističnimi in raziskovalnimi podatki, za analizo starostno-invalidskega varstva, ki bo podlaga za nadaljnje ustvarjanje ukrepov s tega področja;
- 13.23 zagotavljanje dostopnosti starejšim in starajočim se invalidom do kulturnih ustanov in prostorov, v katerih se odvijajo kulturne prireditve, ter s tem spodbujanje vključevanja starejših in starajočih se invalidov v kulturno življenje in delo na področju kulture;
- 13.24 sprejemanje in spodbujanje ustreznih ukrepov na ravni pristojnega zakonodajalca, katerih namen je zlasti, da se jamči starejšim osebam, ki živijo v ustanovah, ustrezna pomoč, pri tem pa se spoštuje njihovo zasebnost ter sodelovanje pri odločitvah, ki se nanašajo na življenjske razmere v ustanovi;
- 13.25 v okoljih, kjer bivajo, zagotoviti ustrezno prilagojene programe športne vadbe za starostnike ter starejše in starajoče se invalide.

Nosilci:

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za gospodarstvo, Ministrstvo za okolje in prostor, Policija, Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča, Svet za solidarnostno sožitje generacij in kakovostno staranje prebivalstva, reprezentativne invalidske organizacije in Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije, Zveza društev upokojencev Slovenije in društva upokojencev v občinah, humanitarne organizacije (Rdeči križ, Karitas, društva bolnikov) in univerze.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MK.

Sprejeta zakonodaja

MK poroča, da je v novem ReNPK14-17 starejšim osebam, vključno s starejšimi in starajočimi se invalidi, v celoti namenjen 3. cilj s področja kulturno-umetnostne vzgoje z naslovom Izvajanje KUV kot vseživljenjske dimenzije, s poudarkom na pripravi programov, ki vključujejo starejše oziroma katerih nosilci so starejši (organizacije za starejše v sodelovanju s kulturnimi ustanovami) ter skrbijo za medgeneracijsko povezovanje na različnih področjih kulture (ukrepa 13.1 , 13.23)¹⁰⁹.

V novem ReNPK14-17 je v okviru javnega interesa na področju samozaposlenih v kulturi navedeno, da je treba posebno skrb nameniti tudi starejšim ustvarjalcem z ohranitvijo podeljevanja republiških priznavalnin na področju kulture kot priznanja ustvarjalcu za življenjsko delo in dosežke na področju umetnosti in kulture z namenom spodbujanja nadaljnjega aktivnega vključevanja v razne oblike ustvarjanja in kulturnega udejstvovanja. Med starejše samostojne ustvarjalce na področju umetnosti in kulture pa spadajo tudi samozaposleni umetniki invalidi (MK, ukrep 13.23)¹¹⁰.

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

V SKRČP poudarjajo, da je velika večina javnih razpisov MK in evropskih javnih razpisov, ki jih izvaja MK, namenjenih tako invalidom kot neinvalidom, in to ne glede na spol, izobrazbo, starost, vrsto in stopnjo invalidnosti ali katero koli drugo osebno okoliščino. MK ne izvaja nobenih javnih razpisov in ne sofinancira nobenih kulturnih projektov, ki bi bili posebej oziroma izključno namenjeni starejšim in starajočim se invalidom (MK, ukrep 13.23)¹¹¹.

¹⁰⁹ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepe 4.1, 4.4 in 4.16.

¹¹⁰ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepe 8.1, 8.2, 8.7 in 8.8.

¹¹¹ MK navaja, da se omenjene dejavnosti nanašajo tudi na ukrepa 8.1 in 8.2.

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS.

Sprejeta zakonodaja

NSIOS poroča o trenutno veljavni zakonodaji, ki se nanaša na vsebino tega cilja.¹¹²

Zakonodaja v pripravi

NSIOS poroča o zakonodaji v pripravi, ki se nanaša na vsebino tega cilja.¹¹³

Programi

ZDVIS navaja, da je polovica njihovih članov vojaških vojnih invalidov iz NOB, kar pomeni, da so visoke starosti (v povprečju nad 80 let). Vojaški mirnodobni in vojaški vojni invalidi iz leta 1991 pa so v povprečju starejši od 60 let. V okviru posebnega socialnega programa Odpravljanje ovir v fizičnem in socialnem okolju in oskrba vojnih invalidov s tehničnimi pripomočki (nosilec programa je ZDVIS) se ugotavljajo potrebe vojnih invalidov in iskanje ustreznih rešitev. Vrednost omenjenega posebnega socialnega programa je prav v vzpostavljanju socialnih stikov z namenom ugotavljanja razmer, v katerih živi vojni invalid, ter v zagotavljanju neposredne laične ali strokovne zdravstvene/socialne pomoči na domu. Program obenem zagotavlja, da pomoči potrebni niso prepuščeni sami sebi in da ostareli vojni invalidi čim dlje ostanejo v domačem okolju in se tako izognejo osamljenosti. Program je v večji meri usmerjen v izvajanje ukrepov cilja o staranju z invalidnostjo (NSIOS, ukrepi 13.3, 13.4, 13.8, 13.10, 13.14).

Dogodki

V društvih vojnih invalidov Slovenije je bilo izvedenih več posvetovanj in usposabljanj o ozaveščanju o problematiki staranja in starajočih se invalidov. ZDVIS je izvedla predavanje o demenci (NSIOS, ukrepi 13.1, 13.2, 13.3, 13.4).

Aktivnosti ZDVIS so vselej usmerjene v vključevanje vojnih invalidov v družbeno in kulturno življenje. Prav zaradi njihove starosti je toliko pomembnejša njihova vključenost v programe in aktivnosti društev. Naloga društev je, da so srečanja prilagojena zmožnostim vojnim invalidom, pri čemer se upoštevajo starost, invalidnost, (ne)pokretnost, bivalno okolje oziroma oddaljenost od centrov kulturnega in družbenega življenja ter socialna izolacija (NSIOS, ukrep 13.23).

ZDVIS poroča, da poleg kulturnega vpenjanja skrbijo tudi za dobro počutje svojih članov. Organizirajo športno rekreacijo za ohranjanje in krepitev zdravja. V program so vključene predvsem lažje in manj zahtevne rekreativne panoge, kar je primerno za uporabnike – vojne invalide, ki so visoke starosti (NSIOS, ukrep 13.25).

¹¹² Ustava RS, Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja, Zakon o izenačevanju možnosti invalidov, Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb, Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirnega protokola h Konvenciji o pravicah invalidov, Zakon o duševnem zdravju, Zakon o socialnovarstvenih prejemkih, Zakon o spremembah in dopolnitvi Zakona o socialnovarstvenih prejemkih, Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev, Zakon o pacientovih pravicah, Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, Zakon o medicinskih pripomočkih, Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, Zakon za uravnoteženje javnih financ, Zakon o nalogah in pooblastilih policije, Zakon o preprečevanju nasilja v družini, Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini, Pravilnik o sodelovanju policije z drugimi organi pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini, Ukrep poenotenja sistema državnih podpor in olajšav, namenjenih storitvam in denarnim prejemkom za pokrivanje dodatnih stroškov zaradi invalidnosti, Sklep o spremembah in dopolnitvah šifranta, medicinskih kriterijev in cenovnih standardov medicinskih pripomočkov, ki se predpisujejo na naročilnico v breme obveznega zdravstvenega zavarovanja, Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020, Resolucije o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2008–2013, Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009–2014, Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja, Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, Pravila obveznega zdravstvenega zavarovanja.

¹¹³ API 2014–2021.

Kvantitativni podatki

Poverjeniki Združenja MS so bili v vseh domovih, kjer so zaradi napredovanja bolezni in starosti trajno nameščeni njihovi člani, v pogostem stiku s strokovno službo in člani. Na ta način so svoje člane lahko obveščali o vseh aktivnostih Združenja MS ter jim pomagali tudi pri vključevanju v programe. V letu 2013 je bilo v domove trajno nastanjenih 119 članov Združenja MS (NSIOS, ukrep 13.4).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Ukinitev pravice vojnih invalidov do zdravljenja v naravnih in klimatskih zdraviliščih (ZUJF) je po mnenju NSIOS nedopustna, saj gre za temeljno pravico do zdravja kot eno najpomembnejših pravic vsakega človeka. Ker so člani društev vojnih invalidov v glavnem starejši – povprečna starost je nad 70 let – in je tako njihovo zdravstveno stanje vedno bolj ogroženo, je ohranjanje zdravja tudi s pomočjo klimatskega zdravljenja bistvenega pomena. Poleg tega gre za majhno število ljudi, zato je popolnoma nesprejemljivo, da država prav tu varčuje (ukrepa 13.16, 13.18).

Uresničevanje trinajstega cilja

Zaradi staranja celotne populacije je treba upoštevati, da bo vse večje število starejših izpostavljenih invalidnosti kot posledici staranja. Za to skupino ljudi bi bilo treba poskrbeti z dodatnimi socialnovarstvenimi programi in medicinsko podporo.

Raziskave in objave, ki se nanašajo na več različnih ciljev API oziroma na vse cilje

SURS sicer sam ne sodeluje neposredno pri uresničevanju posameznih ciljev oziroma ukrepov, določenih v Akcijskem programu za invalide 2007–2013, pač pa različnim nosilcem teh nalog omogoča, da imajo na voljo potrebne informacije in podatke pri vrednotenju narejenega v smeri uresničevanja zastavljenih ciljev v programu.

SURS je v letu 2013, tako kot prejšnja leta, izvedel nekatera statistična raziskovanja, ki so bila vsebinsko bolj ali manj povezana z invalidi oziroma invalidnostjo. Tako je zbral podatke o uživalcih pravic iz pokojninskega in invalidskega naslova, podatke o invalidskih podjetjih oziroma delovnih invalidih, podatke o varovancih v VDC, podatke o oskrbovancih v posebnih socialnovarstvenih zavodih idr. Podatke je zbral na osnovi lastnih raziskovanj ali pa jih je pridobil od nosilcev uradnih evidenc. Vsi podatki so bili objavljeni v različnih publikacijah. Sicer pa imajo vsa raziskovanja, ki jih izvaja SURS oziroma zanj pridobi podatke od drugih nosilcev uradnih evidenc, zakonsko osnovo v Letnem programu statističnih raziskovanj – LPSR¹¹⁴, ki je vsako leto ažuriran in objavljen v Uradnem listu.

SURS redno objavlja rezultate vseh svojih raziskovanj elektronsko, s podanim kratkim komentarjem (t. i. prva objava), medtem ko so podrobni podatki uporabnikom na voljo v spletni podatkovni bazi (t. i. podatkovni portal SI-STAT). Podatke, povezane s področjem invalidnosti, se večinoma objavlja znotraj tematskega področja Demografsko in socialno področje znotraj področij socialna zaščita, trg dela, zdravje in izobraževanje. SURS izdaja tudi posebne publikacije (brošure), ki podrobno prikazujejo oziroma razčlenjujejo določene (aktualne) pojave, probleme ipd. (leta 2007 je izšla tovrstna publikacija, namenjena invalidom in drugim osebam s posebnimi potrebami).

Rezultati vseh raziskovanj so dostopni na naslednji povezavi:

<http://www.stat.si> (različne publikacije po področjih),

<http://www.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp> (podatkovni portal SI-STAT).

V nadaljevanju so navedene vse objave (različne vrste publikacij, tiskane ali elektronske – podatkovni portal SI-STAT), ki vključujejo podatke s področja invalidov oziroma invalidnosti:

- Statistični letopis 2013: http://www.stat.si/publikacije/pub_letopis_prva.asp: poglavja 6 (Izobraževanje), 9 (Zdravstvo) in 10 (Socialna zaščita);
- Slovenija v številkah 2013: http://www.stat.si/publikacije/pub_slovenija.asp: poglavje Socialna zaščita;
- Slovenske občine v številkah 2013: http://www.stat.si/publikacije/pub_obcine2009.asp: poglavje Socialna zaščita;
- Slovenske regije v številkah 2013: http://www.stat.si/publikacije/pub_regije.asp: poglavje Socialna zaščita;
- Statistični portret Slovenije v EU 2013: http://www.stat.si/publikacije/pub_portret.asp: poglavje Socialna zaščita;
- Prva objava in podatkovni portal SI-STAT: gre za prvo kratko objavo podatkov s komentarjem, hkrati ali brez podrobnejše objave podatkov v podatkovnem portalu SI-STAT; Javni socialnovarstveni zavodi, Slovenija, 2012 – končni podatki, 24. september 2013; https://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5763; prva objava in podatkovni portal SI-STAT;
- Zavodi, domovi in druge ustanove za nastanitev otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, Slovenija, 2012 – končni podatki. 7. junij 2013: https://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5528; prva objava;
- Izdatki in viri financiranja programov socialne zaščite, Slovenija, 2011 – končni podatki. 27. november 2013: https://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5911; podatkovni portal SI-STAT;

¹¹⁴ Vsa statistična raziskovanja se izvajajo v skladu z zakonom, ki ureja delovanje državne statistike. Delijo se na redne in razvojne naloge in jih izvajajo v okviru dejavnosti državne statistike Statistični urad Republike Slovenije in pooblašeni izvajalci: Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve, Banka Slovenije, Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Ministrstvo za finance, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije in Zavod za zaposlovanje Republike Slovenije.

- Izdatki in viri financiranja zdravstvenega varstva, Slovenija, 2011. 20. junij 2013: https://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5561); prva objava;
- Invalidska podjetja, Slovenija, 2011 – končni podatki. 20. december 2012: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5204); prva objava.

O raziskavah, ki se nanašajo na več ciljev API, poroča tudi IRSSV. V letu 2013 je sodeloval pri dveh mednarodnih projektih, ki pa nista bila del rednega letnega programa IRSSV za leto 2013. Gre za naslednja projekta:

- Inclusive Vocational Education and Specialised Tailor Made Training (INVESTT), katerega cilj je opremiti poklicne šole z informacijami in veščinami, ki pripomorejo k čim uspešnejši pripravi in podpori vseh dijakov (tudi tistih s posebnimi potrebami) za vstop na trg dela. Projekt je financiran v okviru Programa za vseživljenjsko učenje, ki se izvaja v okviru DG Education & Culture, izvajajo pa ga partnerji iz Avstrije, Nemčije, Belgije, Norveške in Slovenije;
- projekt People with learning disabilities in the Labour Market koordinira neprofitna mednarodna organizacija CEIPES iz Palerma, vanj pa je vključenih 11 partnerjev iz 10 različnih držav (Velika Britanija, Turčija, Nemčija, Bolgarija, Madžarska, Poljska, Italija, Češka, Avstrija in Slovenija). Projekt je financiran v okviru programa Vseživljenjsko učenje (akcija Partnerstva Leonardo da Vinci). Cilj projekta je priprava enotnega modela ocenjevanja veščin ljudi z intelektualno oviranostjo in težavami pri učenju pri prehodu na trg dela, na osnovi katerega se jim lahko priporoči primerno zaposlitev oziroma program usposabljanja.

Zaključki

S tem poročilom zaključujemo redno letno Spremljanje izvajanja API 2007–2013, saj je na osnovi šestletnega spremljanja, usklajevanja in medresorskega poročanja Vlada RS na seji dne 9. januarja 2014 sprejela nov Akcijski program za invalide 2014–2021. Pri pripravi slednjega smo sodelovali predstavniki resornih ministrstev, strokovnih organizacij in nevladnih organizacij.

Ažurno spremljanje akcijskega programa je pomembno z vidika preverjanja doseganja zastavljenih ciljev in ukrepov in predstavlja dobro osnovo za pripravo ustrezne politike invalidskega varstva.

V poročilu je predstavljeno izvajanje posameznih ciljev in ukrepov za zadnje poročevalsko leto 2013, o katerih so poročali v API določeni poročevalci. Posamezna poglavja v poročilu predstavljajo pregled izvajanja dejavnosti po posameznih ciljeh API in glede na vrsto oziroma kategorijo dejavnosti: *sprejeta zakonodaja, zakonodaja v pripravi, programi, raziskovalna dejavnost, dogodki, kvantitativni podatki ter težave, opozorila, komentarji in predlogi*. Na koncu smo dodali še poglavje Raziskave in objave, saj se vsebina tega poglavja nanaša na več različnih ciljev oziroma na vse cilje API 2007–2013.

Kot smo omenili že v preteklih letih, na osnovi poročanja o izvajanju posameznih ciljev API težko podamo uporabne zaključke, saj sta kakovost in obseg¹¹⁵ poročanja zelo različna. Tako o največ izvedenih dejavnostih v letu 2013 poročajo na področju dostopnosti in kulture. Sledijo področja zaposlovanja in šolstva. O najmanj ali nič aktivnostih se poroča s področja verskega in duhovnega življenja ter športa. Naše ugotovitve zato slonijo zgolj na podanih informacijah poročevalcev.

Spreminjanje in sprejemanje zakonodaje na področju invalidskega varstva je edina kategorija, ki jo je mogoče prikazati številčno. V letih od 2007 do 2013 se je sprejelo, dopolnilo ali spremenilo 44 zakonov, 29 pravilnikov, deset uredb, štirje sklepi, ena smernica, osem resolucij, ena strategija in trije akcijski načrti ter en dogovor, akt in eno navodilo, ki posegajo na področje varstva invalidov.

Na osnovi izvedenih aktivnosti v letu 2013 na področju invalidskega varstva povzemamo naslednje sklepe:

1. CILJ: v družbi povečati ozaveščenost o invalidih, njihovem prispevku k razvoju družbe, pravicah, dostojanstvu in potrebah

MZZ je sodelovalo in uresničevalo prvi cilj na mednarodni ravni z udeležbo na razpravah, zasedanjih in s prisostvovanjem pri sprejemu resolucije o pravicah invalidov. Predsednik države, predsednica vlade in predsednik državnega zbora so v okviru mednarodnega dneva invalidov organizirali sprejem za invalide in za invalidske organizacije. Kljub številnim aktivnostim na področju ozaveščanja o invalidih MK opozarja, da bi bilo treba povečati število člankov, oddaj in drugih načinov ozaveščanja širše javnosti o problematiki invalidov.

Največjo vlogo pri ozaveščanju so odigrale nevladne organizacije, ki so prek množičnih medijev seznanjale svoje člane in splošno ter strokovno javnost o novostih in pravicah invalidov. Pri tem opozarjajo na problematiko dostopnosti invalidov do širšega medijskega prostora.

2. CILJ: vsi invalidi imajo pravico, da enakovredno in brez diskriminacije izbirajo, kje in kako bodo živeli, in so polno vključeni v življenje skupnosti ter sodelujejo v njej

Zaradi dolgotrajnega urejanja zakonodaje na področju osebne asistence za omogočanje neodvisnega življenja invalidov prispevajo predvsem programi nevladnih organizacij. Slednje opozarjajo, da je ponudba tovrstnih programov premajhna glede na povpraševanje, problematično pa je tudi financiranje teh programov. Podatki IRSSV kažejo, da se je število socialnovarstvenih programov, namenjenih

¹¹⁵ Poročevalci niso poročali o aktivnostih pri: **1. cilju** – ukrep 5; **3. cilju** – ukrepi 10, 12, 15 in 18; **4. cilju** – ukrepa 4 in 15; **5. cilju** – ukrepi 3, 12 in 21; **6. cilju** – ukrep 5; **9. cilju** – ukrepi 1, 4 in 5; **11. cilju** – ukrep 2; **12. cilju** – ukrep 10; **13. cilju** – ukrep 5, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 15, 17, 19, 20, 21, 22 in 24.

invalidom, ki jih sofinancira MDDSZ, v zadnjih letih znižalo za približno tretjino. Posledično je upadlo tudi število uporabnikov teh programov.

3. CILJ: invalidom zagotavljati dostopnost do grajenega okolja, prevoza, informacij in komunikacij

Kljub številnim aktivnostim na področju dostopnosti, o katerih so poročali predvsem MK, MZIP in MIZŠ, še vedno ostaja precej zgradb in informacij invalidom slabo dostopnih ali celo nedostopnih. MK opozarja na pomanjkanje finančnih sredstev kot tudi na pomanjkanje usposobljenih strokovnih kadrov v javnih zavodih, ki bi imeli ustrezna in verificirana znanja s strokovnega področja specialne metodike in didaktike. Poročevalci nevladnih organizacij dodajajo, da z nudenjem prevozov v okviru socialnovarstvenih programov povečujejo dostopnost invalidom, predvsem tistim, živijo na področjih, kjer ni urejenega ustreznega javnega potniškega prometa.

4. CILJ: na podlagi enakih možnosti in brez diskriminacije zagotavljati vključujoč izobraževalni sistem na vseh ravneh in vseživljenjsko učenje

Ministrstva in javni zavodi poročajo predvsem o sprejeti zakonodaji in o zakonodaji v pripravi. MK opozarja, da se na področju vzgoje in izobraževanja kaže pomanjkanje študijskih gradiv, dostopnih v prilagojenih oblikah, ter pomanjkanje ustreznega izobraženega kadra za delo s posameznimi skupinami invalidov. Predlagajo, da se v predmetnik v rednem izobraževalnem sistemu vključi tudi vsebine s področja kulturnega in umetniškega ustvarjanja pripadnikov različnih skupin invalidov.

Nevladne organizacije so v letu 2013 izvedle številne dogodke in programe na temo enakih možnosti, brez diskriminacije vključujočega izobraževalnega sistema in vseživljenjskega učenja. Podporo invalidom pri vključevanju v izobraževalni sistem na področju visokega šolstva posredno sicer nudijo pristojna ministrstva, vendar pa so neposredno v podporo vključene predvsem invalidske in druge nevladne organizacije. SOUS ugotavlja, da v Sloveniji na izvedbeni ravni ni celostnega in učinkovitega sistema zgodnjega odkrivanja in obravnave oseb s posebnimi potrebami.

5. CILJ: invalidom zagotavljati dostop do dela in zaposlitve brez diskriminacije v delovnem okolju, ki je invalidom odprto, vključujoče in dostopno

V okviru petega cilja API poročevalci poročajo o zaposlovanju invalidov, pri tem pa opozarjajo na številne ovire, ki so posledica tudi zakonskih omejitev zaposlovanja v javnem sektorju. Poudarjajo pomen izobraževanja, vzpostavljanja mreže izvajalcev in poenotenja kriterijev pri ocenjevanju in nadaljnji usmeritvi invalida pri zaposlitveni rehabilitaciji. Poročajo o raziskovalnih programih in nalogah, katerih cilji so usposabljanje strokovnjakov na področju poklicne rehabilitacije invalidov, vzpostavitev različnih možnosti za lažji prehod iz izobraževanja na trg dela, uporaba informacijsko-komunikacijskih tehnologij pri zaposlovanju ter prilagoditev delovnih mest za zaposlovanje invalidov.

Javni zavod ZPIZ opozarja, da je poenotenje strokovnih meril pri ocenjevanju invalidnosti zelo pomemben cilj, vendar pa poenotenje trenutno ni možno zaradi različnosti postopkov in pravnih podlag samega ocenjevanja. Nevladne organizacije predlagajo, da se MDDSZ še naprej aktivno vključuje v strukturni razvoj invalidskih podjetij.

6. CILJ: invalidom zagotavljati ustrezno življenjsko raven, finančno pomoč in socialno varnost

V letu 2013 je začel veljati Pravilnik o dopolnitvi Pravilnika o opredelitvi pogoja preživljanja družinskih članov, s katerim se olajšujejo pogoji za uveljavitev pravice do družinske invalidnine. V letu 2013 je bila zelo aktivna delovna skupina za statistično spremljanje dolgotrajne oskrbe, ki jo vodi IRSSV.

Med poročevalci nevladnih organizacij NSIOS opozarja na vpliv ZUJF-a na 86. člen ZVojl, ki močno posega v kakovost življenja vojnih invalidov in civilnih invalidov vojn. Nevladne organizacije opozarjajo na počasno sprejemanje zakonodaje na področju dolgotrajne oskrbe in poudarjajo, da je treba še naprej zagotavljati strokovno in finančno podporo socialnovarstvenim programom na tem področju.

7. CILJ: invalidom zagotavljati učinkovito skrb za njihovo zdravje

V letu 2013 je bilo na področju, ki ga opredeljuje sedmi cilj, opravljenih veliko raziskav, projektov in nalog (URI – Soča, društvo Vizija in Združenje MS) v smeri uvajanja novih tehnologij na področju rehabilitacije invalidov. Nevladne organizacije opozarjajo na nekatere spremembe ZUJF, zaradi katerih se je poslabšal položaj nekaterih skupin invalidov, poudarjajo pa tudi, da bi se moral izoblikovati sistemski pristop učinkovite skrbi za zdravje invalidov.

8. CILJ: invalidom zagotavljati vključenost v kulturne dejavnosti in sodelovanje na področju dostopnosti do kulturnih dobrin na enakopravni podlagi

O zagotavljanju vključenosti invalidov v kulturne dejavnosti in sodelovanje na področju dostopnosti do kulturnih dobrin na enakopravni podlagi so poročali iz MK in NSIOS. Poročali so o programih, dogodkih in publikacijah, ki so jih izvedli oziroma izdali v letu 2013. Opozorili pa so tudi na grajene in ostale ovire, ki onemogočajo kulturno udejstvovanje predvsem starejših invalidov.

9. CILJ: invalidom zagotavljati sodelovanje pri športnih in rekreativnih dejavnostih

NSIOS in Zveza Sonček poročata o programih in dogodkih, ki sta jih organizirala na lokalni in nacionalni ravni. NSIOS pričakuje večjo državno podporo pri spodbujanju izvajanja nacionalnih panožnih športnih tekmovanj za vse invalide in zagotavljanju kakovostne športne vzgoje za invalide.

10. CILJ: invalidom zagotavljati enakopravno udeležbo v verskem in duhovnem življenju njihovih skupnosti

O duhovnem življenju invalidov se podatki ne zbirajo, nosilci ukrepov o njih ne poročajo. MK opozarja na ustavno določeno avtonomijo verskih skupnosti, zato se po njihovem mnenju akcijski program ne bi smel nanašati na verske skupnosti.

11. CILJ: krepitev delovanja invalidskih organizacij

Invalidske organizacije igrajo pomembno vlogo pri neodvisnem življenju invalidov predvsem z zagotavljanjem socialnovarstvenih programov za invalide, katerih financiranje je skoraj v celoti odvisno od javnih sredstev. NSIOS opozarja na medijska poročanja o invalidih, ki so se v zadnjem času praktično zreducirala na negativna sporočila. Ob tem od države pričakuje, da skladno s KPI v celotni družbi spodbuja pozitivno dojemanje invalidov na vseh področjih.

12. CILJ: odkrivanje in preprečevanje nasilja ter diskriminacije nad invalidi

Na področju preprečevanja nasilja nad invalidi je odgovornost v večji meri prenesena na invalidske organizacije, tako v funkciji ozaveščanja kot tudi nudenja ustrezne pomoči žrtvam nasilja. Problematično je predvsem področje nasilja nad invalidnimi ženskami, ki so potrebne posebne obravnave. Varne hiše zaradi grajenih in komunikacijskih ovir večinoma niso dostopne invalidnim ženskam, žrtvam nasilja.

13. CILJ: staranje z invalidnostjo

Zaradi staranja celotne populacije je treba upoštevati, da bo vse večje število starejših izpostavljenih invalidnosti kot posledici staranja. Za to skupino ljudi bi bilo treba poskrbeti z dodatnimi socialnovarstvenimi programi in medicinsko podporo.

Kljub vsem naštetim pomanjkljivostim pričujoče poročilo predstavlja pomemben pregled stanja na področju invalidskega varstva v Sloveniji in omogoča identifikacijo dobrih praks, obenem pa opozarja na pomanjkljivosti, katerim bi bilo v prihodnje treba posvetiti več pozornosti.

Priloga

Spremenjeni, dopolnjeni in sprejeti predpisi na področju invalidskega varstva v letih 2007 do 2013

Zakoni:

- Dopolnitve Zakona o uresničevanju načela enakega obravnavanja
- Spremembe in dopolnitve Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju
- Spremembe Zakona o dohodnini
- Zakon o avdiovizualnih medijskih storitvah
- Zakon o davčnem postopku
- Zakon o davku na motorna vozila
- Zakon o davku na nepremičnine¹¹⁶
- Zakon o dohodnini
- Zakon o dopolnitvi Zakona o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v RS
- Zakon o društvih
- Zakon o duševnem zdravju
- Zakon o izenačevanju možnosti invalidov
- Zakon o medicinskih pripomočkih
- Zakon o nalogah in pooblastilih policije
- Zakon o pacientovih pravicah
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju
- Zakon o preprečevanju nasilja v družini
- Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirnega protokola h Konvenciji o pravicah invalidov
- Zakon o ratifikaciji Sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Ruske federacije o vojnih grobiščih
- Zakon o ratifikaciji Sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Romunije o vojnih grobiščih
- Zakon o ratifikaciji Sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške o urejanju vojnih grobišč
- Zakon o ratifikaciji Sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Slovaške republike o vojnih grobiščih
- Zakon o ratifikaciji Sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Madžarske o urejanju vojnih grobišč
- Zakon o socialnem varstvu
- Zakon o socialnovarstvenih prejemkih
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o avtorski in sorodnih pravicah
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o delovnih razmerjih
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o uresničevanju javnega interesa na področju kulture
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju
- Zakon o spremembah in dopolnitvi Zakona o socialnovarstvenih prejemkih
- Zakon o spremembi Zakona o lastninskem preoblikovanju Loterije Slovenije
- Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih
- Zakon o urejanju trga dela

¹¹⁶ Razveljavljen v letu 2014.

- Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami
- Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev
- Zakon o varstvu kulturne dediščine
- Zakon o voznikih
- Zakon o žrtvah vojnega nasilja
- Zakon za uravnoteženje javnih financ
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o Radioteleviziji Slovenija (ZRTVS -1A)
- Zakon o vojnih invalidih

Pravilniki:

- Pravilnik o dodatni strokovni in fizični pomoči
- Pravilnik o določitvi kriterijev za izkazovanje pomembnejših dosežkov delovanja društva za podelitev statusa društva v javnem interesu na področju socialnega varstva, družinske politike, enakih možnosti žensk in moških, vojnih veteranov, vojnih invalidov in žrtev vojnega nasilja ter varnosti in zdravja pri delu
- Pravilnik o dopolnitvi Pravilnika o opredelitvi pogoja preživljanja družinskih članov
- Pravilnik o kriterijih za uveljavljanje pravic za otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo
- Pravilnik o merilih in postopku za določitev višine subvencije plače za invalide
- Pravilnik o načinu ugotavljanja premoženja in njegove vrednosti pri dodeljevanju pravic iz javnih sredstev ter o razlogih za zmanjševanje v postopku dodelitve denarne socialne pomoči
- Pravilnik o načinu upoštevanja dohodkov pri ugotavljanju upravičenosti do otroškega dodatka, državne štipendije, znižanega plačila vrtca, subvencije malice za učence in dijake, subvencije kosila za učence, subvencije prevozov za dijake in študente, oprostitve plačila socialnovarstvenih storitev in prispevka k plačilu družinskega pomočnika
- Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode
- Pravilnik o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami ter o kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami
- Pravilnik o organizaciji in načinu delovanja izvedenskih organov Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije
- Pravilnik o osnovnošolskem izobraževanju učencev s posebnimi potrebami na domu
- Pravilnik o pogojih in postopku za uveljavljanje pravice do izbire družinskega pomočnika
- Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic do družinskih prejemkov
- Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo
- Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini
- Pravilnik o sodelovanju policije z drugimi organi pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini
- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o kriterijih za uveljavljanje pravic za otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo
- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev
- Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev
- Pravilnik o zaposlitvenih centrih
- Pravilniku o delih in opremi vozil (44. člen razširi termin invalid in voziček)
- Spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja
- Spremembe Pravilnika o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami
- Spremembe Pravilnika o merilih in pogojih za uporabo sredstev fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji
- Spremembe Pravilnika o minimalnih tehničnih zahtevah za graditev stanovanjskih stavb in stanovanj
- Spremembe Pravilnika o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami ter o kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami
- Spremembe Pravilnika o potniških ladjah

- Spremembe Pravilnika o zahtevah za zagotavljanje neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov v javni rabi ter večstanovanjskih stavbah
- Spremembe Pravilnika o zaposlitvenih centrih

Uredbe:

- Sprememba Uredbe o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov od leta 2004 do leta 2010
- Ukrep poenotenja sistema državnih podpor in olajšav, namenjenih storitvam in denarnim prejemkom za pokrivanje dodatnih stroškov zaradi invalidnosti
- Uredba o določitvi kvote za zaposlovanje invalidov
- Uredba o izvajanju Uredbe (EU) o pravicah potnikov v avtobusnem prevozu (določa organe, sankcije za kršitve)
- Uredba o izvajanju Uredbe 1177/2010/EU o pravicah potnikov med potovanjem po morju in celinskih plovni poteh (določa organe, sankcije za kršitve)
- Uredba o javnem financiranju visokošolskih zavodov in drugih zavodov
- Uredba o načinu izvajanja gospodarske javne službe javni linijski prevoz potnikov v notranjem cestnem prometu in o koncesiji te javne službe
- Uredba o spremembah in dopolnitvah Uredbe o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov od leta 2004 do leta 2009
- Uredba Sveta (ES) o sistemu oprostitev carin
- Uredbe o javnem financiranju visokošolskih zavodov in drugih zavodov

Sklepi:

- Sklep o merilih in postopku za določanje višine sredstev za kritje stroškov prilagoditve prostorov in delovnih sredstev ter usposabljanja za ohranitev zaposlitve delovnega invalida
- Sklep o omogočanju opravljanja pripravništva
- Sklep o spremembah in dopolnitvah šifranta, medicinskih kriterijev in cenovnih standardov medicinskih pripomočkov, ki se predpisujejo na naročilnico v breme obveznega zdravstvenega zavarovanja
- Sklep Vlade RS o možnosti za sklenitev delovnega razmerja za določen ali nedoločen čas z invalidi, ki so uspešno opravili pripravništvo

Smernice:

- Smernice o minimalnih tehničnih zahtevah za graditev in opremo študentskih domov in drugih prostorov za bivanje študentov

Resolucije:

- Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009–2014
- Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva 2011–2020
- Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020
- Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko
- Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2008–2011
- Resolucije o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2008–2013
- Resoluciji o Nacionalnem programu za kulturo 2014–2017
- Resolucijo o Nacionalnem programu visokega šolstva 2011–2020
- Resolucijo o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018

Strategija:

- Strategija na področju spodbujanja telesne dejavnosti za krepitev zdravja od 2007 do 2012

Akcijski načrti:

- Akcijski načrt za izvajanje programa za otroke in mladino v Republiki Sloveniji 2009–2010
- Akcijski načrt za preprečevanje nasilja v družini 2010–2011
- Akcijski program za invalide 2014–2021

Dogovori:

- Splošni dogovor za zdravstveno dejavnost (podlaga za sprejem je 63. člen ZZVZZ)

Akt in navodilo:

- Akt o ustanovitvi Sklada Republike Slovenije za spodbujanje zaposlovanja invalidov
- Navodilo o spremembi Navodila za izpolnjevanje obrazca prijave v zavarovanje za invalide